İLGİNÇ YÖNLERİYLE ESKİ ÇAĞ

MİLATTAN ÖNCE

ADEM IŞIK

3. BASKI

İlginç Yönleriyle Eski Çağ

MİLATTAN ÖNCE

Adem Işık

İlginç Yönleriyle Eski Çağ
MİLATTAN ÖNCE

Copyright © Yitik Hazine Yayınları, 2013
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Salih GÜLEN

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Epub
Ahmet KAHRAMANOĞLU

Dijital ISBN
978-9944-766-61-6

Yayın Numarası
75

Basım Yılı
Şubat 2013

Yitik Hazine Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.hazineyayinlari.com – www.yitikhazine.com
hazine@hazineyayinlari.com
facebook.com/kitapkaynagi

Şehnaz Işık’a...

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH YAZI İLE BAŞLAR

TARİH YAZI İLE BAŞLAR

Tarih, yazı ile başlar.[1] Bu yüzden yazının icadı, aynı zamanda Eski Çağ tarihinin de başlangıç noktasıdır. İnsanlığın geçmişinde yazının kökeni MÖ 4. binyıl sonlarına kadar uzanır. Eski Çağ tarihinin başlangıç noktasının belirlenmesi hakkında herhangi bir sıkıntı yoktur, ancak bitiş dönemi ile ilgili olarak farklı görüşler ortaya konmuştur.

MS 325 yılında gerçekleştirilen *"İznik Konsili"*, MS 375 yılından itibaren muhtemelen Asya'dan gelen kavimlerin itmesi sonucunda, Orta ve Doğu Avrupa'dan hareketle gelişen *"Kavimler Göçü"*, MS 395'de *"Roma'nın ikiye ayrılması"* ve son olarak da MS 476 yılında *"Batı Roma'nın yıkılması"* gibi dünya tarihi için çok mühim olayların her biri Eski Çağ'ın bitişi için belirlenen farklı görüşlerdir.[2] Zaman olarak aralarında pek büyük farklar olmamasına rağmen, bu olayların gerçekten bir çağı kapatabilecek nitelikte olup olmadığı ise ayrı bir tartışma konusudur.

Eski Çağ Hicret ile Bitti

Bugünden geriye doğru bakıldığında; Hazreti Muhammed (s.a.s.)'in peygamberliğini açıklamasıyla ortaya koyduğu ilkelerin MS 622 yılındaki Hicret'ten sonra tüm dünyaya hitap eden karakteri, Eski Çağ'ın putperest/pagan yapısının değişmesi ve insanlık tarihinde yepyeni bir sürecin başlaması itibariyle Eski Çağ'ı sona erdirerek, Orta Çağ'ı başlatacak en mühim olaydır.

Hazreti Peygamberin hicreti ile insanlığa bildirmiş olduğu değerler evrensel bir karakter kazanarak Mekke'nin dışına taşmış ve sonrasında ise bütün dünyaya yayılmıştır.

Bilimi, başkalarının doğru veya yanlış yazdıklarını ezberlemek ve tekrarlamaktan ibaret sayanlar, önyargılardan kurtulup tarihi daha rasyonel bir bakış açısıyla değerlendirirlerse bu izahın gerçekliğini daha net olarak görebilirler.

Tekrar ve açık bir şekilde ifade etmek isterim ki tüm öğretilenlere, ezberlere ve dayatmalara rağmen *"Eski Çağ'ın bitişi"* Hazreti Muhammed'in (s.a.s.) *hicreti* ile başlamalıdır. Çünkü bir devri kapatabilecek kadar mühim olaylar *"hicret"* ile birlikte gelişmeye başlamıştır.

Hicret neticesinde bütün dünyada alışılagelen hayat çizgisi İslam dininin getirdiği prensipler doğrultusunda değişmiştir. Bu sayede insanlık binlerce yıllık alışkanlıklarından sıyrılarak yeni bir ufuk kazanmış, eski inançların oluşturduğu hayat tarzı demode olarak yeni ve farklı bir düzenin egemenliği için ilk adımlar atılmıştır. Bu tarih, Eski Çağ'ın sona ermesi ve Orta Çağ'ın başlangıcı için verilebilecek en uygun zamandır.

Dolayısıyla Eskiçağ'ın bitişi MS 7. yüzyıla yani Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Mekke'den Medine'ye göç ettiği tarih olan MS 622 yılına kadar uzanmaktadır. Daha önce verilmiş olan dört tarihe ilave olarak bu tarihi de bilim aleminin dikkatine sunuyoruz. Sadece biraz öz güven hepsi bu... Bilim kimsenin tekelinde değildir!

Nereler Araştırılır

Eski Çağ tarihi araştırmaları, mekan olarak *"Akdeniz ve onu çevreleyen kıyılar ile hinterlandları"*nı kapsamaktadır.[3] Yazının icadından MS 7. yüzyıllara kadar uzanan bu alan, araştırma konusunda çok büyük bir birikim ve sabır istemektedir. Birçok dili öğrenmeyi ve kimyadan felsefeye kadar

çeşitli alanlarda bilgi sahibi olmayı gerektirir. Tabii bütün bunları tek bir insanın başarıyla yapması mümkün değildir. Bu sebeple bazı yardımcı bilimler Eski Çağ araştırmalarında etkin bir görev alır.

Eski Çağ tarihi günümüzde ağırlıklı olarak Yunan ve Roma tarihi olmak üzere Anadolu, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Avrupa gibi Akdeniz hinterlandı içerisinde bulunan bölgelerde yaşamış halklara ve kültürlerine yönelik araştırmaları kapsama alanına alır.

Uzak Doğu, Sibirya, Avustralya, Kuzey ve Güney Amerika alışılagelen eski çağ araştırma alanlarının dışındadır ancak küreselleşen dünya içerisinde bu bölgelerin eski çağlarına ait araştırmalarda artık Eskiçağ tarihi uzmanları ya da konuya yakınlığı olan bilim dallarında uzmanlaşmış kişilerce yürütülmektedir.

Dünya Kaç Yaşında

İnsanın yeryüzünde ne kadar süreden beri var olduğu sorusu, eski devirlerden beri en çok merak edilen konular arasında yer alır. Batı dünyasında 18. yüzyıla gelinceye kadar, Başpiskopos James Usher'in, Kitab-ı Mukaddes'i yani Tevrat ve İncil'i esas alarak yeryüzünde ilk insanın MÖ 4004 yılında yaratıldığı ve Hz. Âdem'in de ilk insan olduğuna dair görüşü hâkimdi.[4]

Bu ilk bilgiler Hz. Adem'in 90 metre boyunda olduğu veya 2.000 yaşında öldüğü gibi bugün için kabullenilmesi çok zor ifadeleri de içermekteydi.

Hz. Adem'in boyuna ve yaşına ait dinî kaynaklardan gelen bazı bilgilerin yorumunda ise farklı görüşler mevcuttur. Bu bilgilerin bir kısmı sembolik olabileceği gibi onun manasını ve değerini ifade etmek için de kullanılmış olabilir.

Başpiskopos Usher görüşünü Eski Ahit'in soy ağaçlarını kullanarak ortaya koymuş ve 1664 yılına gelindiğinde yeryüzünün yaşını 5668 olarak hesaplamıştır. Usher'e göre "*Cennet ve yeryüzü, merkez ve madde zamanın*

aynı anında oluşturuldu ve su dolu bulutlar ve insan, MÖ 4004 yılının 26 Ekim sabahı saat 9:00 da Teslis tarafından yaratıldı”.[5] Bunlar Avrupalı Yahudi ve Hristiyanlarca çok rağbet edilen görüşler olmakla beraber, İslam dünyasında da dine alenen mugayir olan bölümler tashih edilerek kullanılmıştır.

Önderliğini Charles Darwin’in yaptığı ilk evrimciler ise dünyanın ve dünya içerisinde yer alan insanın yaşını farklı bir bakış açısı ile değerlendirerek Allah’ın yaratmasını gözardı ederek, evrenin milyonlarca yıllık zaman içerisinde tesadüfen ve kendi kendine değişerek ve gelişerek bugünlere ulaştığını iddia ediyorlardı. Bunlar insanın, yaşayan dört iri maymun türünden evrimleşerek ayrılan bir koldan meydana geldiği görüşünü de ileri sürüyorlardı.[6] Bu iki görüş de kendi içinde tutarsız ve yanlıştır.

Kainatın ve dünyanın yaşının milyonlarca yıl olması bugünkü astrofizik ve jeoloji bilgileriyle uygundur, ancak asıl mesele bu sürenin uzunluğu değil yeryüzünün en mükemmel şartlarla ve donanımla hayata hazırlanmasıdır. İşte bu süreç kendi kendine veya akılsız, şuursuz tabiatın tesadüfi değişiklikleriyle ortaya çıkamaz ve ancak Yaratılış ile izah edilebilir.

İnsan Ne Zaman Yaratıldı

Evrenin yaratılmasından sonra, bu evren içinde yer alan dünyada, insanın yaratılmasına kadar geçen zaman dörde ayrılır. İnsan, bu dört zamanın sonuncusu olan *"Antropozoik/İnsan zamanı"* denilen 4. aşamada yaratılmıştır. Daha önceki evrelerde ise dünya, henüz insan hayatı için hazır değildir.

İnsanın yeryüzünde görüldüğü dönem bu zamana denk geldiği için bu dönem Antropozoik olarak adlandırılmakta ve son 2 milyon yıllık dönemi kapsamaktadır. Aslında insanın geride bırakmış olduğu kalıntılara bakarak insanın bu zamanın son evresi olan *"Holosen/ Buzul sonrası"* çağda dünyaya geldiği görülür. Bu da tarih olarak takriben MÖ 11.000 yıllarından bugüne kadar uzanan süreci kapsamaktadır. *"Homo Sapiens"* yani *"gerçek insan"* bu devirde, Würm Buzul Devri'nin sonunda ortaya çıkmıştır.[7] Bunun öncesinde yine Antropozoik dönem içerisinde değerlendirilen Holosen öncesi *"Pleistosen/Buzul Devri"* dediğimiz dönem vardır.

Buzul devrinde yeryüzünün yaklaşık 1/3'ü buzullarla kaplıdır ve bu dönem insan hayatı için henüz uygun iklim şartlarının yeterince oluşmadığı zamanlardır. Dolayısıyla insan bu zamanda yeryüzünde görülmez. Yeryüzünde görüldüğü iddia edilen canlılar ise insan değil maymunsu canlılardır.

Başlangıcı tam olarak bilinmemekle beraber, ilk insanın yeryüzünde görülmesi MÖ 11000 ile 7000 yılları arasında bir yere tarihlenmelidir. Bugün eldeki ciddi insan kalıntıları veya insanın bıraktığı kalıntılar bu tarihlerden öteye gitmez.

Milyonlarla belirtilen tarihler, gerçeği ifade etmekten yoksundur.[8] Holosen'den önce yaşadıkları belirtilen, insana yakın canlılar veya insanın müjdecileri olarak vurgulanan ilkel insanlara ait bilgiler ise henüz ispatlanamamıştır ve bununla ilgili olarak ortaya konanlar sadece bir

teoriden ibarettir.[9] Bu tespitimiz kesin bir yargıdır ve Antropoloji biliminin önemli isimlerinden olan Leakey'de bunun böyle olduğunu *"7000 yıl öncesinin köylüleri de bizim gibiydiler."* diyerek teyid eder.[10]

Tarih Öncesi / Öntarih / Tarih

Tarih yazı ile başladığı için yazıdan önceki dönem, "*Tarih Öncesi ya da Prehistorya*" olarak adlandırılır. Bu da kendi arasında insanlığın gelişimine göre çeşitli dönemlere ayrılmıştır. *"Eski Taş Çağı, Orta Taş Çağı, Yeni Taş Çağı, Bakır Taş Çağı ve Maden devrinin"* dünyanın farklı kesimlerine göre değişen zaman birimleri *"tarih öncesi"*ne ait olarak ortaya konan ilk evrelerdir.

Tunç Çağı'nın MÖ 2000-1500 yılları arasını kapsayan evresi Orta Tunç olarak adlandırılır. Orta Tunç Çağı'nın başlangıç dönemlerine yani takribi olarak MÖ 1850 yıllarından öncesine kadar uzanan safhaları Anadolu için *"Tarih Öncesi"* zamanlardır.[11] Anadolu'ya yazı MÖ 1850 yıllarında Mezopotamya'da ki Asurlu Tüccar kolonistler aracılığıyla gelmiştir. Bu kolonistler Kayseri-Kültepe merkez olmak üzere Anadolu'nun çeşitli yerlerinde 40'a yakın koloni kurmuş ve bu koloniler aracılığıyla getirmiş oldukları yazı sayesinde de Anadolu'da tarih sürecini başlatmışlardır.[12] Daha önce yazı, Anadolu'da bilinmemekteydi. Dünyanın farklı bölgeleri için bu tarihler değişkenlik gösterebilir.

Yazı Mezopotamya'dan 1.000 yıl sonra Anadolu'ya ve oradan da Yunanistan'a geçmiştir. Mezopotamya tarih devirlerine, MÖ 3300- 3200'lü yıllarda girmiş olmasına rağmen Yunanistan için tarihî devirler bundan çok sonraki tarihlere tekabül eder.

Asya'nın, Avrupa'nın ve Amerika'nın tarih devirlerinin başlangıcı ise belirtilen bu kıtalarda yazının kullanıldığı tarihlere göre belirlenmektedir. Mısır' da ise yine takriben MÖ 4. binyılın sonlarında yazıya geçilmiştir. Bir

bölgede henüz yazıya geçilmemiş ise ancak bu bölge ile ilgili olarak yazıya geçilen bölgelere ait kaynaklardan bilgi sahibi olunabiliyorsa bu zaman dilimine "*Protohistorya*" adını vermekteyiz. Bu dönemle alakalı olarak arkeoloji bilim dalı içerisinde bir alan oluşmuş olup üniversitelerimizde bununla ilgili olarak eğitim ve öğretim verilmekte ve bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Protohistorya insanlık tarihi için mühim bir geçiş safhası olup kısaca "*tarih öncesi zamanlardan tarih zamanlarına geçiş dönemi*" olarak da tanımlanır.

---

1 Mehmet Özsait, Eski Anadolu Tarihi 1, Ders Notları.
2 İplikçioğlu 1990, 17.
3 M. Taner Tarhan, Eskiçağ Tarihinin Kaynakları Ders Notları.
4 Freeman-Herron 2002, 21.
5 Freeman-Herron 2002, 21.
6 Özbek 2010, 58 vd.
7 Kansu 1991, 33.
8 Leakey 1988, 7.
9 Kansu 1991, 25.
10 Leakey 1988, 91.
11 Mehmet Özsait, Eski Anadolu Tarihi 1, Ders notları.
12 Memiş 1989, 32 vd.

İKİNCİ BÖLÜM
TARİH VE EVRİM

TARİH VE EVRİM

Maymun İskeletlerini İnsan Gibi Sundular

Geçmiş insan tiplerine ait olarak ortaya konan ifadeler gerçeği yansıtmaktan uzaktır. 17. yüzyıldan beri bu konuda yapılan araştırma ve incelemeler reel sonuçlar ortaya koyamamıştır. Bulunduğu söylenen insan örnekleri insan değil, aslında nesli tükenmiş maymun ve benzeri hayvan cinslerine ait kalıntılardır. Bu konuda yazılan kitap veya makalelere dikkat edilirse bu durum zaten ifadeler arasından açıkça seçilmektedir.

Halen günümüzde de maymun ve benzeri hayvan cinslerinin değişik yüzlerce cinsi var olup geçmiş dönemlerde bunların yüzlerce cinsi de yok olmuştur. Dinozorlar ve diğer yüzlerce tür de nesli tükenen canlılardandır. Pandalar, kelaynaklar, Meksika yunusları, kutup ayıları vs. nesilleri tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan hayvanlar arasında bulunmaktadır. Halen yaşayan onlarca tür canlı nesli de yok olma tehlikesi altındadır.

Tip olarak insana benzer görünüme sahip olan maymunlara ait nesli tükenmiş, hatta tükenmemiş cinsler, insan evriminde bir aşama olarak gösterilmekte ve insan sanki bunlardan türemiş gibi takdim edilmektedir. Bunu milyonlarca yıl öncesine dayandırmak olaya gerçek süsü vermek içindir.

Bu canlı kalıntıları zaten “*insan*” olarak değil de “*insansı*” olarak nitelenmekte ve gerçek insan olan Homo Sapiens’in Holosen Çağ’da yaşadığı ifade edilerek gerçek insanlık tarihinin de bununla başladığı savunulmaktadır. Daha öncekiler ise “*insana*” giden evrim (!) yolunda bir aşama olarak gösterilmiş, ancak gerçek insan sadece Homo Sapiens olarak değerlendirilmiştir.[13]

“İnsansı” denen bu yaratık kalıntıları nesli tükenmiş maymun, goril ve orangutan cinsi hayvanlara ait olup yaşadıkları dönem dahilinde bunların insan olduklarını kanıtlayacak bir belge yoktur.

Homo Sapiens’in yani gerçek insanın yeryüzünde görüldüğü tarihi MÖ 11000 ile 7000 yılları arasında bir dönemde tahmin etmekteyiz. Dolayısıyla ilk insan (Âdem) bu tarihler arasında dünyaya gelmiştir.

Evrim Yalanları

Eski çağlardan beri bilinen ancak gerçek hüviyetini 19. yüzyılda kazanan evrim konusu maalesef bir aldatmaca olarak genç dimağları zehirlemeye devam ediyor. Yalan yanlış ortaya konan ve bilimsellikle maskelenen safsatalar, insanları Allah'a karşı çıkmaya yönlendirmekte ve sonuçta bunlara uyan milyonlarca insan, ebedi felakete götüren yollara girmektedir.

Özellikle Avrupa'da dine karşı gelişen cephe, bunu sistemli bir propaganda ile yaygınlaştırmaya devam etmektedir. Bu propaganda için çok çeşitli yöntemler ele alınarak gazete ve kitap yazıları içerisine yerleştirilen akıl bulandırıcı ifadeler veya açılan müzelerde oluşturulan bölümler hep bu kara propagandanın bir parçası olarak fonksiyonlarını icra etmeye devam etmektedir.

2005 yılında bir grup bilim adamı ile Frankfurt'a yapmış olduğumuz bir seyahatte burada bulunan *"Doğa Tarihi Müzesi"* ni de gezdik. Bu müzeye gidecek olmamız beni başlangıçta oldukça heyecanlandırmıştı. Zira burada kitaplarda bahsi geçen, insanın atalarına dair örnekleri de görebileceğimizi ümit ediyordum. Çünkü Almanya bu alanda mühim bir merkezdi. Kitaplarda bahsi geçen *"Homo Heidelbergensis / Heidelberg adamı", ve "Homo Neanderthalensis / Neanderthal adamı"* gibi varlığı iddia edilen önemli türlerin de buluntu yeriydi.

Müze ziyaretimizde Paleontolojik eserleri, geçmiş bitki ve hayvanlara ait diğer fosil kalıntılarını hayretle izledik. Çok güzel ve aydınlatıcıydı. Ancak bundan sonra sıra insan kalıntılarına ait olan bölümü gezmeye gelince büyük bir hayal kırıklığına uğradık. Burada eskiden kalma kalıntılar görmeyi umut ederken karşımıza sadece plastikten yapılma birkaç hayali resim ve kabartma çıktı. Belki müzenin başka kısımlarında aradığımızı buluruz düşüncesiyle bütün günümüz geçti. Ancak hiçbir şey bulamadık. En sonunda büyük bir yorgunluk ve hayal kırıklığı içinde müzeden ayrıldık.

Nasıl böyle bir müzede, özellikle de Almanya gibi insanlık tarihinin araştırılmasına öncülük etmiş bir ülkenin müzesinde veri bulunamazdı. Ardından ertesi yıl gerçekleştirdiğimiz İsviçre seyahatinde Zürich Üniversitesi bünyesinde oluşturulan benzer bir müzede de böyle bir durumla karşılaşınca bu konuyu araştırmak üzere kendime bir söz verdim.

Alanımıza yakınlığı olması itibariyle de daha bir ilgi ile araştırmaya başladım. Sonuçta geldiğim nokta beni daha da hayretler içinde bıraktı. Bir defa evrim ve insan evrimi ile ilgili olarak ortaya konanlar sadece bir tezden ibaretti. Yani henüz ispatlanamamıştı. Sadece ve sadece hayal mahsulü idi.

Dine karşı tavır almış bir grup insan, bilimsellik adı altında teorilerini bu yolla ortaya koyuyor ve hayallerinde canlanan görüntüleri yansıtarak bunları bir gerçek gibi dünyada yayıyorlardı. İnsanın etki altında bırakılarak bir takım fikirler etrafında yönlendirilmesinde görsel argümanların kullanılması çok kullanılan yöntemlerdendir. Evrim teorisi de bu yöntemin kullanıldığı en bariz örneklerdendir.

Evrim "*canlıların genetik yapılarının kuşaktan kuşağa değişmesi*"[14] olarak adlandırılır. Henüz ispatlanamamış olan bu teori ortaya konulduğu 19. yüzyıldan beri çeşitli hayal mahsulü resim, grafik ve diğer plastik eserler yolu ile sanki bir gerçek bulgu gibi dünyaya tanıtılmakta ve henüz olgunlaşmamış genç dimağlar bu yolla aldatılmaya çalışılmaktadır. Bütün bunları yaparken bazen bir domuz dişinden bir insanın etli bütün dokusuyla beraber görüntüsünü çıkarıyorlar bazen de insan kafatasına orangutan çenesini yerleştirerek ve adına da *"Piltdown"* adamı diyerek sahtekârlıklarını müzelerde sergiliyorlar.[15]

İnsanları Allah'tan uzaklaştırarak kendileri gibi şeytanla dostluk kurdurmaya çalışan bu insanlar gerçekte görüşlerini destekleyecek bir belge bulamayınca kendileri sahte fosil ve kalıntılar üreterek veya başka canlıları insan diye yutturmaya çalışarak yollarına devam etmekteler. Yüz elli yıllık

zaman sürecinde hala gerçek verilerin bulunamaması evrimcileri kara kara düşündürmeye devam ediyor.

Zavallı Ota Benga'nın Hikayesi

Evrimciler sahte görüşlerini desteklemeye yarayacak unsurlar bulamayınca bu defa kendileri bulgu üretmeye başladılar. Bunun için de Afrika ormanlarında yaşayan Ota Benga denilen zavallı bir pigmeyi *"canlı ara geçiş formu"* olarak hayvanat bahçelerinde sergileyerek işe başladılar. Bu evrimcilerin haklı çıkabilmek uğruna neler yapabileceklerini anlamaya yarayan manidar bir misaldir.

1900'lü yılların başında Darwin'in evrim teorisi ile birlikte insanın maymuna benzeyen canlılardan türediği iddiası iyice yaygınlaşmış ve bu harika buluşu(!) destekleyecek delil arayışları içine girilmişti. Bunu destekleyecek fosilleri bulmak amacıyla çalışmalara başlanmış sadece fosil olarak değil aynı zamanda canlı örneklerinin de olabileceği üzerinde durularak bunun için de araştırmalara başlanmış nihayet Samuel Verner adlı bir evrim araştırmacısı bu çalışma için Afrika'ya gelmişti. Gayesi burada canlı ara geçiş formu bulmaktı. Bu büyük bilim adamı (!) aradığını burada buldu. Verner, Afrika'da Kongo'da yaşayan evli ve iki çocuk babası olan Ota Benga ile karşılaştı. Bu zenci insanı Afrika ormanlarında ara geçiş formunun canlı kanıtı olarak yakalayarak zincirli ve kafese konmuş bir şekilde Saint Loius' de yapılan fuarda teşhir etti. Bu şekilde Amerika'ya götürülen Ota Benga ardından Newyork'da bulunan Bronx hayvanat bahçesinde diğer hayvanlarla birlikte kafese konarak burada birkaç şempanze, goril ve orangutan ile birlikte *"insanın eski ataları"* olarak sergilendi. 1904 yılında yakalanarak, ailesinden alınıp hiç tanımadığı diyarlara getirilen ve bir hayvan muamelesi gören Ota Benga bu acılara dayanamayarak en sonunda kendini öldürmüştür.[16]

Sahte Fosil Aranıyor

Henry Fairfield Osborn adlı bir paleontolog Tennessee'de organize edilen evrim gösterisi esnasında ortaya bir iddia attı. Bir diş bulunmuştu. Bu iddiaya göre diş bir milyon yıl önce yaşadığı düşünülen *"Nebraska Adamı"* adı verilen *"Hesperopithecus haroldcookii"* ye aitti.

William Bryan'ın elde bulunan bir azı dişinden yola çıkılarak böyle bir çıkarımın doğru olmayacağı yolundaki görüşleri ise onun geri kafalı olmakla suçlanmasına yol açtı. Sir Grafton Eliot Smith, bu konuda bir makale hazırlamış ve bir azı dişinden yola çıkarak hazırladığı makaleyi *"Nebraska adamı"* ve karısının resimleriyle (!) süslemişti.

Yıllar geçti ve bu fosil detaylı bir araştırma ve incelemeye tabi tutuldu ve dişin aslında bir domuza ait olduğu ortaya çıktı.

Nebraska adamı gibi varlığı iddia edilen *"Java adamı"* ise farklı yerlerde bulunmuş uyluk kemiği, iki büyük ve bir küçük azı dişi ile yarım kafatasından ibaretti. Hollandalı Fizikçi Dr. Dubois'in bulduğu bu fosilleri inceleyen Boule, bunların şempanze ve gibbonlara ait olabileceğini söyledi.

Pekin adamı olarak adlandırılan *"Sinanthropus pekinensis"* ise iki azı dişi olarak Choukotien'de bir çukurda bulunmuştu. Daha sonra bulunan kafatası parçaları ile iki alt çene kemiğinin de yine bu fosile ait olduğu iddia edilmiş ardından iki diş hariç diğerlerinin 1941-1945 yılları arasında kaybolduğu iddia edilmişti.

"Piltdown adamı" ise 500.000 yıl önce yaşadığı ileri sürülen bir adama ait bir çene ile bir kafatasından ibaretti. Sonradan insan kafatasına orangutan çenesinin eğe ile törpülenerek yerleştirilmiş olduğu ve potasyum dikromatla da suni olarak lekelendirildiği anlaşıldı. Bu bir sahtekârlıktı.

Başka bir fosil örneği olarak gösterilen *"Hong Kong adamı"* ise yine benzer bir hikâyeye sahiptir. Von Koenigswald, Çin'de bir dükkândan bir miktar fosil diş satın alıp üç tanesini diğerlerinden ayırarak bir tarafa

koymuştu. İşte bu üç diş sonradan *"Hong Kong adamı"* olacaktır.[17] İşte yıllardır üzerlerine yalan teoriler üretilen fosillerin gerçek hikayeleri.

'Aşağılık Maymunlar Olun'

İnsanların kökenini maymunlara bağlamak isteyenlere bir sözü de Maya kutsal kitabı Popol Vuh Kişe[18] söyler. Popol-Vuh Kişe'nin elde mevcut olan metinleri incelendiğinde aralarında kutsal kitaplarda bahsi geçen metinlerle örtüşen ifadelere de rastlanmaktadır. Hatta Kur'an-ı Kerim'de geçen 3 ayette anlatılanlarla Popol-Vuh Kişe'de bulunan bazı ifadeler arasındaki benzerlik de dikkat çeker.

Birazdan belirteceğimiz Popol-Vuh Kişe metninde insandan maymuna dönüşen bir insan neslinden bahsedilmekte ve aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'de de cumartesi avı yasağına uymayanların uğradıkları akibetle nasıl maymuna çevrildiklerinden bahsedilmektedir. Buna göre Allah'ın gazabına müstahak olan bir topluluk maymuna dönüştürülmüştü. İşte Popol- Vuh Kişe metni, *"Güneşten 10.000 defa daha kuvvetli olan korkunç ateş şehirleri mahvetti. Bu ateş insanların saçlarını ve tırnaklarını döktü. Duvarlarda yalnız gölgeleri kaldı. Kuşların tüyleri beyazlaştı. Bu ateşten kurtulmak için askerler kendilerini nehirlere attılar. Sağ kalanlar yaşayabilmek için eşyalarını nehirde yıkadılar. Bunlar birdenbire değiştiler maymunlaşıp ormanlara çekildiler. Üçüncü zaman insanlarından maymunlardan başka yaratık kalmadı. Derler ki maymunlar insanlardan türediler o yüzden insanlara çok benzerler."*[19]

Ayetlerde ise şöyle deniyordu:

1- "Cumartesi yasağını çiğneyenleri hatırlayın. Onlara 'Aşağılık maymunlar olun!' demiştik. Böylece bunu hem öncekiler hem sonrakiler için bir ibret ve sakınanlar için öğüt yaptık." (Bakara; 2/65-66)

2- "Allah katında bunlardan daha şiddetli bir cezayı hak edenleri size haber vereyim mi? Onlar Allah'ın lanet ettiği, çok kızdığı, kendilerini

maymunlara ve domuzlara dönüştürdüğü kimselerle tağuta tapanlardır. İşte bu doğru yoldan sapıp gitmiş olanları çok berbat bir yer bekliyor.” (Maide; 5/60)

3- “Kibirlenip de yasak edilen şeylerden vazgeçmeyince onlara ‘Aşağılık maymunlar olun!’ dedik.” (A’raf; 7/166)

İşte ayette belirtilen ve azap olarak insanlıktan çıkarılarak maymuna dönüştürülen ve insanlığın çok eski devirlerinde yaşamış olan bir halkın azgınlıkları sebebiyle uğramış oldukları cezayı anlatmak suretiyle geçmişe az da olsa ışık tutan metinler. Burada Popol-Vuh metninde sanki bir nükleer savaş, geçmişte yaşanmış gibi bir mana da söz konusudur. Güneşten on bin kat daha parlak bir ışığın çıkması, insanların ellerinin ve yüzlerinin yanarak saç ve tırnaklarının dökülmesi biraz Hiroşima benzeri bir durumu hatırlatmıyor mu ne dersiniz?

---

13 Leakey 1988, 144 vd.
14 Arsebük 1990, 1.
15 Yahya 1999, 50-59.
16 Yahya1999, 58
17 MEB 1985, 31 vd.
18 Popol-Vuh İngilizce metni için bakınız. “ http://www.sacred-texts.com/nam/pvuheng.htm”
19 http://insanveevren.wordpress.com/2011/05/10/popol-vuh-kise-maya-kutsal-kitabi/

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOK ÇOK ESKİDEN

ÇOK ÇOK ESKİDEN

İlk Silahlar

Şimdiki gibi modern silahların olmadığı dönemlerde insanoğlu dönemin şartlarına uygun olarak savunma ve saldırı için çeşitli silahlar geliştirmişlerdi. Bugün de hâlâ silah olarak kullanılan sopalar ve taşlar, insanın ilk silahları arasında yer alır.

Sopanın uç kısmına ağaç lifleri ile bağlanan bir taş, zamanın baltalarını oluşturur. Bu çakmaktaşlarının uç kısımlarından yonga çıkarmak suretiyle keskinleştirilmesi ile ezici gücünün yanında kesici bir özellik de kazanır.

Çakmak taşları daha sert başka bir taş ile yontulur ve ucu keskinleştirilir.[20] Bu parçalar taşın özelliğine göre o kadar keskin olur ki günümüzde kullanılan kesici aletlerle bile rekabet edebilir.

Sileks ve Obsidien olarak da adlandırılan bu taşlar sayesinde çok keskin aletler elde edilmiştir. Öyle ki bu aletler ile tıraş olmak, hayvan yüzmek, ok ve mızrak ucu yapmak dahi mümkündür.

İlk insanlar uzun ve düz çubukların ucuna taştan yapılmış uçlar eklemek suretiyle ilk kargıları da yapmışlardır.[21]

Ok ve yay keşfedilmiş, kullanıldığı dönem itibariyle en gelişmiş silahlar arasına girmiştir.

Zehirli hayvanlardan elde edilen zehrin, kürdan şeklinde yontulan ağaç parçalarına bulaştırılarak sazdan yapılma içi boş borularla üflenerek

atılması da zamanın ilginç silahları arasında yer alır. Belki ilk biyolojik silahlar arasında değerlendirilebilir.

Bugün Amazon ormanları gibi vahşi tabiat ortamında bu yöntemler hala uygulanmaktadır. Ayrıca düşmana atılan büyük kayalar, sivriltilmiş kemik parçaları da sayabileceğimiz diğer ilk silah türleri arasında yer alır.[22]

Hz. Adem Çiftçi miydi

Sanıldığı gibi Hz. Adem bir çiftçi değildir, o bir avcıdır. O günkü ekolojik şartları tahmin ettiğimizde çiftçilikten ziyade avcı olması daha mantıklıdır. Havva Ana'mız da bir toplayıcıdır.

O dönemlerde tabiatta tüm bitkiler hüda-i nabit olarak bulunur ve insanlar bunları ihtiyaçları için kullanırdı. Bu usül halen pek çok bitki için de geçerlidir. Örneğin biz Sivas'ta mayıs ve haziran aylarında madımak toplarız, kimsenin aklına da madımak üretmek gelmez.

Dağlardan alıç, yaban armudu, evelik, yemlik, kangal dikeni, mantar, çilek, böğürtlen ve daha yüzlerce bitkiyi toplayarak tüketiriz. Bütün bu bitkiler gibi ilk dönemlerde buğday, arpa ve diğer tahıllar tabiatta bulunuyor ve vahşi hayvanlar tarafından bunlar yeniyor kalan tohumlarından ise ertesi yıl yenileri çıkıyordu. O dönemlerde birkaç yüz kişilik klanlar halinde yaşayan insanlar için bunlar yetmekte hatta artmaktaydı.

İlk Üretilen Bitkiler

Zamanla nüfusun artmasıyla bunların üretilerek saklanması zarureti hasıl olmuş ve Neolitik döneme denk gelen bu süreçte ise ziraat başlamıştır. İlk dönemlerde yetiştirilen ürünler kaplıca-siyez *"einkorn"* buğdayı denen *triticum mococcum*, kızılca buğday emmer, iki sıralı kabuklu arpa, kabuksuz arpa, burçak, mercimek, bezelye ve buğdaydır.[23] Ekmeğin ilk zamanlarda ne kadar mühim bir yiyecek olduğu ilk üretilen bitkilerin buğday gibi tahıl ürünlerinden olmasından da anlaşılmaktadır.

İlk Hükümdarın Mezarı Nerede

Hazreti Adem, yeryüzünün ilk peygamberi aynı zamanda da ilk hükümdarıdır. Onun mezarının yeri çok merak edilen bir konudur. Cevabı ise henüz net olarak bilinmemektedir. Ancak yeri ile ilgili bazı tahminler yapılmaktadır. Hz. Adem yaşadığı bölge itibariyle Eski Önasya dediğimiz coğrafyadandır.

Ömrünün bir kısmı Mekke'de geçmiş ve burada Arafat'ta Cennet'ten çıkarıldıktan sonra Hz. Havva ile buluşmuşlardır. Ömrü ve boyu ile ilgili olarak verilen bilgilerin sarahati yoktur. Kitaplarda bahsi geçen 2000 yıllık ömür ve 60 ile 90 metre olarak belirtilen boy meselesi tartışmalıdır. Tevrat kaynaklı bu bilgiler hakkında Kur'an-ı Kerim'de bir bahis geçmemektedir.

Kendisi neslinden gelenlere peygamber olarak gönderilmiş ve ölümünden sonra da büyük bir saygı görmüştür. Yeryüzünün ilk hükümdarı olmak hüviyetiyle yeryüzünde uygarlığı oluşturacak her türlü ilk adımın da öncüsüdür.

Mezarının yeri hakkında tüm söylenenler sadece bir tahminden ibaret olup bu tahminlere göre kabrin yeri ile ilgili olarak, Mekke'de bulunan Ebu Kubeys dağında ki Kenz mağarası, yine Mekke'deki Hayf Mescidi'nin yanı veya Arafat gösterilmektedir. Mezarın Hindistan'daki Nevz mağarasında veya Kudüs'te olduğu hakkında da ifadeler bulunmaktadır.[24] Doğrusunu ancak Allah bilir!

İlk Evcil Hayvanlar

Hayvancılık da çiftçilikle benzer bir gelişim göstermiştir. İlk dönemlerde hayvan yetiştirilmemiş sadece doğada var olan hayvanların avlanması ile yetinilmiştir. Ancak zamanla sayılarında azalmalar ve lüzum hâsıl olduğunda bunları rahatlıkla bulamama gibi sıkıntılar ortaya çıkınca hayvan üretmeye yönelik ilk faaliyetlere insanlar ister istemez yönelmek zorunda

kalmıştır. Bunun için Amerika iyi bir örnek olabilir. Burada yaşayan yerlileri hepimiz biliriz.

Milyonlarca baş bizonun yaşadığı topraklarda, bu bizonlara göre göçebe bir hayat oluşturan yerliler, bol miktarda bulunan bu hayvanları avlayarak yaşamışlardır. Sonraları beyaz adamın derisi için bu bizonları avlamasıyla sayıları iyice azalmış ve yerliler bu aşamadan sonra kendileri için zaruri olarak sığır üretme alternatifleri geliştirmek zorunda kalmışlardır.

İlk dönemde göç eden bu hayvanların bir kısmı vadilerin geçiş noktalarında bir çitle hapsedilerek avlanacak süreçte uzağa gitmeleri engellenmiş zamanla gelişen ünsiyet bu hayvanların bir kısmının evcilleşmesine sebep olmuştur.

Koyun, keçi ve diğer bazı sığır türleri bu şekilde evcilleşmiştir. Zaten fıtraten insana yakın olan kedi ve köpek gibi hayvanlar sevimli halleriyle ya yeni doğdukları süreçte ormandan mağaraya taşınarak ya da insanın yediklerinden onlara vermesi ile kurulan bağ dolayısıyla evcilleşmişlerdir.

İlk evcilleşen hayvan Orta Doğu’da yabanıl keçi veya koyundur. Bunların ardından büyükbaş hayvanlar olarak sığır, Sahra Mısırında, yabanıl eşek Mısır’da, at Dinyeper bölgesinde ve deve de Arabistan’da evcileştirilmiştir. Ördek ve tavuk gibi iri kuşlar Çin’de, Lama, Alpaga gibi yeni dünya devegillerine gelince ise onlarda Andlarda ve Peru’da evcilleştirilmiştir.[25]

Koca Kafalı Heykeller

Yenidünya’nın uygarlığa geçen ilk halkı, Orta Amerika’da Mayalardan önce yaşamış olan Olmeklerdir. MÖ 1200 yıllarından itibaren Yucatan’ın batı bölgelerinde görülmektedirler. Olmeklerden kalan heykeller incelendiğinde bunların geniş kanatlı ve basık burunlu oldukları görülür.

Dudakları etli, gözleri ise patlaktır. Melezleşmiş bir halk oldukları ortadadır, ancak kimlerle melezleştikleri hakkında bir fikir sahibi henüz olunamamıştır.

Olmekler, uzaklardan getirerek diktikleri yaklaşık 10 ton ağırlığındaki bazalt kayaları yontarak çok enteresan heykeller yapmışlardır. Bu koca kafalı ilginç heykeller Olmekler hakkında fikir vericidir.[26]

Aborjinler ve Son Avcılar

Dünyanın 7 kıtası vardır. Bunlardan biri Okyanusya kıtasıdır ve bu kıtanın da en büyük kara parçası Avustralya'dır. Burası da gizemlerle dolu bir coğrafyadır.

Avrupalılar Avustralya'ya geldiklerinde burada binlerce yıldır yaşamakta olan yerli insanlarla karşılaşmışlar ve bu yerlilere Aborijin adını takmışlardır. Bu ad Latince "Ab" ve "Origines" kelimelerinden türetilmiş olarak "kökenden-başlangıçtan gelen" anlamına gelmektedir. Ancak yerliler kendilerini kendi dillerinden kabile adları ile tanımlamaktaydılar.

Avrupalılar geldiklerinde burada takribi olarak 500 civarında kabile vardı ve bunların sayıları ise yaklaşık olarak 300.000 ila 1.000.000 civarındaydı. Burada yaşayan halklar incelendiğinde köken olarak güneydoğu Asya halkları ile benzeştikleri ve muhtemelen de buraya oralardan geldikleri düşünülmektedir.

Beyaz adamlar geldiğinde hala taş devrini yaşayan bu insanlar avcı ve toplayıcıydılar. Tarıma ise henüz geçmemişlerdi.

Aborjinlerin Avustralya'ya ne zaman geldikleri tam olarak bilinmemektedir. Ancak bu tarihin MÖ 2. Bin yıldan daha erken bir zamanda olduğu düşünülmüyor.

Güneydoğu Asya'dan düşman saldırısı, olumsuz iklim şartları vb. sebeplerle yerlerinden kalkan ve göç etmek zorunda kalan insanlar çeşitli tevafuklarla denizlere açılmış ve yolculuklarının sonu Avustralya kıtasında bitmiştir.

Gelişen zaman burada yine dilleri ve diğer kültürel etkileşimleri oluşturmuştur. Burada Neolitik dönemde ortaya çıkan taş alet kültürü ile bu

zamanı aşamayan bir kültür meydana gelmiş ve 16. yüzyılda Avrupalıların bölgeye gelişlerine kadar da bu böyle devam etmiştir. Avcı ve toplayıcı bu kavimler, kanguru gibi bazı hayvanlarla, balık ve kuşları avlayarak, ayrıca bal, yumurta, çeşitli meyveler, tohum ve kökleri toplayarak yaşamışlardı.

Ziraat yapmıyorlardı ancak tabiatın korunmasına yönelik olarak son derece duyarlı ve dikkatliydiler. Dingo denilen yabani bir köpek cinsini ise evcilleştirmeyi başarmışlardı. Dünyanın son paleolitik topluluğu Tasmanya da 1876 yılında son avcının da ölümü ile son bulmuştur.[27]

Asya'da Tarım Başlıyor

MÖ 9.- 8 bin yıllarda tarım ilk defa Yakındoğu'da ortaya çıktı. Önceleri insanlar ilk köyleri dağ sıralarına yakın kuruyorlardı. Buralar da genellikle yıllık olarak 300 mm. yağış miktarına sahip olan yerlerdi. Bazı yerlerde de ırmaklardan yararlanılabilecek konuma yerleşilmişti. Bunun için Eriha'da bulunan Tell el Sultan ile Anadolu'da Konya'da Çumra Ovası'nda bulunan Çatalhöyük önemli emsallerdir. Buralar çağdaş örneklerinden büyük olmakla beraber birer kent ebadında da değildir.

Etkin sulama tekniklerinin geliştirilmeye başlanması ile yağmura olan ilgi azalmış ve insanlar kuru tarım bölgelerinden çıkarak yarı çöl alanlardan akan büyük ırmaklarla tanışmıştır.

Irmak çevresinde bulunan tarlaları sulamak amaçlı açılan hendekler ve gedikler aracılığıyla yapılacak sulama faaliyetleri, yağmur alan kısımlarda bir güvence olarak bulunuyordu.

MÖ 5.- 4. bin yıllara gelindiğinde bu buluş sayesinde o günlere kadar oturulamamış olan yerler yerleşime açılmış oldu. Bundan sonra daha başka yerleşim alanları doğdu. Bunlar aynı zamanda ürettiklerini çobanlarla değiştiriyor böylece de ticaretin ilk aşamaları ortaya çıkıyordu.

İlk köylüler tesis ettikleri bölgesel din merkezleri ile tapınağa dayalı yönetim merkezleri oluşturdular. Bu ilk yerleşim yerleri Yakındoğu'nun da

önemli uygarlık alanlarını oluşturacaklardı. Dağlardan akarsuların açtığı verimli ovalara doğru tarım başlayıp yaygınlaşmış ardından sulamanın başladığı ilk köyler ile buradan alüvyon ovalarına doğru yerleşmeler böylece dağılmaya başlamıştır.[28]

19 Temmuz Yılbaşı Olur mu

Mısırlılar için bu tarih çok önemliydi. Zira Herodotos'un "Mısır Nil'in armağanıdır" sözünü ortaya çıkaran gerçeklerin başlangıcıydı bu tarih. 19 Temmuz Mısırlılar için bir yılbaşı idi. Ay, güneş ve hükümdar yılı olmak üzere üç takvim kullanırlardı.

Buna göre ay yılı, Mısır'da dinî kronoloji için esas oluşturur ve bir yıl, 354 gün olarak tespit edilmiştir. Güneş yılında ise Sirius yıldızının güneşle beraber ufukta aynı seviyede görüldüğü gün olan 19 Temmuz senenin ilk günü olarak kabul edilmiş, bugün aynı zamanda Nil'in de taşma başlangıcını ortaya çıkarmıştır. Bu taşma Mısır'daki bereketin de doğuş anıdır. Bu büyük olay Mısır'da büyük tesir yapmış ve yılın ilk günü olarak kabul edilmiştir.

Mısır çiftçisi bu taşma mevsimine göre ziraat yapmakta ve taşma, ekme ve hasat olmak üzere üç aşamada gerçekleşen bu dönem içinde hayati önem ihtiva eden bütün ziraat işlerini organize etmekteydi.[29]

Bu Maya Tutar mı

Kıyamet senaryolarıyla günümüzde çok ünlenen Mayaların gerçek adı bilinmiyor. Maya adı sadece Avrupalıların bir yakıştırmasıdır. Sadece bu değil, bugün onların sahip oldukları birçok isim de aynı şekilde sadece bir yakıştırmadır. Amerika uygarlıkları içinde beyazlar geldiğinde yazıyı bilen tek halk onlardır. Ancak yazıları ne tam olarak okunabilmiş ne de korunabilmiştir.

Mayalar, Astronomi ve Matematik ile alakalı birçok kitap da yazmışlardı. Mayalara ait bilgilerimizin çoğunu bölgeye gelen İspanyol rahiplerden almaktayız. Bunlar Maya kültürünü hem tahrip etmiş hem de bilgi sahibi olmamızı sağlamışlardır.

İspanyollar bir yeri ele geçirdikten sonra Hristiyan rahipler devreye giriyor ve bunlar hemen misyonerlik faaliyetlerini başlatıyorlardı. 1562 yılında bölgeye İspanyollar ile beraber gelen Diego de Landa adlı bir rahip tarafından Mayalardan kalan tüm kitaplar Merida Meydanı'nda toplanarak yaktırılmıştır. Bu felaketten maalesef sadece bir kaçı ancak kurtulabilmiştir. Bu yüzden Mayaların bilimde yakaladıkları seviye maalesef bilinememektedir.

Diego de Landa daha sonra "*Yucatan hakkında*" adlı bir eser yazmıştır. Bu eser Mayalarla ilgili yazılmış birkaç kaynaktan biridir. Rahip Landa, bulunan kitapların batıl inanç ve yalanlar içermelerinden dolayı yakıldığını ifade etmektedir. Bu tahribatına rağmen Rahip Landa yine Mayalarla ilgili yazmış olduğu eserde birçok ilginç bilgiyi de aktarmıştır. Bugün Mayalar hakkında bildiklerimizi ilginçtir ki Maya medeniyetini ortadan kaldıranlardan öğrenmekteyiz.[30]

Ci– Uthan / Sizi Anlamıyoruz

Yucatan, Mayalar ve daha öncesinde de Olmekler için çok önemli bir şehirdi.

Buranın adı ilginç bir olayla ortaya çıkmıştı. Mayalar, Avrupalılarla ilk defa 1502 yılında ünlü denizci Kristof Kolomp, Honduras kıyılarında bulunan "Guanaja" adasına çıktığında karşılaşmıştır.

Bölgeye ait bilgileri de denizciler buralarda karşılaştıkları bu yerli Kızılderililerden almışlardır. Denizciler kıyıdan ilerlerken sahilde çok iyi yapılmış yapılar görür ve kıyıya yanaşarak yerlilere buranın neresi olduğunu sorarlar.

Yerliler onlara *“Ci – uthan”* yani *“sizi anlamıyoruz”* derler. İspanyollar buranın adını *“Ci-uthan”* sanır zamanla da buranın adı *“Yucatan”* şekline dönüşmüştür. [31]

Popol Vuh Kişe

Mayaların kutsal kitabı olan *“Popol-Vuh Kişe”* konu olarak evreni, tanrıyı, yaratılışı, dünya çağlarını ve insan hayatını ilgilendiren daha pek çok konuyu ele almaktadır. *“Zamanların–Olayların Kitabı”* manasına gelmektedir.

Popol-Vuh Kişe, Maya tarihinin başlangıcından beri gelen sözlü geleneğin yazıya geçirilmesi ile oluşmuştur. Yaklaşık 1550-60 yılları arasında eski geleneklere bağlı bir el yazmacı tarafından Latince olarak ancak Maya dilinde yazılmıştır.

Bilindiği gibi İspanyollar 1500’lü yıllarda bölgeye geldiklerinde Mayalara ait bütün hiyeroglif ile yazılmış eserleri yakmışlardı. Ancak bazı metinler ezberde tutuluyor ve yerliler, bunların korunması için çok büyük bir çaba gösteriyorlardı. Ancak geleneklerini yaşatmaya çalışan Mayalar, Avrupalılardan Latinceyi öğrenince bu defa eskiden bildiklerini Latince olarak yazdılar. Misyonerler böyle bir durumu düşünemediklerinden ilk etapta bunu fark edemediler ve bu durum uzun yıllar gizli tutuldu.

Yerliler Popol Vuh Kişe’yi korumak için çok gizli hareket etmiş yabancıların yanında ağızlarına bile almamışlardır. Bu metinleri de ezberleyerek muhafaza etmişlerdir. Ximenez, ancak 1702 yılına gelindiğinde Popol Vuh Kişe metnini bulur ancak yaktırmayarak kopya eder ve İspanyolca çevirisini kaleme alır.

Özgün metin günümüzde hâlâ kayıptır ama rahibin çıkardığı kopya ve hazırladığı çeviri Amerika’da Newberry Kütüphanesi’nde saklanmaktadır. Maya hiyeroglifleri incir ağaçlarının iç kabuklarına yazılıdır. Bu kabuklar

işlemden geçirilerek uzun şeritler halinde kesilir üzerlerine yazı yazıldıktan sonra akordeon şeklinde kıvrılır.[32]

Maya Takvimindeki Sır

Nasıl ve nereden kaynaklandığını anlamadığımız biçimde herkes 21 Aralık 2012 tarihinde kıyamet kopacağını konuştu.

Dünya üzerinde sadece birkaç yerleşme yeri bu korkunç felaketten kurtulabilecekti (!). Dünyaya hiçbir şey olmadı. Bu kıyamet masalının aslı neydi. İnsanları böylesine korkunç bir felaketi beklemeye yönelten sebep nereden kaynaklanmıştı. Bunu anlatabilmek için önce Maya takvimini iyi anlamamız gerekiyor.

Mayalarda astronomi çok gelişmişti. Öyle ki göğü takip ederek yapmış oldukları hesaplarla geliştirdikleri takvimleri bizim şu an kullanmış olduğumuz Gregoryan takviminden bile daha ileri idi.

Onlar göğü 13 kat ve yeri ise 9 kat olarak düşünüyorlardı. Dünya ise bunların arasında bulunuyordu. Aslında Mayaların bir değil üç takvimi vardı. Haab yılı adı verilen 365 günlük takvim, Tzolkin denilen 260 günlük takvim ve Maya başlangıcının MÖ 3113 yıllarından itibaren başlatıldığı Uzun Takvimdir.

Maya takvimin de aylar 20 günlük dilimler halinde 18'e bölünmüştü. Bu 18 aydan uğursuz olduğu düşünülen 5 gün artıyordu. Her bir günün ayrı bir numarası ve adı bulunuyordu. Ayların adı tarımla alakalı olarak verilmişti. Gün "Kin", ay "Uinal" yıl ise "Tun" olarak adlandırılıyordu.

Maya takvimi şekil olarak iç içe geçmiş halde 2 daireden oluşuyordu. Bu dairelerin kenarları üçgen şeklinde idi. Merkezde 13 sayısının tanrısı oturmaktaydı. Bunun etrafında da sayılar bulunuyordu. Küçük daire 260 günü ve büyük dairede 365 günlük takvimi ifade ediyordu. Haab yılında belli bir günün Tzolkinde aynı güne denk gelmesi için 52 yıl gerekiyordu. Bu da 18.980 Haab gününe denk geliyordu.

Maya takviminde bir de galaksi günü vardı. Bu gün 25.625 yıldan oluşmaktaydı ve her biri 5125 günden oluşan beş çevrime ayrılıyordu. 21 Aralık 2012 tarihi ise beşe ayrılan bu galaksi gününün binlerce yıl devam eden bir periyodunun sonu idi ve Maya Uzun Sayım takviminin Büyük Çevrimi MS 21 Aralık 2012 yılında sona erecekti. Bu çevrimler bir son olmakla beraber aynı zamanda yeni bir başlangıcı da oluşturmaktaydılar. Mayalar bu olayı yeni bir dünya çağının başlangıcı olarak kabul ediyorlardı.

Mayaların söylediğine göre bu 5125 yılda bir gerçekleşiyor ve bu durum dünyanın yörüngesinde değişikliğe de yol açıyordu. Mayalara göre onların uygarlıklarının başlangıcından yani MÖ 3113 tarihinden itibaren oluşacak olan bir çevrim, 21 Aralık 20012'de tamamlanacaktı.[33]

Sır Tabletler

21 Aralık 2012'de dünyanın bitecek ve yeniden başlayacak olan eski ve yeni yılı belirtilen ifadelerle belirli konuları aydınlatıyor, ancak bu kehanet ve kıyamet masalları nasıl ortaya çıkmıştı.

Marice M. Cotterelli, Mayalarla ilgili pek çok araştırma yaptığı bilinen ünlü bir astrofizikçidir. Onun bu konularda yapmış olduğu araştırmalardan da faydalanarak Adrian Gilbert adlı bir gazeteci "Maya Kehanetleri" adlı bir kitap yazmıştır. Hatta bu kitap dilimize de çevrilerek yayınlanmıştır. Bu kitap sayesinde bütün dünya konudan haberdar olmuştur. Adrian Gilbert'in BBC'de görevli olması da sanırım bunda etkili olsa gerektir.

Araştırmacılar Maya kenti Palangue'de bulunan tapınakta bir araştırma esnasında mezar taşının kapağında şifreli bir yazı bulmuşlardır.

Kapağın üzerisinde bulunan bu şifreli yazılar yan yana getirildiklerinde Maya mitolojisinde çağımızı sembolize eden Jaguar ile ölümü sembolize eden bir Yarasa sembolü ortaya çıkıyordu. Bu durum iyiye yorumlanmadı ve dünyanın sonunun geldiği yolunda söylentileri de beraberinde ortaya çıkardı.

Olaya bir de Sümerler karışınca iş iyice sarpa sardı. Yine bir Sümer mitolojisine göre de Niburu (Marduk) adlı bir gezegen dünyaya çarpacak ve bu çarpışma ile de dünyanın sonu gelecekti. Bu çarpışma için önce 2003 yılı ardından da Aralık 2012 tarihi belirleniyordu. Bazılarına göre Maya takviminin sonu olan 21 Aralık 2012 yılı Gregoryan takvimdeki eksik yıl hesaplamalarına göre 2003 yılına denk geliyordu. Babiller bu gezegeni tanrı Marduk'un adıyla anıyorlardı.[34]

Maraton Savaşı

Bugün atletizm yarışmalarının önemli bir dalı olan *"maraton koşusu"*nun menşei 6. yüzyıla Eski Çağ Yunanistan'ına kadar uzanmaktadır. Persler, Lidya krallığını MÖ 547 yılında yıktıktan sonra Anadolu'yu egemenliği altına almış, ardından Batı Anadolu'da bulunan Yunan kentlerini de bir bir ele geçirmişlerdir.

MÖ 506 yılında Miletos kentinin isyanına destek veren Atina ve diğer Yunan kentlerini cezalandırmak üzere Çanakkale üzerinden Thrakia ve oradan da Yunanistan'a geçen Persler, burada büyük bir direnişle karşılaşmış bu arada Persler ve birleşik Yunan kent devletleri arasında savaşlar cereyan etmiştir. Bunlardan biri de MÖ 490 yılında yapılan Maraton Savaşı'dır.

Bu savaş esnasında *"Philippidas"* adında bir asker Attika'dan Atina'ya kadar haber ulaştırmak için koşmuş ve haberi bildirdikten sonra Atina pazaryerinde can vermiştir. [35] Maraton koşularının kökeni bu olaya dayanır. Bu koşunun Olimpiyat yarışlarına girişi ise 1896 yılında olmuş ve böylece olayın anısı da bu şekilde yaşatılmıştır.

Mancınık Kolay Taşınmaz

Mancınık Romalılar tarafından *"balista"* veya *"katapult"* olarak adlandırılırdı. Bunlar Eski Çağ savaşlarında kullanılan en korkunç

silahlardan birisiydi.

Mancınığın çalışma sistemi, burulmuş ipten sağlanan gerilme kuvvetine dayanıyordu. Bağın büyüklüğü atışın uzaklık mesafesini de tespit ediyordu.

Hayvan kaslarının tendonlarının ve liflerin işlenmesiyle elde edilen kiriş sayesinde oluşan burulma büyük bir enerji ortaya çıkarıyordu. Kirişin bükülmesiyle mancınık kolu geriye doğru esnetiliyor ve serbest bırakılınca da ileri doğru fırlayan mancınık kolu, taşı da fırlatarak atıldıkları yerlerde öldürücü bir tesir yapıyordu.

Taşların isabet ettiği kalelerin kapı ve duvarlarının yıkılması ile askerlerin kaleden içeri girmesi için uygun bir zemin oluşturuluyordu.

Düşmana ok ve kargı atan mancınıklarda açılan yivler okların dönerek daha düzgün gitmesini de temin ediyordu. Bu mancınıkların attığı, katranlanarak tutuşturulmuş ve top haline getirilmiş bez parçaları, içerisine atıldığı kalelerde yangına sebep oluyordu.

Mancınıkların büyük ve ağır silahlar olmaları onların nakledilmelerinde büyük güçlüklere sebep oluyordu. Bu nedenle uzak mesafelere bunlar taşınmaz ve muhasara yapılacak yerlerde bulunan ormanlık alanlardan sağlanan kereste ve diğer parçaların bir araya getirilmesi ile imal edilirdi.

Başka malzemelerin de Eski Çağ şartlarında taşınması çok büyük bir zahmet gerektirdiğinden atılan taşların muhtemelen yakın yerlerden temin edilmesi gerekmekteydi.[36]

İki Katır Bir Kuşatmayı Bitirdi

“*Harp hiledir.*” derler. Eski Çağ’da yapılan savaşlarda hayvanlar mühim bir yer tutardı. Bu savaşlardan birinde, Lidyalılar, Priene kentini almak için kuşatmışlardı. Maksatları kuşatmayı uzatarak kaledekilerin yiyeceklerinin tükenmesini sağlamaktı. Etrafı sarmış ve içerdekilerin teslim olmasını bekliyorlardı.

Prienelilere gelince, maalesef onların tüm yiyecekleri tükenmek üzereydi. Kentte yaşayan Bias adlı bir filozof, Prienelilere bir taktik verdi. Buna göre Prieneliler ellerinde kalan yiyeceklerle kentte bulunan iki katırı iyice beslediler ve semirttiler. Ardından bir bahane ile katırları kaleden dışarı saldılar.

Lidyalılar kuşatmayı Prienelilerin yiyeceklerinin tükenmesini sağlamak amacıyla yapıyordu. Lidyalılar kaleden çıkan bu semirmiş katırları görünce dirençleri kırıldı. Katırları bu kadar iyi beslenmiş bir kentin insanlarının ellerinde hala bol yiyecek olacağını düşünerek kuşatmayı kaldırıp barış yaptılar.[37]

Karadeniz Adı Nereden Kaynaklanır

Arapların "*Bahr-i Esved* veya *Bahr-i Bundus*", Rusların "*Kızarne More*", İngilizlerin *"Black Sea"*, Almanların "*Schwarzesmeer"*, *Osmanlıların da Bahr-i Siyah* olarak adlandırdıkları ve bizim de aynı manada "*Karadeniz"* olarak tanımladığımız bu deniz tüm dillerde *"Kara"* sıfatıyla betimlenmiştir.[38]

Karadeniz MÖ 7. yüzyıla kadar Yunanlılar tarafından *"Pontos Aexinus/ dost olmayan, misafirsever olmayan deniz"* olarak adlandırılmıştır. Bu ismin Karadeniz'e sis ve fırtınaların çokluğu, adaların olmayışı ve ayrıca sığınılacak yerlerin azlığı sebebiyle verildiği de düşünülmekle beraber Persçe karanlık, muzlim gibi manalar içeren "*ahşaena"* dan geldiği sanılmaktadır.

Karadeniz'in Pontos Aexinos olan adı zamanla gemicilik teknolojisinin ilerlemesiyle sahillerde kurulan koloni şehirler sayesinde bu denizin tüm zenginliklerinin antik dünyaya taşınmasına ve *"Pontos Euxeinos /dost deniz, misafirperver deniz"* adının verilmesine sebep olmuştur. Ayrıca bütün dillerde kara olarak adlandırılmasında bazı kıyılarının siyah kumlu olmasının da etkin olduğu söylenir.[39]

Polybios, bu deniz ile ilgili olarak çok önemli bir tespit yapmıştır. Bu da denizin akan ırmaklardan gelen alüvyonlarla dolma tehlikesidir.[40]

Zaman içerisinde nehirlerin sürekli olarak taşıdığı alüvyonlarla dolan Karadeniz'in, Azak Denizi'nin düştüğü duruma düşmesinin de yakın olduğu vurgulanmaktadır. Azak Denizi ırmakların taşıdığı alüviyonlarla tehlike teşkil edecek şekilde büyük oranda dolmuş bulunmaktadır. Suyu dünyanın en tatlı denizlerinden biri olan Karadeniz bu özelliğiyle yumurtlama zamanında balıklar için emin bir yer özelliği taşımaktadır.[41]

---

20 Leakey 1988, 23 vd.
21 Woods 2011, 10.
22 Leakey 1988, 23-74.
23 Ünal 2007, 95.
24 Köksal 2001, 60.
25 Şenel 2009, 259.
26 Şenel 2009:921-924; Carter 1981, 122-123.
27 Barraclough 1978, 48 vd. ; Şenel 2009. ; Saran 1993, 1-239.
28 Barraclough 1978, 40 vd. ; Günaltay 1987, 1-130.
29 İnan 1992, 2-60 ; Özer 1987, 1-67.
30 Saran 1993, 249 vdd. ; Yılmaz 2006, 162 vd.; Barraclough 1978, 46-48.
31 Saran 1993, 249; Luaghi 2000, 27-90.
32 Girard 1993, 1-264.
33 Saran 1993, 249-255.
34 Gilbert-Coterell 2001; 1-389 ; http://www.bluepoint.gen.tr/nibiru2.html; http://www.kiyamet2012.com/marduk-gezegeni-nedir.html
35 Tekin 2002, 77.
36 Develi 2009, 233-236.
37 Develi 2009, 218.
38 Bijiskyan 1969, 1.
39 Işık 2001, 2.
40 Polybios, *Historiae*, IV, 41.
41 Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum Libri*, XXII, 8, 46-48.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TARİH VE SİYASET

TARİH VE SİYASET

Bizans Adında Bir Devlet Hiç Var Olmadı

Çocukluğumuzdan beri *“Bizans”* adı hayatımızda mühim bir yer tutar. Ders kitaplarımızda Türk milleti için büyük bir düşman ve o dönem dünyası için ise süper bir güç olarak tanıtılan bu devlet aslında hiç yaşamamıştır.

Bizans adında bir devlet hiç var olmamış ve Türkler adı Bizans olan bir devleti hiç yenmemişlerdir. Peki öyleyse adına yüzlerce film çekilen, ders kitaplarında ve entelektüel mecmualarda adından sıkça bahsedilen bu terim neyi ifade etmektedir?

Olayın aslı şudur: Bizim Bizans olarak bildiğimiz devlet aslında Roma İmparatorluğu’dur. Daha doğrusu MS 395 yılında Roma’nın ikiye ayrılmasından sonra, MS 476 yılında Batı Roma, Germen istilacılarınca yıkılmış ve sonra geride Roma’yı temsil eden ve onun da gerçek bir uzantısı hatta ta kendisi olan sadece Doğu Roma kalmıştır. Bu arada Batı Roma İmparatorluğu yıkıldığında ise Roma’nın tek varisi olarak Doğu Roma ve onun Ortodoks Hristiyanları kalmıştır.

Latinlerin 12. yüzyılda Konstantinopolis’i işgallerinden sonra kiliseler arasındaki çatışma sonucunda Latinler bu iddiayı daha güçlü dile getirmişlerdir.

16. yüzyıla gelindiğinde ise Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, kendisini Roma’nın tek varisi olarak takdim ederek Türkler tarafından yıkılan Roma İmparatorluğu’nu ise Bizans şeklinde tanımlayarak, Doğu

Roma’nın gerçek Roma olduğu gerçeğini örtbas etmeye çalışmıştır.[42] İstanbul’u Roma’nın değil de Bizans’ın başkenti olarak takdim etmiş böylece Vatikan, Kutsal Roma’nın başkenti olmuştur. Dolayısıyla Bizans terimi ilk defa olarak 16. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bizans adı ise İstanbul şehrinin ilk adı olan Byzantion’dan türetilmiş[43] bir ad olup sadece bir yakıştırmadır. Gerçekleri yansıtmamaktadır.

Hititler Diye Bir Devlet Yoktur

Tarih tahsil ederken yanlış öğrendiğimiz bilgilerden biri de Hititlerle ilgilidir. Bizans meselesinde belirttiğimiz gibi Hitit meselesinde de benzer bir durum söz konusudur. Hitit adında da bir devlet yoktur. Bu kelime Tevrat'ta sözü edilen ve *"het oğulları"* olarak geçen bir kavmin adından yola çıkılarak Avrupalı filologlar tarafından yakıştırılmıştır. Türkçeye de *"Eti"* veya *"Hitit"* olarak girmiştir. Bu durum tabletlerin ilk bulundukları döneme ait olarak yapılan bir yanlış okumadan kaynaklanmaktadır.

Hitit kelimesi Fransızca telaffuzuyla "Eti" olarak yanlış telaffuz edilmiş bu yanlışlık yerleşerek zaman içinde günümüze kadar gelmiştir.[44]

Hititler olarak kabul edilen halk aslında Hattilerdir. Hititlere gelince onlar kendilerini *"Nesili"* ve ülkelerini de *"Neşa"* olarak adlandırmıştır. Neşa kentinin Kayseri'deki Kaneş karumunun da üzerinde bulunduğu Kültepe olduğu kuvvetle muhtemeldir.[45]

Galata

Avrupa’da Kelt olarak bilinen Galatlar, yaklaşık 20.000 kişilik bir kuvvetle MÖ 280’de Brennios komutasında kadınlı erkekli halde Macaristan’ı, ardından Yunanistan’ı yağmalayarak İstanbul önlerine kadar gelirler.

İstanbul’un karşısında karargâh kurarak Doğu Roma’yı tehdit etmişler ve bunlarla başa çıkamayan Roma, haraç vererek Anadolu yakasına geçmelerine müsaade etmiştir. Burada bir kış geçirmek üzere bekledikleri mahal, sonraları onların isimlerinden dolayı *“Galata”* olarak adlandırılmıştır.

Galatlar, Çankırı’dan Kangal’a kadar uzanan topraklarda Tolistobogiler, Tektosaglar ve Trokmiler olarak 3 kol halinde yayılmışlardır.[46]

İlk Biyolojik Silahlar

Uluslararası anlaşmalarla yasaklanan biyolojik silahlar geçmiş devirlerde sıkça kullanılan savaş aletleri arasında sayılmaktadır.

Özellikle kale muhasaralarında düşmanın direncini kırmak için ölü hayvan leşlerinin, canlı veya ölü farelerin mancınıklarla kalelerden içeri atılması düşmanı en çok yıpratan yöntemlerdi. Bu saldırılar o dönemlerde çok korkulan veba hastalığını çağrıştırma maksatlı olduğundan bu hayvanların atıldığı kaleler, risk almak istemeyen sakinlerince hemen terk edilirdi. Bundan başka özellikle orman kavimleri yılan ve kurbağa gibi bazı zehirli hayvanlardan alınan zehirleri silahlarında kullanırdı.

Bu silahlar isabet ettiği kimselerde ölümcül sonuçlar ortaya koyardı. Okların ve kılıçların savaş esnasında zehirlenmesi, sonuçta basit bir yaralanmayla dahi sonuçlansa da vücuduna zehir alan kişi büyük ihtimal ölürdü. Ayrıca elde edilmek istenen kale veya bölgenin kullandığı su kaynaklarının, kuyu ve sarnıçların zehirlenmesi de sıkça başvurulan yöntemlerdendir. Bunlar belki de biyolojik savaşın ilk örneklerini oluşturmaktadır.[47]

İznik Konsili Gerçekte Niçin Toplandı

MS 325 yılında İznik'te bir konsil toplandı. Bu konsilde yapılacak müzakerelerin konusu *"tek tanrıcı olması dolayısıyla baba ile oğul'un aynılığını kabul edemeyeceğini söyleyerek Khristos'un (İsa'nın) tanrılığını reddeden, İskenderiyeli Keşiş Arius'un doktrini"* idi. Bu müzakerelerde Arius doktrini mahkûm edilerek, *"oğul'un baba ile mahiyet bakımından aynı olduğu*" akidesi kabul edildi.

Ardından İstanbul'da MS 381 yılında toplanan ikinci ökümenik konsilin tamamlamaları ile Hristiyan kilisesinin amentüsü olan inanç formülü de ortaya çıktı. Böylece günümüz Hristiyanlık'ına ait temel düsturlarda

belirlenmiş oldu. Ancak genel olarak bakıldığında İznik'te yapılmış olan bu konsil ile birlikte bize öğretilen sürekli İncil'in sayısının dörde indirilmesi olmuştur.

Halbuki gerçekte Hristiyan azizleri bir pagan olan İmparator Konstantinos başkanlığındaki bir heyet ile toplanarak, bu konsilde sadece incili dörde indirmekle kalmayıp Hristiyanlık'ı da paganlaştıran *"baba-oğul-kutsal ruh"* üçlemesinin yani Teslis'in de kabul edildiği görülmektedir.

MS 325 yılında yapılan konsilin en önemli sebebi budur ve bu toplantı ile Keşiş Arius mahkûm edilerek dönüşünde Kappadokia'da öldürülmüştür.

Hristiyanlıkla ilgili yapılan yayınlarda keşiş Arius'un tektanrıcı /monoteist inancından hiç bahsedilmez ve sanki teslis kadim Hristiyanlık'ın bir öğretisi gibi hep vurgulanmakla beraber Arian Hristiyanlar sürekli göz ardı edilmekte ve insanlar bunların varlıklarından habersiz kılınmaya çalışılmaktadır. Hatta bazı kilise kaynaklı kitaplarda bu durum yuvarlanmakta Keşiş Athanasius ile Keşiş Arius arasındaki ihtilaf sanki sadece Tanrı kelamı üzerinde ortaya çıkmış gibi gösterilmekte ardından 220 ila 250 Hristiyan din adamının katıldığı bu konsilden sonra Athanasius'un formülünün onaylandığı belirtilmektedir. Aynı kaynaklarda Arius'un formülünün reddedildiğini ve ardından Arius'un ve Ariusçu Hristiyanların da bu görüşe uydukları ve zaman içerisinde de varlıklarının söndüğü vurgulanmaktadır. Oysa Teslis olarak adlandırılan *"baba-oğul-kutsal ruh"* üçlemesi Hristiyanlık'ın tevhidden ayrılışıdır.

Teslis aslında köken olarak ta eski çağlara uzanan pagan bir anlayışın ürünüdür. Değişik zaman ve sistemlerde bunun örnekleri de mevcuttur.

Teslis inancının oluşumunda en mühim sebep Yunan felsefesidir. Eski Mısır'da *"Isis-Osiris-Horus"* üçlemesi eski Yunan'a *"Selene-Hekate-Artemis"* olarak girmiş ve bu durum Anadolu, Mezopotamya ve Roma'da da benzer örneklere sahip olmuştur.[48]

Hristiyanların Kurtuluş Beratı: Milano Emirnamesi

Babası Konstantius'un ölümünden sonra oğlu Konstantinus ve komutan Licinianus Licinius, kan ve ölüm dolu mücadelelerin ardından imparatorluğu paylaşarak yönetimi ele aldılar.

Konstantinus, akıllıca bir siyaset uygulayarak Hristiyanlara iyi davranmış, önceki imparatorlar gibi şiddet uygulamamıştır. Bu durum Konstantinus'un arkasında bir Hristiyan desteğinin oluşmasını sağlamıştır.

Dönem Hristiyanların artık bir güç olarak belirmeye ve ağırlıklarını hissettirmeye başladıkları bir dönemdir. Bu gerçeği geç de olsa fark eden Galerius, MS 311 yılında bir emirname yayınlayarak Hristiyanların serbestçe tapınabileceklerini ve mahkûm olanların da affedildiğini açıklamıştır. Bu emirname de: *"Hristiyanlar, var olan düzeni bozmamak koşuluyla toplantılarını yapsınlar. Onlara bağışladığımız bu hakka karşılık, devletimizin ve bizzat kendilerinin mutluluğu ve iyiliği için tanrılarına dua etmelidirler."* denilmiştir. Galerius'un bu tolerans içeren emirnamesinin çıkışında onun yakalandığı amansız hastalığın payı büyüktür. Zira Galerius hastalığında Hristiyanların tanrısının payı olduğunu düşünmektedir ve dolayısıyla da ölmeden önce Hristiyanlara serbest ibadet hakkı tanıyan bu emirnameyi yayınlamıştır. Bu olayın gerçekleşmesinden iki yıl kadar sonra MS 313 yılında Konstantinus ve Licinius Milano'da bir araya gelerek Roma'nın sorunlarını görüşmüş ve ardından tarihlere "*Milano Emirnamesi"* olarak geçen bir ferman yayınlamışlardır.

Milano emirnamesinde *"Hristiyanların bundan böyle rahatsız edilmeden serbestçe tapınabilecekleri, ayrıca daha önce zorla alınmış ev ve kiliselerini hiçbir tazminat ödemeden geri alabilecekleri"* belirtilmiştir. Bu haklar sadece Hristiyanlara değil, *"barış ve huzurun sağlanması için diğer dinlerin inananlarına da, kendi gelenek ve inanışlarına göre istedikleri tanrılara tapma bağımsızlığı verilmiştir."* şeklinde belirtilerek tüm Roma yurttaşları için sağlandığı da vurgulanmıştır.[49]

Bu emirname insanlar arasında barışın ve emniyetin sağlanmasında çağdaş dünya için çok büyük bir emsal teşkil eder. İnsanların inançlarıyla uğraşarak, onları düşüncelerinden dolayı yok saymaya, sindirmeye çalışanların ve kendilerinden başka kimseye hayat hakkı tanımayanların her dönemde uğradıkları akıbetin de örneğini teşkil etmektedir.

Son dönemlerde putperest Romalıları kendilerine örnek alarak ülkemizde insanlara eziyet etmeyi kendine misyon edinen, inançlarından dolayı çeşitli yakıştırmalarla onları bazı kurumlardan atan, okullara sokmayan, görevlerinde yükseltmeyen ve bu yolla insanların onurlarıyla oynayanların şimdi düştükleri vahim durumu gösterme açısından büyük önem taşımaktadır. Tarih tekerrürden ibarettir!

Son Çırpınışlar

İslamiyet, Arap Yarımadası'nda doğmuş olup bu topraklar günümüzde de İslam dünyası açısından aynı önemini devam ettirmektedir. Ancak Hristiyanlık, doğduğu toprakların dışında çok uzaklarda kök salmıştır. Bu durumun oluşmasında Hristiyanlık'ın doğduğu Kudüs şehrinin Roma toprakları içerisinde kalmasının rolü büyük olmuştur.

Havariler o dönemlerde, Roma toprakları içinde rahat seyahat etme olanakları olması sebebiyle Hristiyanlık'ı yaymak için gereken müsait ortama sahip olmuşlardır. MS 311 yılında Hristiyanlık Roma'da Milano emirnamesi ile serbest bırakılmış ve MS 313 yılında ise Roma'nın resmi dini haline gelmişti.

İlk dönemlerde Hristiyanlar ile Paganlar arasında mücadeleler yer yer devam etmiş olsa da kesin zafer Hristiyanlar tarafından sağlanacak ve bu defa paganlar savunma pozisyonu alacaklardır. Hatta o dönemlerde Hristiyanların paganlara ait putlara saldırılarına mani olmak için tanrı heykellerini saklamak ve toprağa gömmek gibi çeşitli alternatifler ortaya koydukları da bilinmektedir.

Son olarak İulianus adlı bir Roma imparatoru, MS 361 yılında hükümdar olmuş ve bu kişi Roma'da putperest gelenekleri yeniden canlandırmaya çalışmıştır. Tapınakları yeniden açmış ve yine eskiden olduğu gibi Hristiyanlar devlet kademelerinden ve ordudan atılmaya başlanmış ve onların yerine putperestler getirilmiştir.

Bilimsel olarak da bu dönemde tekrar eski geleneklerin ortaya çıktığı görülmekte idi. Bu imparator, İran ile yapılan savaşta yaralanıp da ölünce MS 363 yılında Hristiyanlık bu defa kesin olarak zafere ulaşmış oldu.[50] Bu tarihten sonra Roma'da putperestler ile Hristiyanlar arasında eski yoğunlukta bir mücadele ortamı bir daha görülmedi.

Tuzlu Nehir Halys

Kızılırmak, 1.355 kilometre uzunluğuyla Anadolu'nun en büyük ırmağıdır. Eski adı *"Halys"* olup bu da Yunanca *"tuz"* anlamına gelir.[51] Antik devirde Anadolu'yu ikiye ayıran önemli bir sınır olarak düşünülürdü. Lidya krallığı ve Pers İmparatorluğu arasında da önemli bir sınırdı. Delphoi rahipleri Lidya'nın son kralı Kroissos'a bir kehanette bulunmuşlar ve ona Halys'i geçmekle bir krallığın sona ereceğini bildirmişlerdir. Ancak bunu yanlış anlayan kral Persler üzerine yürümüş ve kendi krallığını kaybetmiştir.[52]

Strabon, Halys'in adını bölgedeki tuz kaynaklarından aldığını yazar[53] bunun yanlış olduğu[54] yolundaki bilgilerin aslı yoktur. Gerçekten Kızılırmak'ın aktığı mecra üzerinde tuz havzaları bulunmakta olup buralarda toprağı yalayarak akan nehir suyu tuzlanarak yoluna devam eder. Suyun içerisinde bulunan bu yüksek tuz miktarı ile Kızılırmak'ın suyu zirai sulamalarda pek fazla tercih edilmemektedir.

Ege'nin Hikâyesi

Ülkemizin batı kısımlarını çeviren ve tüm doğal güzellikleriyle en şirin yerleşme yerlerimizin etrafında bir kolye gibi dizildiği Ege Denizi ilk çağlardan günümüze pek çok tarihsel olayın da yaşandığı önemli bir coğrafi mekândır. Buralarda yaşananlar sonraki nesillerin söylencelerine kaynak olmuş insanlık tarihi bu zenginlikler üzerine köklü medeniyetler kurmuşlardır. Bunlardan biri de Atina kralı Aigaios' un hikâyesidir. Aigaios aynı zamanda kahraman Theseus'un da babasıdır.

Rivayete göre Theseus o dönemlerde büyük tehlike saçan Minotauros canavarını öldürmek üzere evinden ayrılır. Babasına canavarı öldürüp de eve dönerse geldiği gemiye beyaz bir yelken çekerek döneceğini söyler.

Theseus, ejderi öldürür ancak babasına söylemiş olduğu sözleri unutarak dönüşte beyaz yelken çekmez. Bu arada hasretle oğlunun yolunu gözleyen Theseus'un babası Aigaios gemide beyaz yelken olmadığını görünce oğlu Theseus'un öldüğünü düşünür ve kederinden kendini denize atarak intihar eder.[55] İşte bu deniz *"Aigaios Pontos"* olarak adlandırılır. Biz bugün ona Ege diyoruz.

Commodus'un Ölümü ve Gladyatör Filmi

Roma İmparatoru Commodus, gladyatör dövüşlerine çok meraklıydı. Bulabildiği ucubeleri, özürlüleri, topalları ve cüceleri, toplayarak ellerine satır verip Coloseum'da birbirlerine karşı dövüştürürdü. Ayrıca kendisi de bir Gladyatör olmak heveslisiydi.

Kendisinin bu oyunlara iştirak ettiği ve bizzat arenada dövüştüğü de bilinmektedir. Ancak onun arenada karşılaştığı bir gladyatör tarafından öldürüldüğü doğru değildir.

Commodus kendisine karşı girişilen bir suikastle önce zehirlenmiş ancak çokça içtiği şeyler ve yaptığı banyonun zehirin gücünü kırmasıyla ölmemiş ardından suikastçilerin yönlendirdiği atlet Narcissus tarafından boğularak öldürülmüştür.[56]

Commodus'un arenada ölümü meşhur *"Gladyatör"* filminden doğan bir yanlış anlamadır. Film, bazı gerçekleri içerdiği gibi genel manada bakıldığında ise tarihî hakikatlerden çok uzaktır.

Örneğin o dönemde Maximus adlı bir generalin varlığı bilinmemektedir. Sonra Commodus'un babasını öldürdüğüne dair de bir kayıt yoktur. Filmdeki Gladyatörlerin dövüşleri, ayrıca Commodus'un görünümü de tarihî gerçeklerle tam örtüşmemektedir. Bütün bu eksikliklerine rağmen heyecanla izlenen bir film olması itibariyle güzel, ancak gerçeklerin yansıtılma biçimlerindeki hatalar dolayısıyla da bir tarihçi gözüyle pek çok yanlışların ortaya konduğu bir film olmuştur.[57]

Spartaküs

Roma'nın başını ağrıtan mühim olaylardan biri de köle isyanları olup bunların en önemlisi de MÖ 73 yılında meydana gelen Spartaküs isyanıdır.

Capua'da bir Trakyalı köle olan Spartaküs aynı zamanda bir gladyatör olarak dövüşmekteydi. Kendisi gibi iyi savaşmayı bilen birçok gladyatör ile beraber özgürlüğe kavuşmak için isyan etti. Onlara yaklaşık 90.000 köle daha katıldı ve bunlar 3 yıl süren büyük bir mücadele başlattı.

Spartaküs, İtalya'nın güneyinde bulunan Roma ordularını defalarca yenilgiye uğratarak Sicilya'yı istila düşüncesiyle güneye doğru hareket etti. En sonunda Crassus tarafından Lucania'da yenilerek MÖ 71 yılında öldürülmüştür.[58]

Spartaküs'ün çarmıha gerilerek öldürüldüğüne dair bir kayıt bulunmamaktadır. Spartaküs'ün bu isyanı onun ününü zamanımıza kadar taşımış ve hayatı defalarca filme alınmıştır. İsyan esnasında adamlarına söylediği şu sözü unutulmamıştır.*"Özgür bir adam ölünce hayatın zevklerini arkada bırakır. Ölüm bir kölenin bildiği tek özgürlüktür. İşte bu yüzden biz kazanacağız"*[59]

Çamurdan Çıkan Nimet

Irmaklar yeryüzünün hayat damarlarıdır. Bütün büyük medeniyetler bu ırmakların kenarlarında kurulmuştur. Bu özellikleriyle kutsal kitaplarda bu ırmaklar cennetten çıkma olarak nitelendirilmişlerdir.[60] Dicle, Fırat ve Nil bereket taşıyan bu ırmakların başında gelmektedir. Belki de insanlığın kök saldığı ilk bölgelere yakın olmaları bu ırmakların ehemmiyetini arttırmış ve insanların nazarı dikkatini çekmiştir. Özellikle Nil, Mısır için büyük bir önem arz etmektedir.

Tarihçi Herodotos, *"Mısır, Nil'in armağanıdır"*[61] derken bu bereketli nehrin Mısır uygarlığına yaptığı katkıya da işaret eder. Gerçekten de

Habeşistan dağlarından koparak gelen Nil'in asıl nimeti mevsimlere göre taşmasıyla ortaya çıkar. Beraberinde getirdiği çamurlu tabakayı nehrin her iki yanına yayarak toprağın rutubetini sağlayacaktır. Mısırlılar Nil'e "*Hapi*" adını vermiş ve ona tanrı (!) olarak tapınmışlardı.[62]

En Kıymetli Boya

Dünyanın ilk denizci milleti olarak bilinen Fenikeliler bugünkü Lübnan, İsrail ve Suriye'nin kıyı bölgelerinde yaşarlardı. Buralara *"Kenan ülkesi"* veya daha başka bir ifade ile *"Levant"* de denilirdi. Fenikeliler, kendilerini Kenanlı olarak bilirlerdi.

Fenike adı Yunanca *"Phoinikes"*ten türetilmiştir.[63] Kelime *"kırmızı"* veya *"erguvan rengi"* anlamına gelir ve bu ad kırmızı kelimesinden türetilmiştir.[64] Gelelim bu kelimenin verilme sebebine.

Fenikeliler, Purpura adlı bir deniz hayvanından ürettikleri bu çok kıymetli boyanın ticaretini de yapmaktaydılar. Yaklaşık 10.000 purpura hayvanından 1.2 gram purpura boyası üretilmesi boyanın ne kadar kıymetli ve pahalı olduğunu anlamamızı sağlar. Bu boyayı sadece önemli şahıslar satın alabilmekteydi.[65]

Fenikelilerin bu boyayı üretip sonra da ticaretini yapmaları kendilerinin de zamanla bu adla anılmalarına sebep olmuştur. Yurdumuzun güney kısmında bulunan Finike ilçemizin adı da Fenikelilerden miras kalmıştır.

İlk Rüşvet

Sümerler tarihte ilk olarak yazıyı kullanan halktır. Geliştirmiş oldukları çivi yazısı sayesinde günümüzden binlerce yıl öncesine ait olaylara dair bilgi sahibi olmaktayız. Bu bilgilerin en dikkat çekici olanlarından biri de tarihteki ilk rüşvet olayıdır. Olayın kahramanı bir öğrenci ve onun öğretmenidir.

Hadise şöyle gelişir: Tablet evinde bir öğrenci, öğretmeni ile bazı sorunlar yaşamakta ve sürekli ceza almaktadır. Bu cezalardan bunalan öğrenci, durumu babasına iletir ve babasına bazı tavsiyelerde bulunur. Bu tavsiyeler arasında öğretmenin eve davet edilerek ona ikramlarda bulunulması ve diğer babaların yaptığı gibi ona bir yüzük hediye edilmesi de vardır.

Baba, oğlunun tavsiyeleri doğrultusunda, öğretmeni eve davet edip, evin en güzel yerine oturtur. Ona ikramlarda bulunur, güzel elbiseler verir ve öğrencinin babası, öğretmene bir de yüzük hediye eder.

Öğrenci öğretmenin ve babasının yanında tablet evinde yani okulda öğrendiklerini gösterir. Aldığı hediyeler ve gösterilen ilgiden memnun kalan öğretmen öğrenciye hitaben: *"Ey delikanlı benim sözlerimi tuttuğun, onlara karşı gelmediğin için, yazı sanatının en yüksek noktasına ulaşasın, arkadaşlarının arasında lider olasın…"* diyerek güzel temenni ve dileklerini iletir. Bu davet ve hediye edilen yüzük, tarihin ilk rüşvet olayı olarak kayıtlara geçmiştir. Bu durum okul idaresi tarafından öğrenilince soruşturma açılır.[66] İşte tarihin kayıtlara geçmiş olarak bilinen ilk rüşvet hadisesi budur.

Kroisos'un Nasihati

MÖ 547 yılında Persler ile Lidyalılar savaşmış ve bu savaş sonucunda Lidyalılar yenilmiş ve kralları Kroisos esir düşmüştür. Anadolu'da Pers egemenliği bu dönemde başlar.[67]

Lidya Kralı Kroisos, Pers kralı Kyros'a esir olduktan sonra düşmanıyla görüşmüş ve Kroisos, Sardes'te oturan halkının sürülmesinden korkarak Kyros'a bazı tavsiyelerde bulunmuş ve bu öğütlerle halkını korumaya çalışmıştır.

Kroisos'un düşmanı olan Kyros'a halkı ile ilgili nasihatı şudur: "… *Birisini gönder, savaş silahları taşımalarını yasak et; mantolarının altına uzun gömlekler, ayaklarına kotornos giysinler; çocuklarına kitara çalmayı müzikle ve ticaretle uğraşmayı öğretsinler. Kısa zaman sonra bunların erkek değil kadın olarak yetiştiklerini görecek ve artık sana karşı çıkmalarından çekinmeyeceksin."*[68]

En İlginç Kral Seçimi

Phryg Kralı ölünce yerine geçecek kimse yoktu. Halk bu durumdan dolayı çok üzgündü. Ancak onun yerine birini kral seçmeleri gerekmekteydi. Devletin ileri gelenleri bu durumu kâhinlere danışarak akıl aldılar. Kâhinler ise onlara kente ilk gelen kişiyi kral yapmalarını söyledi. Bu arada Midas, annesi ve babası Gordios demir tekerlekli bir araba ile Kral Yolu'nda ilerleyerek Telmessos ve Patara üzerinden Bey dağlarının ardından Phryg ülkesine doğru ilerlemekte ve Gordion'a doğru yol almaktaydı. Kentin kapısından ilk giren onlar oldu ve Gordios, böylece Phryglerin ilk kralı oldu.[69]

Midas'ın Kulakları

Muhtemelen anne karnında iken asimetrik kulak hastalığına yakalanan Phryg kralı Midas'ın kulakları normal görünmemekteydi. Kulaklarının görünümünden utanan Midas, başına geçirdiği bir başlık ile sürekli kulaklarını gizleyerek dolaşmıştır. Onun bu durumu halkının da dikkatini çekmiş ve hakkında meşhur "*E*şek *Kulaklı Midas*" efsanesi bu yüzden doğmuştur.[70]

Çocuk Katilleri

Syracusa Kralı Agathokles'in, MÖ 310 yılında Kartaca'ya yaptığı seferde zor durumda kalan Kartacalılar, tanrıların öfkelerini dindirmek amacıyla kentin ileri gelen ailelerinden 200 kadar çocuğu kurban etmek kararı aldıklarını, diğer ailelerin de 100 çocuk vererek toplamda 300 çocuğun kurban edildiğini Sicilyalı Diodoros'ta anlatmaktadır.

Roma'nın eski düşmanı olan Kartacalılara karşı biraz taraf tutularak yanlı bir şekilde kaleme alındığı düşünülen bu durum, 1921 yılında Kartaca mezarlığında yapılan kazılarda yanarak kül olmuş çocuk iskeletlerinin bulunması ile gerçekliği hakkındaki intibalarımızı kuvvetlendirmektedir.

Kalıntılar 3 metre yüksekliğe ulaşmaktadır. Bu mezarlığa İbranice *"tofet"* adı verilmiştir ki *"kurban yakma yeri"* manasına gelmektedir. Burada yer alan dikilitaşlardan birinin üzerinde, kucağında çocuk taşıyan rahip figürü bulunmaktadır. Çocuk kurban etme inancı, eskiyen kentlerin ve yaşlanan tanrıların bu çocukların kanlarıyla gençleşeceklerine inanma[71] gibi batıl düşüncelerden kaynaklanmaktaydı.

İlk Doğrudan Demokrasi Uygulamaları

Tarihin bilinen ilk doğrudan demokrasi uygulaması, Atina'da tatbik edilmiştir. Bu durum, Atina'da yaşayan bütün insanların devlet idaresine doğrudan katılma hakkı olduğu şeklinde düşünülmemelidir. Ancak karar alıcı olanlar arasında da bir ayrım da söz konusu değildi. Atina'da yurttaşların temsilcileri yoktu. Her birey, oylamalara katılarak çıkacak yasalara doğrudan karar vermekteydi.

Yunanistan'da Kleisthenes, yaptığı reformlar ile demokrasinin temellerini atmıştır. Ardından Peisistratos'un yönetimi ele geçirmesiyle demokrasiye ara verilmiş ve tiranlık rejimi baş göstermiştir.

Solon’un reformları bile tiranlığı önleyememiştir. Efialtis, diğerlerine nazaran daha barışçıl şekilde reformları yenilemeye çalışmıştır.

Demokratik liderlerin en büyüğü olarak gösterilen Perikles’in ölümünden sonra, Atina demokrasisi iki defa daha kesintiye uğramış ve oligarşik bir görünüme sahip olmuştur. Atina demokrasisi, MÖ 322 yılına gelindiğinde ise tamamen yok edilmiş[72] ve bundan sonra yeryüzünde aynı şartlarda demokratik bir ortam bir daha oluşmamıştır.

Çanak Çömlek Mahkemesi

Ostrakon, üzerine yazı yazılan çanak çömlek kırığıdır. Kâğıdın bugünkü gibi bol ve ucuz olmadığı dönemlerde insanlar üzerine yazı yazmak için bunları kullanırlardı.

Atina’da ostrakonlar oy pusulası gibi kullanılmıştır. Eskiden, Atina’da doğrudan demokrasinin olduğu yıllarda, tek başına kral olmak isteyen veya tiranlık hevesinde olanlara karşı bir mahkeme kurulur ve burada yargılananlar hakkında Atina yurttaşları, kararlarını bu çömlek kırıkları üzerine yazarak oylama yaparlardı.

“Ostrakismos” veya *“çanak çömlek mahkemesi”* olarak adlandırılan bu kurum, demokrasinin en mühim teminatıydı.

Atina demokrasisinde zengin- fakir tüm yurttaşlar, kadınlar ve köleler hariç olmak üzere, bir oya sahipti. Bu kanun, sevilen ve sivrilen kişileri bertaraf etmek içindi. Oylamalarda en çok adı geçen kişi, on yıllığına sürgüne gönderiliyordu. Sürgüne gönderilen kişilerin mallarına ve statülerine dokunulmuyordu. Bu toplantılarda ne mahkeme vardı, ne suçlu, ne de savunma. Sadece ceza vardı. Sürülen kişinin herhangi bir suç işlememiş olması veya o yönde bir harekette bulunmamış olması, sürgün cezası yemesine engel değildi.

On yıllık sürgün cezasına çarptırılan kişi, süresi dolmadan geri döndüğü takdirde ise cezası ölümdü.[73] Bu mahkemelerin işleyişi ile ilgili olarak

şöyle bir anekdot anlatılır: Aristeides ile ilgili bir ostrakismos toplantısında okuma yazma bilmeyen bir vatandaş, yanındaki adamdan, elindeki çömlek kırığına *"Aristeides"* adını yazmasını rica etmiştir. Yardım istediği bu kişi ise Aristeides'in ta kendisidir.

Sicilya'da bulunan Yunan kenti Syrakusai'de de buna benzer bir kurum olduğu bilinir. Yalnız burada isimler zeytin ağacının yapraklarına yazıldığı için bu uygulamaya orada *"petalismos"* denilir.[74]

Gözün Paraya Doysun

Antik devirde insanlar öldüklerinde, yakılırken veya gömülürken ölünün ağzına veya gözüne 1 obol gümüş para[75] konurdu. Bunun sebebi şuydu: Paganlar kendi batıl inanışlarına göre cehennemi yer altında üç bölgeye ayrılmış bir dehliz olarak düşünürlerdi.

Burada birinci bölge, geniş kapılardan girilen ve artık geri çıkılamayan Erebos idi. Burayı, adına Kerberos denilen üç başlı bir köpek beklerdi.

Ruhlar buraya kadar Mercurius ya da ölüm cini Thanatos tarafından getirilirdi[76]. Buradan sonra ruhlar, dört cehennem ırmağını geçmek için Kharon'a para vermek zorundaydılar.

Kharon diken diken kırçıl sakallı, sert, kaba ve çirkin bir ihtiyardı. Partal bir pelerini ve yuvarlak bir şapkası vardı. Sandalcı Kharon yeryüzünde gömülmemiş ölülerin ruhları ile para vermeyenleri sandala bindirmez ve orada bırakırdı.[77] İşte ölüleri yakmadan veya gömmeden önce ağızlarına para koyma geleneği bu inanıştan ortaya çıkmıştır. Bu inanç sonraki devirlerde de devam etmiş bazı Hristiyan ve putperest mezarlarında da ölülerin gözlerine para konulmak suretiyle defnedilmesine devam edilmiştir.

Roma'dan Hukuk Yunan'dan Demokrasi

Roma hukuku diğer eski hukuklar arasında belki en eskisi değildir, ancak bunlar arasında kendine has özellikleri ile mühim bir yer tutmaktadır.

Roma, kuruluşundan itibaren ortaya koyduğu kaideler ile insanlık tarihinde hukukun kökleşmesinde belli bir vazife ifa etmiştir. Bu sayede, oluşturduğu sistem ile küçük bir şehir devletinden, cihangir bir imparatorluğa dönüşünde ve dünyanın yarısına yakın bir kesimine hükmeden büyük ve güçlü bir imparatorluk haline gelmesinde bunun etkisi büyüktür.

Bu büyüklüğün sağlanmasın da tabiî ki en önemli unsur, taviz vermeden uygulanan, tam bir sadakatle bağlı kalınan ve her badirede sığınarak güç aldıkları bu hukuk sistemi olmuştur.

Roma'nın kuruluşundan itibaren İmparator Jüstinianus zamanının sonuna kadar yaklaşık 12 asırlık bir zaman dilimini kapsayan bu hukuk halen modern dünyada hukuku anlamada ve uygulamada önemli bir referans kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan, nasıl eski Yunan insanlığa eşitlik içinde demokrasiyi armağan ettiyse, Roma da yükselip gelişmesinin en büyük kaynağı olan hukuk sistemini armağan etmiştir.[78]

Sonra da bu sistemin yozlaşması sebebiyle, her imparatorluk gibi, o da tarihe karışmıştır.

İstanbul Kaç Yaşında

Devam eden arkeoloji çalışmaları geçmişte olduğu gibi günümüzde de bizden önceki insanların yaşamlarına dair verileri ortaya koymaya ve tarihe ışık tutmaya devam etmektedir. İstanbul metro inşaatı için yapılan tünel kazılarının bir bölümünü oluşturan Yenikapı'daki eski liman kazı çalışmaları esnasında yaklaşık olarak 8.000 yıl öncesine kadar uzanan 700 kişilik bir topluluğa ait olduğu düşünülen ayak izleri tespit edilmiştir.

İzler, araştırmayı yapan uzmanlarca MÖ 6300 ile 5500 yılları arasına tarihlenmektedir ve deniz seviyesinin 8,2 metre altında bir katmanda tespit

edildiği görülmüştür. Kil bir balçık tabaka üzerinde hareket eden bu topluluğun bırakmış olduğu izler kuruyarak sertleşmiş ardından taşkınlar izlerin üzerini bir mil tabakası ile örterek günümüze kadar getirmiştir. Bu çalışma sonucunda basında İstanbul tarihinin kökenini daha eskilere dayandırmaya yönelik bir takım haberler ortaya çıkmıştır.[79] Bundan kasıt Byzantion kenti ise kentin kuruluşunu bilinenden daha öteye dayandırmaya çalışmanın gerçekçi olmadığı kanaatindeyiz. Bu izler muhtemelen Neolitik döneme ait izlerdir, kentin kuruluşu ise çok daha yakın bir zamana MÖ 7. yüzyıla tarihlenmektedir. Eğer nüfusu 15 milyona ulaşan İstanbul şehri bir bütün olarak düşünülüyorsa bugün İstanbul'un oturduğu coğrafyada zaten bu izlerin bulunduğu dönemlere tarihlenecek yerleşmeler bulunmaktadır. Çok aydınlatıcı ve heyecan verici bir çalışma olmakla beraber, ortada dolaşan bu söylemler sadece medyatik yorumlar olarak kalmaktadır. Zira buluntuların çıktığı yer olan Yenikapı mevki ile kentin kurulmuş olduğu Sarayburnu arasındaki mesafe, dönemin şartlarına göre oldukça uzak sayılır. Kentin kurulum yerinin bu kadar geniş bir alana yayılmış olması dönemin şartlarında imkansız hatta lüzumsuzdur. Zaten Yenikapı civarı şehrin zamanla büyümesiyle birlikte Byzantion kent sınırlarına dahil olmuştur.

Kiraz'ın Anavatanı

Yaz mevsiminin en sevilen meyvelerinden olan kiraz Güney Karadeniz'in önemli Yunan koloni şehirlerinden olan Kerasus kentinden dünyaya yayılmıştır.

Kerasus kenti kurulmadan önce bu topraklarda Xenephon'da anlatıldığı gibi yerli halklar meskun idi. Sonraları Yunanlı kolonistler buralara gelerek Kerasus (bugün Giresun) kentini kurmuşlardır.

Esasen Kerasus adının da kirazdan esinlenerek konulduğu sanılmaktadır. Romalı komutan Lucius Lucullus bölgeye geldiğinde kiraz fidanını alarak

Pontus'dan İtalya'ya götürmüştür. Bu meyve aynı dönemlerde Mısır'a da götürülmüş ancak orada yetiştirilememiştir. Bundan sonra zaman içinde bütün Akdeniz dünyasında yayılmıştır.[80]

Geldim Gördüm Yendim

Kral Pharnakes, Romalı bir general ve aynı zamanda da Sezar'ın kayınpederi ve siyasi rakibi olan Pompeius tarafından Kırım kralı olarak atanmış ancak Roma'da ortaya çıkan iç savaşı fırsat bilerek Kırım'da bulunan Phanagoreia'yı ele geçirdikten sonra, Karadeniz'in doğu ucundaki Kolkhis Bölgesine gelmiş; oradan da Ermenistan'ı işgal ettikten sonra Kappadokya topraklarına girmiştir.

Ardından Roma birliklerini yenilgiye uğratmıştır. Pharnakes, yaptığı başarılı savaşlar ile ilerlemeye devam ederken halka iyi davranmamış ve onların da düşmanlığını kazanmıştır.

Küçük Asya'da Pharnakes'in başarılarını haber alan Caesar (Sezar), İskenderiye'den hareket ederek Tarsos'a (Tarsus) gelmiş, ordusuyla Gülek Boğazı'ndan geçerek Kappadokya'da bulunan Mazaka (bugün Kayseri) kentine varmıştır. Burada kuvvetlerini toparlayan Sezar, Pharnakes'i MÖ 47 yılında, Zela'da ağır bir yenilgiye uğratmıştır.

Yenilen Pharnakes, Sinope'e gitmiş ve oradan da sağladığı gemilerle krallık merkezi olan Kırım'a çekilmiştir. Sezar kısa sürede kazanmış olduğu bu zaferi yüceltmek için Roma'ya zaferini üç kelime ile özetlediği şöyle bir mektup yazmıştır. *Veni, Vidi, Vici / Geldim, Gördüm, Yendim*[81]

Anadolu'nun Tüccar Kentleri

MÖ 2. binyılın başlarında, Anadolu Orta Tunç Çağı'nın henüz başlarında iken, Asurlu, Tüccar kolonistler tarafından bir ticaret alanı hâline geldi. Bu dönemde Anadolu'da kırk kadar merkezde bu kolonistler ticaret

yapmaktaydı. Bunlar arasında en ünlüsü bugün Kayseri'ye 20 kilometre mesafede bulunan Kaneş/Kültepe karumudur.

Burası aynı zamanda Anadolu'daki diğer ticaret merkezleri içinde bir ana merkez durumundaydı. Bundan başka Çorum'da yer alan Karum Hattuş/Boğazköy, Yozgat'ta yer alan ve eski adı hâlâ öğrenilemeyen Karum Alişar da içinden tablet çıkan önemli ticaret merkezleri arasında yer almaktaydı. Ayrıca Darende taraflarında yer alan başka bir Karum da önemli idi.[82]

Günümüzden tam 4.000 yıl kadar önce kurulmuş olan bu ticaret anlayışı ve kabiliyeti bölge halklarının genlerine sirayet etmiştir. Bu nedenle olsa gerek Anadolu ticaret yapısı içerisinde ki tacirleri ile Kayseri, Çorum, Yozgat ve Darende tacirleri, 4.000 yıllık bir geleneği hâlen devam ettirmektedirler. Demek ki bölge insanının ticarete yatkın zekâsı aslında binlerce yıllık bir birikimin tezahürüdür.

Tahta At

Odysseus'un Troia'nın surlarını aşmak ve şehre gizlice girmek için yaptırdığı at maketidir. On yıldır devam eden savaş, Troia'yı kuşatmış olan Akalı askerleri yorgun düşürmüştür. Odyseus'un aklına bir fikir gelir. Bu plana göre Akalar geri çekilecekmiş gibi yapacak ve geride içerisinde Odysseus ve adamlarının bulunacağı tahtadan bir at bırakacaklardır. Odysseus ve beraberindekiler atın içerisine gizlenirler ve diğerleri de gidiyormuş gibi yaparak denize açılırlar. Gidenler, bugünkü Bozcaada yakınlarında saklanır.

Bu arada Troialılar ne olduğunu anlamak için bu tahta atın yanına giderler. Akalar giderken Sinon adlı bir askeri de burada bırakmışlardır. Aslında bu da kurulan tuzağın bir parçasıdır.

Sinon ağlayarak Yunanlılara karşı büyük bir kin duyduğunu, onların kendisini kurban olarak seçtiklerini ancak kendisinin kaçarak kurtulduğu yalanını söyler.

Atın neden yapıldığını anlatırken de Yunanlıların bunu Tanrıça Athena için yaptıklarını ve büyük yapılmasının sebebini ise Troialıların atı kale kapılarından içeri sokmalarını engellemek için olduğunu anlatır.

Güya Troialılar bu atı zafer sarhoşluğuyla yakacaklar ve böylece tanrıça Athena'nın da gazabına uğrayacaklardır.

Sinon, Troialıların bu atı korudukları ve sakladıkları takdirde Athena'nın lütfuna (!) mazhar olacaklarını söyler. Buna inanan Troialılar atı şehre sokarak barışın sağlandığını ve düşmanlardan kurtulduklarını sanarak çılgınca eğlenmeye başlarlar.

Gecenin ilerleyen vakitlerinde Troialılar alkolün tesiriyle sızmaya başladıklarında gider gibi gözüken Akalar, gizlendikleri yerden çıkarak tekrar surların önüne gelirler.

Bu arada Odyseus ve arkadaşları ise tahta atın içerisinden çıkarak içki ve eğlencenin tesiriyle gaflette olan Troialıların bu durumundan yararlanarak kalenin kapılarını açar ve içeri giren Akalar, Troialıları böylece gafil avlarlar.[83] Troia'nın düşüş hikayesi budur ve nesiller boyu anlatılan hikaye Homeros'un dilinden kaleme aktarılmıştır.

Firavun'un Büyük Hatası

Mısır ve Hitit arasındaki bazı meseleler iki devleti arasını bozar. İki ordu, Halep ile Şam'ın ortasında bir yerde olan Kadeş'te, MÖ 1296 yılında karşı karşıya geldiler. Mısır Firavunu Ramses, Kadeş'e gelirken ordusunu dört bölüme ayırmış ve bunlara Mısır tanrılarından Amon, Ra, Ptah ve Seth'in adlarını vermişti.

Firavun kendine çok güveniyordu ve bu güveni, büyük hatalar yapmasına sebep olmuştu. Hititler iki kişiyi, asker kaçağı rolünde, firavunu yanlış yönlendirmeleri için görevlendirdiler.

Firavunun müthiş enaniyeti, kendisinin mutlaka galip geleceğini hissettiriyor ve hiç yapılmayacak hatalar yapmasına sebep oluyordu.

Firavun iki kaçağın sözlerine inanarak ordusunu ikiye böldü. Kendisi de Amon askerlerinin başında en önde gidiyordu. Bir tehlike anında karşılaşacaklarından haberi bile yoktu.

Öncü birlik çıkarmadığı gibi arkadakilerle de arası iyice açılmıştı. Amon ordusunu, Re ordusu izliyordu. Diğerleri ise iyice geride kalmışlardı.

Hititler serinkanlı bir şekilde kralın ilerleyişini takip ediyorlardı. Hititler önce yorgun halde bulunan Ra ordusuna saldırdılar ve onları darmadağın ettiler. Buradan kaçanlar Amon ordusuna sığınırken burada da büyük kargaşalıklar çıktı ve Amon'da perişan oldu.

Yapılan ilk savaşı Hititler, Ramses'in ordularını darmadağın ederek kazanmıştı. Bu ilk karşılaşmada Firavun Ramses canını güçlükle kurtarabilmişti. Burada hâlâ yürüyüş kolunda bulunan Ra tümenine ani bir

saldırı yapan Hititler henüz savaş için hazır olmayan bu tümeni tam anlamıyla bir bozguna uğratmışlardı.

Daha önde giden ve içerisinde Firavun'un da bulunduğu Amon tümeni ise ordunun kalan kısmından ayrılmıştı. Amon tümeni Hititlerce sarılmış ve Ramses de burada tam ortada kalmıştı.

Eğer bu birlikler ortadan kaldırılırsa Ramses'in ele geçmesiyle başsız kalacak Mısırlıları bertaraf etmek o kadar zor olmayacaktı. Ancak bu arada tam yenilmek üzere olan Mısırlıların yardımına yine Hititler (!) yetişti.[84]

Bu Savaşı Kim Kazandı

Hitit ordusu değişik halklardan meydana gelen derleme bir ordu olduğundan sağlam bir disipline sahip değildi. Zaferin tam kazanılmak üzere olduğu anda Mısır ordugâhına giren Hitit askerleri zenginliği görünce hemen yağma ve talana başladılar. Bu zayıflıktan faydalanan Ramses, askerlerini toparlayarak Hititleri dağıttı ve savaş bu defa Mısırlıların lehine döndü.

Yağmaya girişen askerlere karşı düzenli bir Mısır birliği saldırıya geçerek Hititleri dağıtmış ve savaşın seyri böylece değişmişti. Savaş bir süre daha devam etmiş ardından her iki ordu da geri çekildiği için biri diğerine üstünlük sağlayamamıştı. O dönem şartlarında dünyanın en güçlü iki ordusu karşı karşıya gelmişti.

Mısır belgelerinde savaşın kendilerince kazanıldığı yolunda yazı ve resimler mevcut olsa da işin gerçeği tam olarak böyle değildir. Belki Firavun'un zamanında bir propaganda amacı ile etrafa böyle duyurduğu da düşünülebilir.

Savaşın çıkma sebeplerinden olan Amurru Prensi Benteşina'nın yeniden Hititlere bağlanmış olması, savaştan tam dokuz yıl sonra Firavun Ramses'in Hitit kralının kızı ile evlenerek onu baş kraliçe yapması savaşın Hititlerce kazanıldığına da bir delil olarak gösterebilir.

Savaşın galibi bugün tam olarak bir netlik kazanmamıştır. Ama kesin olan, her iki tarafın birbirine ülkelerini istila edecek veya haraca bağlayacak bir şekilde ezici bir üstünlüğe sahip olamadıklarıdır.[85]

Sultanahmet'te Dikilitaş'ın Ne İşi Var

Bugün Sultanahmet Meydanı'nda yer alan ve "*obelisk*" olarak adlandırılan taştan dünyada 3 tane vardır. Çok ilginç bir hikayesi olan bu taş İmparator Konstantinus zamanında gemiyle Mısır'dan buraya getirilmiştir. Büyük güçlüklerle yerleştirilmiş olan bu taşın üzerindeki kabartmalar, taşın yerleştiriliş hikayesini anlatmaktadır. Taş yerleştirilirken çok büyük bir kalabalık burada seyirci olmuş ve bu esnada ölümcül bir kaza da vuku bulmuştur.

MS 330 yılında Byzantion, Konstantinopolis olarak başkent yapılınca kentin hazırlanması için MS 325-330 yılları arasında devam eden ve kentte görselliği artırma maksatlı olarak yapılan faaliyetler çerçevesinde Mısır'daki yerinden buraya taşınmıştır.[86] Osmanlı'nın medeniyetlere duyduğu saygı gereği korunmuş ve günümüze kadar ulaşmıştır.

Anadolulu Filozoflar

Anadolu, antik dünyada, bilim ve kültürünün oluşumunda çok etkin olmuştur. Bugün dünyada felsefe biliminin oluşumu bu topraklarda yetişen filozoflar sayesinde gerçekleşmiştir. Yunanlı filozofların önde gelenleri, Batı Anadolu toprakları üzerinde yaşamış ve öğretileri buradan Yunanistan'a geçmiştir.

Bunları kısaca şöyle özetleyebiliriz: İyonya felsefesini Yunanistan'da *"Kolophonlu Ksenofones"* yaymış ve bir felsefe ekolü kurmuştur.

Miletoslu matematikçi, astronomi bilgini ve düşünür *"Thales"* Anadolu kıyılarından görülen MÖ 585 yılındaki güneş tutulmasını önceden hesaplayabilmiştir.

Fizik ve tabiat bilimcisi "*Miletoslu Anaksimandros*" "*Ephessoslu Heraklitos"* bir başka Miletoslu filozof "*Anaksimenos"* Klazomenai'li sofist düşünürlerden *"Anaksagoras"* Anadolu'da yetişen felsefecilerdendir.

Daha geç bir dönemden önemli bir filozof ise "*Sinop'lu Diogenes*"tir (MÖ 413-327).[87] Bunlara ilave olarak tarihçi Herodotos, Hekataios, Strabon, Dionysos gibi antik yazarlar da Anadolu doğumludur ve ortaya koydukları eserleri ile dünya bilimini, bugün dahi aydınlatarak yaktıkları bu meşalelerle, geçmişten geleceğe ışık tutmuşlardır. Yaşasın Anadolu Medeniyeti!

Sparta'nın Hırsız Çocukları

Spartalıların en renkli simalarından biri de kanun koyucuları Lykurgos'tur. Spartalılar küçük yaştan itibaren sıkı bir eğitim ve disipline tabi tutulmaktadır. Bu eğitimle ilgili olarak Lykurgos'un geliştirdiği bir yasa vardı.

Spartalı çocukların yiyecek çalmalarına müsamaha gösterilecekti. Hatta yiyecek çalmak, çocuk için onurlandırıcı bir sabıkaydı.

Lykurgos'a göre hırsızlık yapma becerisini kazanan bir çocuk, yiyecek bulma konusunda kendini geliştirdiği gibi, bu yolda yaptığı hileleri savaş meydanlarında da tatbik edebilecekti.[88]

Küplerle Gömülmek

Antik devire ait en ilginç uygulamalardan biri de insanların küplerle gömülmesidir. Ölen insanlar başları güneşe döndürülmek suretiyle, boyları yaklaşık olarak 40-50 cm' den 1.80 cm' ye kadar değişebilen ebatlarda ve ölünün durumuna göre yapılan küpler içerisine tek veya çift olarak hoker pozisyonunda gömülmüşlerdir.

Bu küplerin içerisine ölünün mezar hediyeleri (çanak çömlek, ağırşak, testi, yüzük, bilezik vs.) konulduğu gibi bu hediyelerin mezarın dışına da konulduğu görülmektedir. Anadolu'da Isparta/Harmanören,[89] Yanarlar[90], Afyon/Dedemezarı[91] gibi çeşitli dönemlere ait Anadolu sakinlerine ait mezar yerleri bu tarz ölü gömme geleneklerinin yansıtıldığı en güzel örneklerdir.

Aton Dini

IV. Amenofis'in hükümdarlığı zamanında Mısır'da yeni bir din ortaya çıktı. Bu din evvelkilerin aksine tek tanrıcı idi ve tek ilaha tapınmayı emrediyordu. Çok sade bir din olup ne bir heykeli ve ne de bir tapınağı vardı.

Amenofis bu dini Amon rahiplerinin tesirinden kurtarmak için Orta Mısır'da, Tell el Amarna'ya taşıdı ve burayı başkent yaptı. Bu arada kendisi de Akhnaton lakabını kullanmaya başladı.

Akhnaton, bu yeni kurulmuş kentte yeni dini oluşturmak ve peygamberliğini yapmakla meşguldü. Bu devirde büyü ve sihir ortadan kaldırılmıştır.

Yeni dinin söylemleri arasında şöyle ibareler bulunmaktadır: *"Yaşanılan dünyada olduğu gibi, öldükten sonra da öbür dünya da hakim olan yine Atondur." "Yeni dini kabul eden ve tek oluşuna iman eden kimse, öbür dünya da da mesut bir hayat sürecektir." "Ey sen ki, tek ilahsın ve hiçbir benzerin yoktur. Sen arzı kalbinin istediği gibi yarattın". "Ey biricik Allah senden başka ilah yoktur"*[92] Bunlar bizim hiç de yabancı olmadığımız ifadelerdir.

Kendini yeni dinin peygamberi ilan eden IV. Amenhotep tanrısını *"Aton uludur. Aton'dan başkasına tapılmaz"* diyerek diğer tanrıları inkâr etmiştir.[93]

Bu ifadeler tek tanrı inancının Tutankamon zamanında belirginleştiğini ancak onun ölümüyle beraber bu dinin ortadan kalkarak insanların yine eski yaşamlarına döndüklerini göstermektedir.[94]

Aton'un güneş tanrısı olduğu[95] yolundaki ifadelere katılmamaktayız. Güneş putu Mısır'da zaten bilinmekte olup Aton olarak yeniden bildirilmesini gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Bunun eski

Mısır’da tek Allah inancının vesikalarla belgelenmesine engel olmak üzere bu şekilde yorumlandığını düşünmekteyiz.

Aton dininin Mısır’da maliye bakanı olarak görev yapan Hz. Yusuf’tan 300 sene sonra ortaya çıkmış ve bu dini kuran IV. Ameneofis’ten yaklaşık 100 yıl kadar sonra Hz. Musa Mısır’da tek ilah inancını ortaya koymuştur.

Genel manada Pagan bir anlayışın egemen olduğu Mısır’da Aton dininin tek ilah inancını orya koyan karakteri Mısır medeniyetinin bilinmeyen bir yüzünü belgelemesi açısından mühimdir.

Aton’a ithafen Amarna’da Ay adlı birinin mezarına yazılmış bir ilahi, Aton kültünün kendine özgü havasını bize soluklandırır.

“ *…. Ne çok işin vardır,*

Gözle görünmese de ,

Ey ulu Tanrı, senden başkası yok!

Yeryüzünü yarattın dileğince, tek başına,

Bütün insanları, hayvanları, kuşları;

Yeryüzünde yürüyen ne varsa,

Kanat açıp uçan her şeyi,

Khor(Suriye) ve kuşi illerini,

Mısır ülkesini.

Her insanı yerine koyar

Gereksinimlerini verirsin;

Herkes yemeğini alır;

Zamanı sayılıdır.

Dilleri farklı konuşur,

Karakterleri de öyle;

Tenleri ayrıdır,

Çünkü sen ayrı tutarsın onları [96]

Taş Kesildiler

Antik Pompei şehri, 24 Ağustos 79 tarihinde Vezüv Yanardağı'nın patlaması sonucunda tamamen yok olmuştur.

200.000'i aşkın insan burada hayatını kaybetmiştir. Bu büyük patlamada çıkan kül ve lav karışımı, insanların ve eşyalarının üzerini bir örtü gibi kaplamış ve oksijenle ilişkisini kesmiştir. Bu yüzden kalıntılar günümüze kadar yok olmamış ve bu kentler hakkında yeni bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır.

Kimi insanlar alışverişlerini yaparlarken lavlara yakalanmış, kimileri ise evindeyken bir anda kül ve tozdan oluşan bir kitlenin içinde kömürleşmişlerdir.[97] Pompei bugün Napoli yakınlarındadır ve alan bir müze olarak düzenlenmiştir.

İstanbul Gerçekten Yedi Tepeli mi

Roma, yedi tepe üzerinde kurulmuş bir kent hüviyetindedir. Bu tepeler Tiber Nehri'nin doğusunda ve kentin merkezinde yer almaktadır.

Şehir, Palatinus Tepesi üzerinde Romulus ve Romus tarafından kurulmuştur. Geri kalan altı tepe ise merkeze en yakın çevredeki diğer tepeler olarak Roma kentinin yayıldığı diğer tepelerdir.

Geri kalan altı tanesinin adları ise şöyledir: Aventinus tepesi, Capitolium tepesi, Quirinalis Tepesi, Viminalis Tepesi, Esguilinus Tepesi ve Caelian Tepesi.

İlk yerleşim yeri yavaş yavaş genişleyerek yedi tepe üzerine yayılarak *"yedi tepeli şehir"* olarak anılmaya başlamıştır.[98] Tepeler arasında bulunan bataklık alanlar kurutularak burada pazar yerleri oluşturulmuştur.

Dünyanın yedi tepeli şehri Roma'dır. İstanbul Roma'nın başkentlerinden olması itibariyle zaman içinde Roma olarak da anılmış bu sebeple kaynaklarda Roma için kullanılan bu tabir İstanbul'a da yanlışlıkla yakıştırılmıştır. İstanbul 7 tepeli değildir.

Yolların Roma'ya Çıktığına Emin misiniz

Yanlış öğrendiğimiz kalıplaşmış bilgiler arasında bu başlık da yer alır. Hep düşünürdüm; Roma, İtalya'nın orta kesimlerinde bir kent iken nasıl oluyor da bütün yollar buraya çıkabiliyor diye. Ancak sonra fark ettim ki bütün yolların çıktığı Roma bu Roma değil. Kastedilen Nova Roma yani İstanbul'dur.

İstanbul MS 330'da başkent ilan edildikten sonra burası *"Deutera Roma=ikinci Roma"* veya *"Nova Roma-Nea Rome=Yeni Roma"* olarak anılmaya başlanmıştır.[99] Bu durum İtalya'daki Roma ile Boğaz'daki Roma'nın karıştırılmasına sebep olmuştur. Zaman iki Roma'yı birbirine karıştırmıştır. *"Yeni Roma"* asıl Roma gibi düşünülmüş ve adına yedi tepeli şehir unvanı yakıştırılarak olmadık yere adına birçok türkü söylenerek şiirler yazılmıştır. Coğrafyası bütün yolların çıkması için hiç de uygun olmayan bir yere de maalesef bütün yollar çıkarılmıştır.

İstanbul Adının Kökeni

Byzantion İstanbul'un kurulduğu ilk yerin adıdır. Bugün suriçi bölgesinde Sarayburnu mevkiinde kurulan Byzantion, Topkapı Sarayı'nın da

bulunduğu bölgede, Dor kökenli Megaralılar tarafından MÖ 659 yılında kurulmuştur.

Byzas adlı kurucusunun adından dolayı bu adı almıştır. İmparator Septimius Severus tarafından bu kent onarılmış ve buraya *"Augusta Antonina"* adı verilmiştir.

MS 330'da başkent olduktan sonra da *"Nova Roma"* olarak da adlandırılan kente *"Konstantinopolis*" adı verilmiştir.[100] Osmanlı devleti zamanında burası *"Konstantiniyye"* veya *"Dersaadet"* olarak adlandırılmıştır.

Yunancada *"εις τήν Πόλι(ν)" (eis ten polis) yani "şehir' e"* anlamında olarak kullanılan isim, Osmanlı'da da İstanbul olarak sıkça kullanılmıştır.[101] İstanbul, Konstantinopolis adının galatı olarak da düşünülmelidir. 1930 yılından beri resmi olarak İstanbul olarak adlandırılmaktadır. Kentin adının İslam-bol'dan geldiği hakkındaki rivayetler ise gerçeği yansıtmaktan uzaktır.

İstanbul'u Nasıl Başkent Yaptılar

MS 325 yılına gelindiğinde sınırları gittikçe genişleyen Roma imparatorluğu artık çok büyümüştü. Başkent olan Roma kenti elde edilen toprakların geneli dikkate alındığında coğrafi konumu bakımından merkezi bir noktada bulunmuyordu. Bu durum dört bir yandan gelen saldırılara ve gelişen iç olaylara karşı acil tedbirler alınmasını da engelliyordu. Bundan dolayı bir an evvel başkentin yerinin değiştirilmesi ve yeni yerin ise merkezi bir noktada ve tüm yolların da kavşak noktasında bulunması gerekiyordu. Roma halkının siyasetin tam içinde politize olması da başkentin yerinin değiştirilmesi yolunda imparatorun kanaatlerini pekiştiriyordu. Constantinus bütün bu sebepleri nazar-ı dikkate alarak bugün Sarayburnu olarak adlandırılan mevkide Megaralı göçmenler

tarafından kurulmuş olan Byzantion kentini başkent yapmak üzere imar çalışmalarını başlattı.

MÖ 325 yılında başlayan bayındırlık çalışmaları tam 5 yıl sürdü. Kentin imarı için dünyanın birçok yerinden işçi ve malzeme getirildi. Kentin gelişmesi için İstanbul bölgesi eyalet vergisinden muaf tutuldu. Dünyanın o dönemde en mühim kentlerinden olan İskenderiye, Efes, Antakya, Roma ve Atina'da bulunan tapınak ve bu kentlere ait özgün pek çok sanat değeri taşıyan eserler İstanbul'a getirilerek şehir bunlarla donatıldı. Mısır tahılı İstanbul halkına bedava dağıtıldı.

Sağlanan imtiyazlar ve ücretsiz arsa tahsisatı ile birçok bürokratın ve önemli ailelerin buraya yerleşmeleri sağlandı. Ayrıca belirli bir tarihe kadar buraya yerleşip ev yapacak olanlara ücretsiz ekmek dağıtılması yasal bir hale getirildi. 11 Mayıs 330 tarihinde ise 40 gün sürecek bir açılış töreni ile İstanbul 11 Mayıs 330 tarihinde Roma'nın başkenti oldu.[102]

Körler Ülkesinin Karşısı

İstanbul kentini kuran Megaralı Byzas, efsaneye göre; Delphoi' de bir müneccime danışarak, yeni şehrini nereye kurması gerektiğini sormuş ve müneccimden *«körlerin karşısına»* cevabını almıştır. O zaman bunun ne anlama geldiğini anlayamayan Byzas, İstanbul Boğazı'na geldiğinde müneccimin anlam veremediği sözlerin ne manaya geldiğini o zaman kavrayabilmiştir.

Boğaz'ın Asya kıyısında bugün Kadıköy olarak bilinen Kalkhedon adında bir kent vardır. Kalkhedonlular muhteşem konumdaki seçkin toprakları fark edemeyerek buranın karşısında bulunan yerlerine yerleşmişlerdir. Bundan dolayı kent kurmaya daha layık bir yer olan ve bugün Topkapı Sarayı'nın da bulunduğu Sarayburnu gibi bir yer dururken onun kadar kent kurmaya elverişli olmayan bir bölgeyi iskân etmelerinden dolayı çevre sakinleri tarafından *"körler"* olarak adlandırılmıştır.

Byzas şehrini bu topraklara kurar ve ondan sonra şehrin adı onun şerefine *"Byzantion"* olarak adlandırılır. [103] İşte bu yukarıda da belirttiğimiz Doğu Roma'ya sonradan Bizans lakabının takılmasına sebep olan kenttir.

Hz. İsa, "İsa'nın Doğumu"ndan 6 Sene Önce Doğdu

Özellikle Orta Çağ'da takvimler üzerinde o kadar oynanmıştır ki yapılan bilimsel hesaplamalara göre, Hz. İsa bugün kabul edilen milattan, yani İsa'nın doğumundan yaklaşık 6 yıl önce doğmuştur. 4-7 sene önce diyenler veya MS 4 yılında doğduğunu rivayet edenler de vardır. Buna göre, Hz. İsa, "*İsa'nın doğumu*"ndan önce dünyaya gelmiş olmaktadır. Hristiyanlar onun 30 yılında çarmıha gerilerek öldürüldüğünü ileri sürer [104] ve çarmıhı kendi inançlarına sembol yapmışlardır. Bu görüşün Müslümanlarca kabul görmesi mümkün değildir.

"*Çarmıh*" kelimesi üzerinde de duralım. Kelime Farsça kökenlidir. *"Cihar"* yani dört kelimesi ile "*mıh*" yani çivi sözcüklerinden türetilmiştir. Çarmıha gerilenler dört çivi ile ellerinden ve ayaklarından çivilenerek öldürülür. Bu şekilde vücudun orta yerinde biriken kan çarmıha gerilen kişinin şiddetli acılar çekmesine ve yavaş yavaş ölümüne sebep olmaktadır. Bu ceza Roma vatandaşlarına verilmez, sadece kölelere ve Roma egemenliğinde bulunan yabancılara uygulanır.[105]

Yenilmez Güneş

25 Aralık Hristiyanlarca Hz. İsa'nın doğum günü olması itibariyle kutsal olarak bilinir ve bugünler de başlayan ayinler ve diğer kutlamalar günlerce devam ederdi. Ülkemizde de yeni yıl şenlikleri olarak bilinen yılbaşı eğlenceleri tüm dünyada olduğu gibi yaygınlık kazanmıştır. Oysa bu durum bir Hristiyan âdeti olduğu gerekçesiyle pek hoş görülmez, Müslümanlar bu âdetlerden uzak durması için uyarılır. Hristiyanların Noel adını verdikleri

bu günlerin temeli ise aslında Romalıların *“Sol Invictus* “ adını verdikleri *“yenilmez güneş”* kültüyle ilgilidir.

İmparator Aurelius, Quirinalis tepesi üzerinde bir tapınak kurarak burada bir kutsal kurul ortaya koymuş ve böylece Mithra kültünü, *“Sol İnvictus/Yenilmez güneş”* tapınımıyla birleştirmiştir. Zamanla bu inanç giderek yayılmış ve imparatorluğun her yerinde *“25 Aralık Mithra günü yani güneşin doğum günü”* olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Böylece paganlar *“Güneş-Mithra ve Kybele”* etrafında toplanmış oldular. Çünkü güneşe tapan paganlar, güneşin kendilerini her gün biraz daha erken terk etmesine üzülürler ve günlerin uzama başlangıcı olan 25 aralık tarihini de bu sebeple coşkuyla karşılarlardı. Bu esnada dans eder alkol alır ve çılgınca eğlenirlerdi.[106] Zamanla İsa’nın doğum günü haline dönüşen bu âdet giderek yaygınlaştı ve bütün dünyada yapılan eğlence ve kutlamalarla yeni yıl şenliklerine dönüştü.

Türklerin Asya’dan Göçtüğüne Emin misiniz

Türkler tarihin kadim uluslarındandır. Dünyaya Orta Asya’dan yayıldıkları Türklerin tarihî kökeni hakkında ilk akla gelen konulardandır. Türkler gerçekten Asya’dan mı dünyaya yayılmışlardır. Yoksa başka bir coğrafyada kök salıp buradan Asya’ya gidip orada kök saldıkları yerleri unutturacak kadar uzun kaldıktan sonra, tekrar eski topraklara ve dünyanın diğer yerlerine mi dağılmışlardır. Bu aslında çok tartışılması ve üzerinde fazla kafa yorulması gereken bir konudur.

Tarihin, Mezopotamya’da özellikle de Yukarı Mezopotamya’da başladığı bilinir. Bugün ortaya çıkan eski yerleşmeler bunu ispatlamakta ve Anadolu’nun güneydoğusunda yani Kuzey Mezopotamya’da tespit edilen yerleşmeler uygarlığın buradan neşet ettiğini de göstermektedir. Diyarbakır /Çayönü, Urfa/Göbekli Tepe, Harran Ovası’nda bulunan diğer yerleşmeler

ile daha güneye indiğimizde Ericho, Tell el-Amarna, Tell Halaf yerleşmeleri uygarlığın beşiği olarak bu coğrafyaya işaret etmektedir.

İnsanlığın ikinci atası olarak adlandırılan Hz. Nuh, Mezopotamya'da yaşamış ve tufandan sonra inananlarıyla birlikte burada yeniden bir hayat kurmuştur. Kutsal kitaplarda bildirildiği şekliyle Nuh'un gemisi, tufandan sonra muhtemelen Cudi Dağı veya Ağrı Dağı (Ararat) üzerinde karaya oturmuştur. Gemi sakinlerinin hayatı muhtemelen bu topraklar üzerinde devam edecektir. Her iki şekliyle de olsa tufanın son noktası bugün üzerinde yaşadığımız topraklardır.

Nuh'un üç oğlundan Yafes, Türklerin atası olarak gösterilmekte ve Asyalı diğer kavimlerle birlikte bizim de Yafes'in neslinden olduğumuz hakkında geçmişten gelen açık ifadeler bulunmaktadır.

Diğer taraftan baktığımızda Anadolu ve Mezopotamya'da tarih MÖ 7.000'li yıllara uzanırken ve bunun maddi delilleri de yapılan araştırmalarla gün ışığına çıkarılırken belirtilen devirlerle alakalı olarak Asya'da herhangi bir yerleşmeye tevafuk edilmemektedir.

Asya, bu tarihlerde henüz boştur ve iskân edilmesi için daha yüzlerce hatta binlerce yıla ihtiyaç vardır. Peki bu durumda neden sürekli Asya'dan gelişimiz söz konusu edilmektedir? Bu da yine yukarıdaki belirttiğimiz endişelerden kaynaklanmaktadır.

Tarihimizi yazan Batılılar, bizi hep Asyalı olarak görmek ve göstermek istemişler, bizleri yaşadığımız toprakların aslında yabancısı olduğumuza inandırmaya çalışmışlardır. Bunu yapmaktaki amaçları da geldiğimiz yerlere bizi geri göndermek hayalleri olsa gerektir.

Asya'nın iskânı ile ilgili ortaya konan Kelteminar, Anav, Tagar, Karasuk, Afanesyeva gibi kültürler Anadolu'daki benzerleriyle kıyaslandığında çok geç kültürlerdir ve bunlar Asya'nın tamamına ait olmayıp belirli bölgelerde kalmışlardır. Bunlar bize Asya'daki Türk varlığının eskiliğini kanıtlamaya

yetecek güçte olmayıp bir atlama taşı gibi batıdan doğuya doğru uzanan duraklardır.

Dolayısıyla Mezopotamya'dan kaynaklanmak itibariyle, batıya doğru gidenler Nil deltasında Mısır'ı ve doğuya gidenlerde İndus ve Ganj Deltalarında Hint medeniyetini oluştururken daha da ileri gidenler Yang-Çe 'de Çin medeniyetini oluşturmuşlardır. Ancak burada tarih 4. ve 5. bin yıllardan öteye gidememektedir. Dolayısıyla göç daha önce iskan edilen yerlerden boş mecralara doğrudur.

Türkler Asyalı bir kavim değil Asya'ya göç etmiş ancak sonradan tekrar göç edilen topraklara yeniden dönmüşlerdir. Bunlarla ilgili olarak ve hatta Türklerin prototürk olarak adlandırılabilecek ilk örneklerinin Anadolu'da misalleri çoktur.

Batılı bilim adamlarınca yazılan kitaplarda Türkler, Turanid halklar olarak zikredilmekte ve MÖ 4. yüzyıllarda Xenophon'un Anabasisi'nde Karadeniz'in güneyinde yaşayan Halybler, İskitler, Makronlar, Tibarenler, vurgulanmaktadır. Hatta bunlardan Halybler *"demiri döven Halybler"* olarak zikredilmekte ve Türklerin ata mesleği olan demircilik öne çıkmaktadır.

Geçmişte büyük rağbet gören bu görüşler zamanla ortadan kaldırılarak adeta üzeri örtülmeye çalışılmıştır. Bu konular gündeme geldiğinde muhataplar "*Kızılderililer de Türkmüş*" şeklinde alaylı gülüşmelerle tartışmayı sulandırmakta ve bilen bilmeyen konu hakkında görüş serdetmektedir.

Orta Asya'nın Türklerin anavatanı olduğu kadar Anadolu, Orta ve Doğu Avrupa, Mısır ve İran'da geçmişte Türk vatanı olmuştur. Özgüvenden yoksun tarihçiler ezilmişliklerinin verdiği kompleksle kendi tarihleri hakkında başkalarının verdiği bilgileri büyük bir iştahla alıp onlarla hem fikir olabilmek için doğru ifadelere maalesef sırt dönmektedirler.

Zaman, sonsuz ve bilim aynı hızıyla öğrenilmeye devam edildikçe uzaktan görünen ışık daha belirgin olarak ortaya çıkacak ve yapılan çalışmalar, yadsınan tüm hakikatler, insanlık nazarında bir bir görünecektir.

Çin Seddi

Çin Seddi dünyanın 7 harikasından biri olarak bilinir. Hakikat böyle olmasa da Çin Seddi dünyanın en ilginç yapılarındandır. Bu set 1.845 km. uzunlukta 15 metre yükseklikte ve 9 metre genişlikte ve her 100 metrede 1 kule olmak suretiyle inşa edilmiş; üzerinde geçiş yolları ve diğer eklentileri ile uzaydan bile görülebilen tek dünya yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu set İmparator Shih-huang-ti tarafından MÖ 247-210 yılları arasında kuzey saldırılarından korunmak amacıyla yapıldı.[107]

En mühim görevi bu seddin üzerinde sürekli gezen nöbetçileriyle düşmanın çok rahat bir şekilde fark edilebilmesi ve ateş yakılarak ve diğer haberleşme usulleriyle ülkenin diğer taraflarına çok çabuk bir şekilde bilgileri ulaştırma imkanına sahip olunmasıydı.[108]

Nilometre

Eski Mısır'da yaşayan köylüler Sirius yıldızının doğup gökyüzünde parlayacağı gün olan 20 Temmuz tarihini heyecanla beklerlerdi.

Yıldızın görünmesiyle birlikte Nil taşar ve kabaran nehir suları ırmak yatağının her iki tarafında 25 km.lik bir alanı içerisinde çamur bulunan rüsuplu bir tabaka ile doldururdu. Bütün tarım buna bağlı olup Nilometreler Nil Nehri'nin su seviyesini kontrol ederek halkın ödeyeceği vergiler de buradan tespit edilirdi.[109]

Peygamberler Hangi Tarihlerde Yaşadı

İnsanlığın her safhasında bizlere öncü olan, yol gösteren peygamberler getirdikleri ilahi hükümlerle ümmetleri için mühim bir görev ifa etmişlerdir.

Peygamberimiz Hazreti Muhammed (s.a.s.) gibi insanlığın en son peygamberinin hangi tarihler arasında yaşadığı bilinir. Ancak Kur'an-ı Kerim de bahsi geçen ve yaşadıkları dönem itibariyle Eski Çağ'a denk gelen peygamberlerin hangi dönemlerde yaşamış oldukları da ayrı bir merak konusudur.

Bunu araştırdık ve elde ettiğimiz bilgilere göre peygamberlerden bazılarının yaşadıkları dönemleri takribi olarak şöyle tespit ettik. Bazı peygamberlerimizin yaşadıkları dönemlere ait bilgiler net olarak bilinmediği için doğum veya ölüm tarihlerinden tespit edebildiğimizi veya sadece yaşadığı yüzyılı veya binyılı verebildik.

Buna göre Hz. Muhammed (s.a.s.) MS 571-632 yılları arasında, Hz. İsa MÖ 6 - MS 30, Hz. Yahya'nın ölümü MS 29-30, Hz. Daniel MÖ 500, Hz. Davut MÖ 970, Hz. Süleyman MÖ 930, Hz. Harun, Hz. Musa ve kayınpederi Şuayb aleyhisselam MÖ 13. yüzyılda, Hz. İbrahim ve yeğeni Hz. Lut, MÖ 1700' lü yıllarda; Hz. İsmail ve Hz. İshak, MÖ 1700-1600; Hz. Yakup, MÖ 1700'lü yıllarda yaşamış ve Hz. Yusuf'un vefatı ise MÖ

1635 yılında olmuştur. Hz. Nuh, MÖ 5.-4. bin; Hz. Adem, MÖ 7-11000 yılları arasında yaşamıştır.

Bu tarihlerin öğrenilmesi yaşanılan devirlere ait olarak medeniyet terakkiyatının ortaya çıkışında ve gözlemlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Selam üzerlerine olsun.

Yedi Uyurlar

Kehf Suresi'nde mağara arkadaşları olarak bildirilen bu makbul insanlar kent tanrılarına tapınmayı reddettikleri için Roma imparatorunca takip edilerek cezalandırılmak istenmiş en sonunda bir mağaraya sığınan 6 insan ve 1 köpek 309 yıl burada uyuyakalmıştır.

Onlar uyandıklarında artık hak gelmiş ve batıl zail olmuştur. Bu olay MÖ 259 yılında tahta geçen imparator Decius döneminde yaşanmıştır. Biz onu Dakyanüs olarak biliriz.

Takribi olarak MÖ 259-269 yılları arasında mağaraya saklanan bu insanların MS 568-578 yılları arasında uyanması gerekir. Bu da Peygamber Efendimize büyük hürmet gösteren İmparator Heraklius döneminde olması daha uygun gelmektedir.

Olayın geçtiği yer Efes olmalıdır. Burası o dönemde bir liman kenti olması itibariyle Ege'nin tercih edilen bir mahallidir.

Tarsus da Roma imparatorlarının dinlendikleri yazlık konumunda olması itibariyle olayın geçebilmesi için uygun mahallerdendir.

Decius, aşırı bir Hristiyan düşmanıdır ve döneminde çok Hristiyan katledilmiştir. Bunlar muhtemelen Romalı değildir. Roma yurttaşı olan -bizdeki tabiriyle- azınlıklardan olmaları muhtemeldir, çünkü isimleri Romalı adı değildir. Ancak bu isimlerin Latince söylemleri de bilinmektedir.[110]

Uğursuz Kedi

Kediler, geçmişte farelerle mücadele konusunda çok mühim görevler ifa etmişler ve bu sayede neredeyse her evin bir kedisi olmuştur. Ancak uygarlığın gelişimi ile apartmanlaşmanın geliştirdiği yeni hayat tarzı, kedileri vazgeçilmezler arasından çıkarmıştır. Oysa geçmişte durum çok daha farklıydı.

Kedi eski Mısır toplumu için çok şey ifade etmekteydi. Kazılar sonucunda ortaya çıkan duvar kabartmalarında bu durum çok net bir şekilde görülmektedir. Kutsal bir canlı olarak görülen kediler arasında "*siyah dişi kedilere*" eski Mısır'da tanrıça (!) olarak tapınılırdı. Bu kedileri, hastalık ve ölümden korumak için kanunlar bile yapılmıştı. Eğer bir evde, kedi ölmüş ise bu durum o aile için büyük bir felaket olarak kabul edilirdi. Ölen kedi mumyalanarak en güzel kumaşlar içinde gömülürken yanına değerli taş ve madenlerden yapılma eserler de bırakılırdı. Bunu zengin veya yoksul tüm Mısırlılar yapardı.

Şimdikinin aksine eski devirlerde birinin önünden kedi geçmesi o kişi için bir şans olarak değerlendirilirdi. Bu kadar çok sevilen ve tanrı mertebesine (!) bile çıkarılan kedilerin gözden düşmesi ise Orta Çağ Avrupa'sına kadar dayanmaktadır.

Kedilerin özellikle de kara kedilerin düşman olarak algılanması Hristiyanlık'ın önceki kültürleri ve bu kültürlere ait sembolleri yok etme güdüsü ile ortaya çıkmış ve zamanla bu sevimli kediler kimilerine göre nefret bile edilen canlılar haline gelmiştir.

Orta Çağ'da yalnız yaşayan yaşlı kadınların kedi beslemeleri onlara yöneltilen büyücülük ithamıyla kedilerin de suçlanmalarına ve hatta bu kadınlarla birlikte zamanla kedilerin de yakılmalarına kadar doğan sonuçlar böylece ortaya çıkmıştır.[111]

Boğa Ölürse

Boğa antik dinlerin önemli bir kült öğesi idi. Boğa yeryüzünde insana faydalı hayvanlardan biridir. Bu özelliği yüzünden paganlar arasında ona tanrısal vasıflar atfedilmiştir. Eski Mısırlılar onu tanrı Isis'in yeryüzünde şekillenmiş hali olarak tasavvur etmişledir. Bir inanan Apis öküzünün önünde diz çöker ve tapınma alameti olarak ellerini ona doğru açardı.

Büyük bayramlar esnasında siyah renkli benekli ve boynunda hilal benekli boğalar seçilerek yaşayan Apis tapınağı Sekos'a götürülürdü. Burada ölen boğa mumyalanarak cenazesine resmigeçit düzenlenirdi. Mumyası saflaşma çadırına götürülür ve burada ona kurbanlar adanırdı. Bu kültü MÖ 3000 yıllarında Mısır'da kral Menes'in başlattığı söylenmektedir.[112]

Cinler

Bizim *“Cin”* denilen ve ateşten yaratıldığını bildiğimiz görünmez manevi varlıklar eski inançlarca da bilinmekte idi. Bunlar eski dönemlerde bugünkü adlarına yakın bir söylemde *“Genii”* şeklinde ifade edilirlerdi. Eski Çağ’da cinler ilk insan Adamu ve eşi Adama’nın görünmez çocukları olarak düşünülürdü.[113]

Molon Labe

Persler Lidya savaşından sonra Anadolu'daki tüm Yunan kentlerini kalelerin önüne toprak yığdırarak tek tek ele geçirmiştir. Ancak MÖ 499 yılında Miletos kenti tiranı Aristagoras önderliğinde isyan eden kentlere diğer Yunanlılar da destek olmuştur.

Pers kralı bunları cezalandırmak için Yunanistan'a bir sefer düzenlemiştir. Bu sefer esnasında Xerxes, Termopylai olarak bilinen *"ateş geçitlerine"* geldiğinde burada Sparta Kralı Leonidas ve adamları onları karşılamıştır.

Leonidas yanında 300 kraliyet koruması ve 700 de müttefik asker götürmüştür. Bu kadar az bir güçle yola çıkmasının sebebi ise Delphoi kâhinlerinin Sparta'nın kurtuluşunun ancak krallardan birinin ölmesiyle mümkün olacağı kehanetidir.

Ateş geçitleri dar bir geçit olup burası korumaya ve düşman geçişini engellemeye mahsus mühim bir yerdir. Savaş için karşılaştıklarında Pers kralı Xerxes, Yunanlılara silahlarını bırakmalarını söylediğinde, Leonidas ona şu cevabı vermiştir. "Molon Labe / Gel de al "[114] Leonidas savaş meydanında ölür.

Kserkses, Leonidas'ın kafasını kesip gövdesini kazığa vurmaları için emir verir. Herodotos bu olayı kralın kızgınlığına yorumlamaktadır: *"Başka birçok belirtiler arasında özellikle bu davranışı, Leonidas'ın sağlığında, Kserkses'in en çok öfkesini çeken kimse olduğuna beni inandırıyor; yoksa ölüsüne karşı bu kadar ağır bir günaha girmezdi, zira bir savaşçıya karşı saygı göstermekte, benim bildiğim, kimse Persler kadar titiz değildir."*[115]

Elif Nedir

Elif günümüzde kızlarımıza çok severek verdiğimiz bir isimdir. Ama ne anlama gelir maalesef pek bilinmez. Herkes Arap alfabesinin ilk harfi demekle yetinmektedir. Gerçek manası ise şudur: Hiyeroglif'te resim yazısının ilk harfi öküz başıdır. Bu harf Fenike dilinde Alef harfine, Yunan alfabesinde Alfa'ya ve ardından da Arap alfabesinde ise Elif harfine dönüşmüştür. Elifler yanlış anlamasın, ama isimlerinin aslı olan *"Elif"*, öküz manasına gelir.[116]

İlk bakışta Öküz kelimesinin toplumumuzda çağrıştırdığı anlam bu durumu yadırgatabilir. Ancak Peygamberimizin "*Dünya, Öküz ve Balık'ın sırtında durmaktadır*" hadisi bu durumu daha net algılamamızı sağlayacaktır.

Karada hayatın temelini oluşturan "Öküz" ziraatın en vazgeçilmez unsurudur. Bu özelliği ile de eski toplumlar için son derece mühim ve kutsal sayılmıştır. Bu sebeple geçmiş toplumlar için taşıdığı anlam bugün yunus, ceylan, arslan, şahin, kartal, gibi isimlerin çağrışımlarıyla kıyaslanmalıdır.

Tapınağı Yak Meşhur Ol

Tanrıça (!) Artemis'e ithafen yapılan ve dünyanın yedi harikasından biri olan bu tapınağın temelleri, takriben MÖ 7. yüzyıla kadar uzanır. Yapı tamamıyla mermerden inşa edilmiştir.

Eser, Lidya'nın Mermnad hanedanının son kralı olan, meşhur Kroissos tarafından yaptırılmıştır. Tapınak olarak inşa edilen mekan aynı zamanda pazar yeri olarak da kullanılmıştır. Dönemin en mahir heykeltıraşları burayı yapmış oldukları tunç eserler ile süslemişlerdir. Artemis tapınağı MÖ 356 yılında *"Herostratus"* adlı bir çılgın Yunanlı tarafından yakılmıştır. Onun amacı adını ölümsüzleştirmektir. Bu girişimi ile biraz garip bir şekilde olsa da büyük bir üne kavuşmuştur. Büyük İskender bu tapınağın yakıldığı gece

doğmuştur. Hatta Asya seferi esnasında bölgeye geldiğinde tapınağın yeniden inşası için teklifte bulunmuş olsa da bu teklifi rağbet görmemiştir.[117]

Eureka / Buldum

Archimedes bir filozof idi. Aynı zamanda fizik ve matematik de biliyordu. Gençliğinde bir süre İskenderiye' de bulunmuş ve Eratosthenes ile tanışıp arkadaş olmuş, onunla mektuplaşmıştır.

Archimedes'in pek çok buluşu vardı. Bunlar arasında mekanik alanında yapmış olduğu buluşlar mühim yer tutmakta idi. Bunlara ilişkin eserler vermemiş, ancak matematiğin geometri, fiziğin statik ve hidrostatik alanlarında önemli katkılar yapan pek çok eser bırakmıştır.

En mühim keşfi ise hamamda yıkanırken suyun kaldırma kuvvetini keşfetmesidir. "*Eureka/Buldum*" diyerek hamamdan fırlaması halen espri konusudur.

Syrakusai kentinde yaşayan Archimedes Romalı General Marcellus'un burayı kuşatması esnasında geliştirdiği mühendislik harikalarıyla kentin zabtını zorlaştırmıştı.

Rivayete göre Archimedes, Romalılar kenti ele geçirdiği esnada kum üzerine çizdiği çember ile hesaplamalar yaparken elinde boynuna vurulmak üzere kaldırılan bir kılıçla yaklaşan Romalı askere hiç aldırmadan hesaplarına devam etmiş ve askere *"çemberime dokunma"* demiştir.[118]

Yaşlı Plinius'un Keşifleri

Antik dünyanın en önemli bilginlerinden biridir Plinius. Kendisiyle aynı adı paylaşan torunlarından biri olan ve kendisi gibi yazılı bir eser bırakan Plinius ile karıştırılmamak için *"Yaşlı Plinius"* olarak da adlandırılmıştır. Bu antik müellif, MS 23 ile 79 yılları arasında yaşamış ve 79'da Vezüv Volkanı'nı araştırırken çıkan gazların etkisiyle zehirlenerek ölmüştür.

Plinius *"Naturalis Historiae/ Tabiat Tarihi"* adlı 37 kitaplık bir eser yazmış ve bu eser dönemin şartlarında coğrafya, astronomi ve tarih konularında çok mühim bilgiler ortaya koymuştur.[119]

Eserlerinden özellikle onun yaşadığı dönem hakkında dünyanın genel ahvaline dair önemli bilgiler elde etmekteyiz. Eserinde Plinius dünyanın değişik bölgelerinde var olan pek çok hayretengiz olayı da anlatacak keşifler yapmıştır. Bunlardan biri de tatlı su ile tuzlu suyun birbirine karışmamasıdır. Bununla ilgili olarak eserinde şu ifadelere yer vermektedir. *"...Denize bir borudan akar gibi karışan tatlı suyun özellikleri daha da ilginç ve harikadır. Çünkü suda hayret edilecek özellikler vardır. Kendisi daha ağır olan deniz suyu, kendisinden daha hafif olan tatlı suyu üzerinde taşır. Dolayısıyla tatlı su, deniz suyundan hafif olduğu için deniz suyuna karışmaz ve denizin üzerinde yüzer."*[120]

Kur'ân-ı Kerim'de de bahsedilen ve ünlü biyolog Jaegue Cousteau tarafından da keşfedilen bu tabiat olayı, Plinius tarafından da tespit edilmiştir. Plinius'un Yunanlı ve Romalı müellifler tarafından kaleme alınan ancak pek çoğu zamanımıza kadar ulaşamayan 500'e yakın eseri incelediğini ve yazmış olduğu eserde buralardan alıntılar yaptığını bilmekteyiz.[121]

Kimler Geldi Kimler Geçti

Bundan 5.000 yıl önce MÖ 3.bin yılda Anadolu'da yaşayan üç halkın adı kaynaklarda belirtilmektedir. Bunların ilki Orta Anadolu'da yaşamış olan Hattilerdir. Luvi adı verilen halk Anadolu'nun güney ve batı kısımlarında yayılmıştır. Doğu bölgelerine gelince buralarda da Hurriler yerleşmiştir. Hurri dili yakın doğunun mühim siyasi ve kültürel öğesi olarak kabul edilmiştir.[122] Hitit çivi yazılı metinlerinde bu halklara ait önemli bilgilere ulaşılmaktadır. MÖ 2.bin yıl başlarından itibaren MÖ 1950-1800 yılları arasında Anadolu'da Asur Ticaret kolonileri ve ardından bin yılın sonlarına

doğru takribi olarak MÖ 1200 yıllarına kadar ise Hititler bu topraklarda hakim olmuşlardır.

MÖ 1. bin yılda ise Orta-Batı Anadolu'da Phrgleri, ardından merkezi Sardes olmak üzere Batı Anadolu'da Lidyalıları ve Doğu Anadolu bölgesinde ise MÖ 9. ve 6. yüzyıllar arasında Urartuları görmekteyiz.

Lidyalıların yıkılmasıyla Anadolu'da Pers dönemi başlar. İskender'in Persleri ortadan kaldırmasıyla da Anadolu, Makedon egemenliğine girer ve İskender'in ölümüyle bu topraklar Batılıların tabiriyle Hellenistik krallıkların kontrolüne geçer.

Son olarak da Anadolu'da Romalıların gelmesiyle beraber Roma egemenliği dönemi başlar ve bu durum MS 1453 yılında Fatih'in Konstantinopolis'i fethine kadar devam eder. Türkler 1071 Malazgirt savaşından itibaren Anadolu'yu ele geçirmişler ve bu topraklar Selçuklu hakimiyetinde iken onların yıkılmasıyla beraber Osmanlı Devleti'nin denetimi altına geçmiştir. Yaklaşık 60 yıl kadar sonra Türkler Anadolu'da *"1000. Yıllarını"* kutlayacaktır. Anadolu'da daha nice binyıllara inşallah!

Rahat Uyu Gebze'de

Tüm zamanların en büyük dehalarından biri olan ve stratejinin babası olarak kabul edilen Hamilcar Barca'nın oğlu Hannibal, babasının isteğiyle Roma'ya karşı düşmanlık için yemin eder. İkinci Pön Savaşı'nda fillerden oluşan bir orduyla İber Yarımadası'nı ve Pireneleri geçerek Alpler'den Kuzey İtalya'ya girmiş ve defalarca Romalıları yenmeyi başarmıştır. Roma'yı ortadan kaldıracak iken Kartacalı yöneticilerin gevşekliği yüzünden toparlanan Roma, Hannibal'i yenerek ardından Kartaca'yı mağlup etmeyi başarmıştır. Kartaca ordusu Romalılar tarafından dağıtılarak kent baştan sona yıkılmıştır.

Gönüllü olarak sürgüne giden Hannibal, önce Selevkos krallığına oradan da Armenia krallığına en son olarak da Bithynia krallığına sığınarak askeri

danışmanlıklar yapmıştır.

Hannibal, Bithynialıların kendisini Romalılara teslim edeceğini anlayınca yüzüğünde taşımış olduğu zehri içerek Gebze'de hayatına son vermiştir. Hannibal'in mezar yeri hakkında net bir bilgi yoktur. Ancak Gebze'de su getirme çalışmaları esnasında bulunan bir mezarın ona ait olduğu sanılmaktadır. Apeninlerde dağlar arasında sıkışan Hannibal'in meşhur sözü günümüze kadar ulaşmıştır: "*Ya bir yol bulacağız ya da bir yol açacağız*"[123]

Antik Tedaviler

Eski Mezopotamya ve Mısır, pek çok alanda olduğu gibi sağlık alanında da öncülük yapmıştır. Eski Mısır'dan günümüze tıp ile alakalı birçok papirüs kalmış ve muhtelif kaynaklardan seçilmiş eserler yoluyla da bu bilgiler bize intikal etmiştir. Eski medeniyetlerde sihrin tıpta mühim bir yeri vardır. Efsun, büyü ve üfürükçülükte formüllere sadık kalmak ve verilen kelimeleri tam telaffuz etmek önemliydi.

Baş ağrıdığında bunun nedeni olarak bir tanrının etkisi, cin çarpması ve büyü olabileceği üzerinde durulur ve önce o tanrıya kurban adayarak tedaviye başlanırdı. Hastalığın sebebini kişi kendisi bilmeliydi. Bilemiyorsa bu durum ruhlar dünyasına sorulabilirdi. Hasta bir kayaya bağlanır ve büyü yoluyla hastanın sıkıntısı giderilmeye çalışılırdı.

Bugün de halen yapılan vücuttan bir miktar kan aldırarak tedavi yapılması Eski Çağlardan beri bilinen bir yöntemdir. Hacamat olarak adlandırılan bu yöntem hastalıkları önleyici ve tedavi amaçlı olarak yapılmaktadır.

Arı iğnesinin romatizmal hastalıklara iyi geldiği düşünülerek hastalıklı bölgeler arıya sokturulmuştur. Anadolu'da bu usulün hâlâ uygulandığı bölgeler mevcuttur. Sülüklere gelince, onlar ise kirli kanı vücuttan çekmek için kullanılırdı ki günümüzde de uygulanan bir yöntemdir. Açık yaralara mikropsuz kurtçuk –sinek larvası – yerleştirilerek yara çevresinde ortaya çıkan çürüyen dokunun bunlar tarafından temizlenmesi de Eski Çağ'ın ilginç tedavi yöntemlerindendir.

İksirler, eski zamanlarda kullanılan bir tür narkoz yöntemidir. Bütün ağrı ve sızılardan kurtulmak için sıcak bir banyo yapmak o dönemlerde yeterli görülmektedir. Eski zamanlarda, yağlarla ve çiçeklerle zenginleştirilmiş sıcak suda veya bahar yağmurunda yıkanmanın da bütün hastalıkları geçirebileceğine inanılmaktadır. Biraz nahoş bir misal olacak, ama Antik Roma'da diş bakımı amacıyla ağızda idrar çalkalanması da değişik bir

yöntemdir. Burada idrar içindeki amonyağın dişleri parlatıcı etkisinden faydalanmak esas alınmıştır.[124]

Köpeksiler

Sinopeli Diogenes'i bilmeyen yoktur, ya da onun meşhur *"Güneşimden kaç"* sözünü. O bir kıniktir. Kınizm ise bir felsefi ekol. Kyon kelimesinden türetilen bu kelime köpek veya köpeksi anlamına gelir. Bu ekolün kurucusu Sokrates'in öğrencisi olan Antisthenesdir. Anthisthenes mutluluğa sadece erdemle ulaşılacağını ve bu erdemin de dünyevi hazları terk etmekle mümkün olabileceğini savunmuştur. Kınizme ün kazandıran, dolayısıyla kınizmin yayılmasını sağlayan kişi Diogenes'tir.

Diogenes bu öğretiyi eyleme dönüştürmüştür ve gerçek erdeme ancak bu şekilde ulaşılacağını savunmuştur. Anlatılanlara göre; Diogenes yaşamını bir fıçının içinde devam ettirerek toplumsal gereksinmelerden kendisini tamamen soyutlamıştır. Ona göre insan, her tür gereksinmeye olan bağımlılıktan kurtulmalıdır. Kinik filozoflar, bütün bu yaklaşımlarına uygun bir kişilik örneği olarak Sokrates'e işaret ederler. Kınizme göre, *"insan kendi kendisine dayanmalıdır, ki erdemli, yani kendine yetebilen bir kişi olabilsin"*. Sinopeli Diogenes kendisinden bir isteği olup olmadığını soran İskender'e meşhur şu cevabını vermiştir. *"Güneşimden kaç"*.[125] Yani insanlara ve verecekleri imkânlara karşı o kadar ilgisizdir.

Romanın Popüler Atı: İncitatüs

Roma İmparatoru Caligula'nın İncitatus adında bir atı vardı. "*İncitatüs*" çabuk veya hızlı anlamlarına geliyordu. İmparator bu atı çok seviyordu ve tam 18 seyisi bu atın ihtiyaçlarıyla ilgilenmeleri için görevlendirmişti. At o kadar hızlıydı ki tüm yarışlarda hep o birinci geliyordu. Atın yemliği fildişinden ve ahırı da mermerdendi. En değerli kumaşlardan yapılmış battaniyeleri ve değerli taşlardan yapılmış bir de gerdanlığı vardı.

Caligula, yaptığı davetlerin bazılarına onu da getirtir ve akşam yemeğinde İncitatus'ta hazır bulunurdu. Hizmetçiler sanki bir insan varmış gibi bu ata hizmet ederlerdi.

Tarihçiler Caligula'nın Roma'nın en mühim yönetim organlarından olan ve bugünün parlamentolarına benzetilebilecek olan bu kuruma İncitatüs'u atamaya niyetlendiğini yazmışlardır. Bazıları atadığını da yazar ancak Suetonius'a göre Caligula bunu sadece planlamıştır. Bu olay zamanımızda dahi bu ata olan ilgiyi devam ettirmiş olup pek çok oyun ve piyesin de konusu yaparak onu tüm zamanların en popüler atı haline getirmiştir.[126]

Helios Anıtı

Eski insanların büyük çoğunluğu putlara tapar ve kendilerine hiç bir menfaat sağlayamayacak olan bu putlar için büyük fedakârlıklarda bulunurlardı. Put yapmak ve ardından kendi elleriyle yapmış oldukları bu putlardan medet ummak sanırım bizim hiçbir zaman anlayamayacağımız bir olgu olsa gerek. Hele bunların bir müddet sonra kırılması, yıkılması ve enkaz halinde yüzlerce yıl kalması daha bir ibret vericidir.

Hristiyanlık'ın yükseldiği dönemlerde, bu putların kırılmaması için toprak altında saklanmaları ise trajikomik ibretlerdir. Bunlardan birisi de Rodos kolossosu olarak da adlandırılan Helios putudur. Aynı zamanda dünyanın 7 harikasından biri olarak kabul edilmiştir. Rodos'un ilk sakinleri olan Dor'lar, Argos'tan gelen denizci bir kavimdi ve bunlar güneş ilahı olarak kabul ettikleri Helios'a taparlardı.

Dor'lar Rodos'ta en parlak dönemlerini MÖ 3. asırda yaşayan bir medeniyet kurdular. Mısır ve Fenike'nin ürünlerini alıp satarak zengin oldular. Adayı kültür-sanat merkezi, güzel konuşma ve felsefe okulu hâline getirdiler. Dor'lar, Makedonya Kralı Demetrios'la yaptıkları bir savaşı kazandıktan sonra, zafer anıtı olarak ve ilahları Helios'a şükran borçlarını ödemek için, Rodos Limanı'nın girişine büyük bir Helios heykeli yaptılar.

MÖ 281-280 yılında yapılan 32 metre yüksekliğindeki bu heykel, demir ve taşla desteklenerek tunçtan yapılmıştı ve elinde bir meşale tutuyordu. Bu haliyle New York limanındaki Hürriyet Heykeli'ni andırıyordu. Rodoslular bu heykelin kendilerini ve adayı koruduğuna inanırlardı. Bu sebeple her yıl *"Helicia"* denilen şölenler düzenler, bu heykelin dibinde dört atlı bir arabayı denize atarlardı.

İnanışlarına göre, Helios böyle bir arabayla dünyayı dolaşarak insanları gözetlerdi. Heykel o kadar büyüktü ki ayakları limanın giriş kısmına iki

tarafa yerleştirilmişti ve arasından limana geçen veya limandan çıkan gemiler geçiyordu.

Heykel ancak 56 yıl ayakta kalabilmiş ve MÖ 223 yılında bir depremde dizinden kırılarak yıkılmıştır. Yıkılan heykelin parçaları ortaçağa kadar kalmış ardından ortaçağda dünyada yaşanan tunç sıkıntısı döneminde buradan alınarak götürülmüştür. Rodos Heykeli'nin yapılması tam 12 yıl sürmüş ve heykel MÖ 282 yılında bitirilmiştir. Rodoslular, Firavun Ptolemaios III tarafından restorasyon için yardım teklifi aldılarsa da bir kâhine başvurularak bu yardım reddedilmiştir. Heykel neredeyse 900 yıl boyunca harabe halinde kalmış 654 yılında Araplar tarafından Rodos adasının fethedilmesiyle birlikte heykelden arta kalanlar Suriyeli bir Yahudi'ye satılmıştır.[127]

Kral Midas Öldü mü Öldürüldü mü

Kaynaklar Midas'ın İran'dan gelen ve adeta bir çekirge sürüsü gibi kalabalık olan Kimmer saldırıları sonucunda ülkesinin yıkıntılarında dolaşırken kederinden boğa kanı içerek intihar ettiğini yazmaktadır.[128] Gordion'da tespit edilen 90 kadar tümülüsün arasında en büyüğü Kral Midas'ın mezarı olarak tespit edilmiş 300 metre genişlik ve 53 metre yüksekliği bulunan tümülüs açılarak mezar odasına girilmiştir.

Bir büyük masa üzerine yatırılmış olarak bulunan Kral Midas'ın etrafında ise ölü hediyeleri bulunduğu tespit edilmiştir. Midas'ın yaklaşık 60 yaşlarında öldüğü ve boyunun da 1 metre 59 cm olarak çok kısa olduğu görülmüştür.[129]

Bulunan mezarından alınan kafatasında yapılan araştırmada intihar etmediği ve göz çukurunun sağ köşesinden yukarı doğru giden bir kırık bulunduğunu gözlemlenmiştir. Bu da Midas'ın kafasından aldığı bir darbe sonucunda öldüğü gerçeğini ortaya koymaktadır.

Kafatasından alınan parçada yer yer görülen kahverengi lekelerin demir içeren ve kan elemanlarının kalıntısından ortaya çıkan pigmentler olduğu patologlar tarafından ortaya çıkarılmıştır. Neticede Kral Midas intihar ederek değil, kafasının sağ tarafına aldığı bir darbe sonucunda ölmüş olduğu anlaşılmıştır.

Ksanthippi'nin Feryadı

Ksanthippi, Sokrates'in karısıdır. Bir heykeltıraşın oğlu olan Filozof Sokrates ile evlenmiş ve 3 çocukları olmuştur. Kocası Sokrates çok alçak gönüllüdür ve hikmetten başka bir şey düşünmemektedir. Karizmatik bir kişiliğe sahiptir. Çevresinde ve öğrencileri arasında büyük bir tesir yapmıştır. Gençler onu taklit etmektedir. Yalınayak yürümek, aç gezmek ve uzun saçlı olmak tipik tavırlarıdır.

Sokrates, sürekli gençlerle uğraşmakta ve onları anlattıklarıyla doğruya yönlendirmeye çalışmaktadır. Ne anlattığı ise malumdur. Sokrates'in hep felsefe yaptığı söylenerek anlattıkları sansürlenir nedense. Çünkü o çok tanrılı bir inanca sahip Yunanlılara tek Allah'ı anlatmaktadır. Bunun içinde kirlenmemiş zihinlerle bu işi yapmayı düşünmüş ve gençler üzerinde durmuştur. Tabi onun bu hizmetleri dikkat çekmiş ve *"şehrin tanrılarına inanmamak ve onların yerine başka tanrılar koymak ve böylece gençliği zehirlemekle"* suçlanarak ölüme mahkûm edilmiştir.

Hapishanede karısı Ksanthippi, Sokrates'i ziyarete gelmiş ve acı içinde kendisinin haksız bir cezayla mahkûm edildiğini söyleyen karısına *"Haklı olsalardı daha mı iyi olurdu?"* demiştir. Yazılı bir eser bırakmayan Sokrates hakkında çağdaşı olan Aristophanes, öğrencileri olan Platon ve Xenephon ile ölümünden 15 yıl sonra doğan Aristoteles tarafından bilgi sahibi olmaktayız.[130]

Eski Mısır'da Mezar Yağmacıları

Günümüzde define avcıları geçmişten intikal eden tarihsel mirası tahrip etmeleri sebebiyle pek çok zararlar vermektedir. Hayal dünyası oldukça geniş bu insanlar akla hayale gelmez yöntemlerle bugün olduğu gibi geçmişte de mezarlara yağma amaçlı olarak girmiş ve pek çok mezarla birlikte kral mezarları da yağma edilmiştir. Buna ait bir örnek MÖ 12. yüzyılda yaşayan 20. hanedanın krallarından olan 5. Ramses'in mezarının yağmalanmasıdır. Yapılan kazılarda mezar soyguncularına karşı açılan davaları anlatan papirüsler bulunmuştur.

Bu kayıtlara göre yakalanan sekiz suçlu dövülerek suçlarını itirafa zorlanmış, bu işkence karşısında suçlular 18. Hanedan'dan bir kral ve kraliçenin mezarlarına duvarı delerek girdiklerini itiraf etmişlerdir.

Hırsızlar kralın mumyasını bulmuşlar, kralın boynundaki altın süsleri ve tılsımları, altın maskesini, altın ve gümüş ile işlenmiş elbiselerini almışlar ardından kraliçeye ait değerli eşyaları da bu şekilde soyduktan sonra tabutları yakarak mezardaki altın, gümüş ve tunçtan bütün eşyaları çalmışlardır.

Yapılan olay yeri incelemesinde, soruşturmayı yürüten görevliler hırsızlarla birlikte olay yerine gelmiş ve başka mezarların da yağmalandığını görmüşlerdir.

Yağmacılar mumyanın içini de merak etmiş olacak ki tüm sargıları açarak bezleri öylece bırakmışlardır. Bu davanın yıllarca sürdüğü belirtilmesine rağmen, suçlulara verilen ceza hakkında maalesef herhangi bir kayıt ve bilgi mevcut değildir. [131]

Kendilerinin ilah olduğunu iddia eden bu hükümdarların kendi mezarlarını dahi korumaktan aciz olması o zaman insanları için bir şey ifade etmiş midir bilinmez.

Mitoslar

Mitoslar eski Yunanlıların kendi dinleri hakkında efsaneleridir. Bilindiği gibi yeryüzünün ilk dini Âdem Peygamber'in insanlara anlattığı dindir. Bu din, İslam peygamberi Hz. Muhammed'e (s.a.s.) bildirilen dinin ilk versiyonunu teşkil eder. Yani ilk peygamberle başlayan din, son peygamberle tamamlanmıştır. Arada binlerce peygamber gelmiş ve insanlara Allah'ı anlatmışlardır. Hz. İsa ve Hz. Musa gibi Peygamberler geniş topluluklara ulaşırken bazı peygamberlerin çok az ümmeti olmuştur. Hatta bu yolda bazıları katledilmiş bazılarının da getirdiği vahiyler zaman içinde değişikliğe uğratılmıştır.

Mitoslar ve tanrılar hak dinin öğelerinin çarpıtılması sonucu ortaya çıkmış olup bunlarda tek Allah inancına ait ritüelleri ve vahiylerin izlerini görmemiz mümkündür. Bununla ilgili olarak çarpıcı örneklerden birkaç tanesini zikredeceğiz: Avernus, Tartaros ve Herebus, Cehennem'in tabakalarından ikisidir.

Hermes, Cebrail'dir. Parkalar olarak adlandırılan üç genç kız Klotho, Laknesis ve Airopos kaderi temsil eder. Zeus, "Teos" kelimesinden türetilmiş olarak tek Tanrıyı; Satyr ve Pan suret olarak tarif edilen Şeytan'ı; ırmak perileri, Cennet'teki hurileri; Kharon, Azrail'i; Styks veya Akheron, Sırat Köprüsü'nü; Kybele, doğurganlığıyla Havva Ana'yı, Ellysii Camps, Cennet'i; Pluton'un çiriş otuyla kaplı mahkemesi, mahşer meydanını; Lethe Irmağı, Kevser Suyu'nu; Furialar ve Nemesis, Cehennem zebanilerini ilk bakışta bizlere hatırlatan bazı örneklerdir.

İran mitolojisinde Sırat Köprüsü Cinvat köprüsü olarak geçerken, tanrı, Ahuramazda ve şeytan ise Angra Mainyu olarak belirtilmiştir. Sözün özü bizlere mitos olarak anlatılanlar aslında peygamberlerin anlattıklarının yüzyıllar içinde tahrif edilerek insanların hayal dünyasında şekillenmiş hallerinden başkası değildir. Yukarıda da değindiğimiz gibi insanlar

peygamberlerinin getirdikleri dini, kendi yaşantılarına uygulamak yerine; kendi uygulamalarını din gibi yaparak batıl yollara sapmışlardır.

Dünyanın 7 Harikası

Dünyanın yedi harikası bugün insanların en çok dikkatini çeken konular arasında yer alır. Bu kavram ilk olarak MÖ 5. yüzyılda Herodotos tarafından ortaya atılmış ve MÖ 4. yüzyılda ise Sidonlu Antipatros tarafından *"Dünya'nın yedi harikası üzerine"* (Περὶ τῶν Ἑπτὰ Θεαμάτων) adlı eserle ortaya konmuştur.

Meselenin sırrına vâkıf olmayanlar bugün halen mevcut olan Çin Seddi, Pamukkale travertenleri ve Tac Mahal gibi mühim bazı turistik yapıları da bunlar arasında yanlışlıkla zikrederler.

Bunlar da elbette harika eserlerdir ancak bu kavram içinde yer almak için bir defa antik devirde inşa edilmek ve Sidonlu Antipatros'un eserinde zikredilmek gerekir. Ayrıca bu yapıların tamamının insanoğlu tarafından ortaya konmuş olması da lazımdır.

Harikalar hem heykeltıraşlık ve hem de mimari alanda insanoğluna ait zirve eserlerdir. Bu eserlerden günümüze sadece ilk yapılmış olan Keops Piramidi ayakta kalmıştır. Diğerleri ise depremler, yangınlar ve diğer felaketler neticesinde yıkılmış ve zaman içinde de yok olmuşlardır. Dünyanın yedi harikası şunlardır. Keops Piramidi, Zeus Heykeli, Babil'in Asma Bahçeleri, Halikarnas Mozoleumu, Artemis Tapınağı, Rodos Heykeli ve İskenderiye Feneri.[132]

İskenderiye Feneri

Bu fener tehlikeli kıyı şeridi boyunca gemicileri yönlendirmek amacı ile Mısır'ın İskenderiye kenti kıyısında yer alan Pharos adasında yapılmıştır. İnşaatına Büyük İskender'in komutanlarından olan ve ardından Mısır bölgesi valiliğine atanan, onun ölümüyle de burada Ptolemaioslar hanedanını kurarak bir devlet oluşturan 1. Ptolemaios Soterios zamanında MÖ 290 yılları sonunda başlanmış ve onun ölümünden sonra da oğlunun hükümdarlığı zamanında ancak tamamlanmıştır.

Kentin batı limanında bulunan fener yaklaşık 166 metre yüksekliği ile bugüne kadar yapılanların en yükseğidir. Yunanlı tüccar Sostratus tarafından finanse edilmiştir. Fener'in en mühim özelliği gündüzleri bile güneş ışığını denize yansıtmak amacı ile tasarlanmış cilalı bronz aynalarıdır. Geceleri ise aynaların önünde ateşler yakılıyor, böylece aynanın yansıttığı ışık, gece yaklaşık 50 km mesafeden görülebiliyordu. Yapı uzun yıllar ayakta kaldı, ancak depremler ve doğal şartlar sonunda çöktü. Üst kısmı 955 yılında bir depremde yıkıldı. Gövde kısmı ise 1302'de meydana gelen başka bir depremde çökmüştür. Fenerin kalıntıları bir kalede inşaatında kullanılmıştır.[133]

Piramitler

Dünyanın yedi harikası arasında Mısır'da bulunan piramitlerden Keops Piramiti de bulunmaktadır. Giza Piramitleri'nin hepsi dünyanın yedi harikası arasında sayılmaz. Belirtildiği gibi sadece "*Keops Piramidi*" bu listeye dâhil edilir ki Eski Mısır'da 4. Hanedanlık zamanında Firavun Keops tarafından MÖ 2560 yılında yaptırılmıştır. İnşası 20 yılı aşkın bir sürede tamamlanmış ve yüksekliği ise 145.75 metre olarak ölçülmüştür.

Bu eser yapıldığı tarihten itibaren yaklaşık 4300 yıl boyunca dünyanın en yüksek yapısı olarak kayıtlarda geçmiştir. Yedi harikalar arasında ilk inşa edilen Keops Piramidi olmasına rağmen günümüzde bunlar arasında ayakta kalmış olan tek yapıdır.[134] Ziyaretine her yıl milyonlarca insan gitmektedir.

Bir Sevgi Abidesi ; Halikarnas Mozoleumu

Dünyanın Yedi Harikası'nın tamamı eski Osmanlı toprakları içinde yer almakla beraber günümüzde de sadece iki tanesinin yeri ülkemiz sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bunlardan biri de Halikarnas Mozoleumu'dur. Burası Kral Mausallos için karısı ve kız kardeşi tarafından yaptırılmış 45 metre yükseklikte bir anıt mezardır.

Mozolenin dört bir tarafında yer alan heykeller birbirinden farklı heykeltıraşlar tarafından yontulmuştu. Yapının tavanı bir savaş arabası heykeli ile donatılmıştı. Heykellerle süslenmiş olan çatı sıra sütunlarla desteklenmişti. 15. yüzyıla kadar bir şekilde korunan bu yapı St. John şövalyelerinin bölgeye gelmesiyle birlikte tahrip edilmiştir.

Şövalyeler o dönemde burada bugün Bodrum Kalesi olarak bildiğimiz kaleyi yaptılar. Ancak maalesef bu kalenin yapımı esnasında ise Halikarnas Mozolesi'nin taşlarını kullandılar.[135] Bu yapı tüm görkemiyle zamanının

en mühim eserleri arasında görülmüştü ve bugün dahi bu eserin ihtişamı hakkında söylenenler insanların nazarı dikkatini çekmektedir.

Yılanlı Sütunun Tılsımı

Yılanlı Sütun, tarihî Sultanahmet Meydanı'nda Doğu Roma İmparatorluğu döneminde bulunan ve At meydanı olarak da adlandırılan Hipodrom'dan kalan en eski eserlerden biridir. İnanışa göre ağızlarını açmış ve birbirine dolanmış üç yılanın kafaları altın bir kazanın üç ayağını oluşturmaktadır. Bu kazan, MÖ 479 yılında Platea Savaşı'nda Persleri yenen birleşmiş otuz bir Yunan kentinin elde ettikleri tunç ganimetlerin eritilmesiyle tam 8 metre boyunda yapılmıştır.

"Yılanlı Sütun" aslında Delfoi'deki Apollon mabedine konulmak üzere yapılmıştır.[136] Ancak, İmparator Konstantin tarafından İstanbul'un başkent olarak hazırlanması çalışmaları esnasında MS 324 yılında bulunduğu yerden getirtilerek, bugün Sultan Ahmet meydanında bulunan eski Hipodrom'un ortasına diktirilmiştir. 17. yüzyıla kadar ise bu yılanların kafaları yerlerinde durmaktaydı. Sonradan kayıp olan kafaların bir parçası bulunmuş ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne konulmuştur. Yılanların başının bu sütundan nasıl koptuğuna dair Evliya Çelebi'de şöyle bir bilgi bulunmaktadır: *"Yılanlı Sütun, İstanbul'daki 17. tılsımlı burma direktir. Bu sütunun tılsımı ile şehre yılan gibi hayvanlar girmemektedir. Bu direk üç başlı ejderha suretini gösterip başının birisini bir yeniçeri* kılıç ile bir vuruşta kırmıştır. O tarihte kısmen tılsımı bozulmuş olup, İstanbul içine *yılan,* çıyan *ve akrep gibi hayvanlar yayılmışlardır."* Ayrıca yine bir rivayete göre sütunun yarı yüksekliği, Sultanahmet Camii yapılırken toprak altında kalmıştır.[137] Bugün bu sütun Sultanahmet Meydanı'nda İbrahim Paşa Sarayı'nın önünde obeliskin birkaç metre uzağındadır.

Ave Caesar! Morituri Salutamus

Eski Roma arenasına çıkan Gladyatörler sıralar halinde hayat kapısından geçerek Arena'ya gelir ve Sezar'a şöyle seslenirlerdi. *"Ave Caesar! Morituri Salutamus"* yani *"Selam Ceasar(Sezar)! Ölmek üzere olanlar seni selamlarlar"*. Gladyatörler genellikle savaş esirleri ve kölelerden meydana gelirdi. Gladyatör dövüşleri, Roma halkının en büyük eğlencesi olup aynı zamanda imparatorların da halkla bütünleşmelerinin en büyük göstergesiydi. Bu gösterilerin Roma'ya Etrüsklerden miras kaldığı belirtilmektedir.

Gladyatörler farklı silahlar kullanırlardı. Bunların ellerinde kılıç veya kargı başlarında ise miğferleri bulunurdu. Elbise olarak bir kemerin tuttuğu kasık örtüğü kullanılırdı. Arena zemini kumlu olduğundan burada ayakkabı veya sandalet giyilmezdi. Kullanmış olduğu teçhizatı gladyatörün hangi milletten olduklarını ortaya koyardı.

Değişik sınıflar mevcut olup bazı sınıflar sadece kendi sınıfından rakiplerle dövüşürdü. Bir gladyatör ancak resmi bir devlet görevlisi tarafından tahta kılıçla kutsanarak özgürlüğüne kavuşabilirdi. Esas olarak, yıl içinde Nisan, Temmuz, Eylül ve Kasım aylarındaki dört hafta içinde gerçekleştirilen oyunlar, zamanla *"Büyük Sirk (Circus Maximus)"* ve Colosseum'un neredeyse sürekli olarak açık kaldığı bir boyuta ulaşmıştır. Karşılaşmada kaybedenlerin cesetleri, et çengelleriyle sürüklenerek "Ölüm Kapısı"ndan dışarı atılırdı. Bir gladyatör yaralanırsa, imparator veya oyunlara başkanlık eden bir başkası, *"başparmak yukarı"* veya *"başparmak aşağı"* işaretiyle, cezanın tecil edilmesine veya öldürülmesine karar verirdi.

Arena'da sadece gladyatör dövüşleri olmaz bazı idam infazları da burada gerçekleştirilirdi. Hristiyanlar burada aslanların önüne atılmış hatta aslanlara bindirilerek arenaya çıkarılmıştır. Roma Colosseum'u bu gösterilerin yapıldığı en büyük mekândı.

Gösteriler belirli bir sıraya göre uygulanırdı. Sabahları vahşi hayvanların birbirleriyle ve insanlarla dövüştürüldüğü, öğle vakitleri kaçak kölelerin ve

suçluların acımasızca seyirciler önünde infaz edildiği ve öğleden sonra da asıl oyunların başladığı gladyatör dövüşlerinin zamanıydı. Bu gösteriler Hristiyan İmparator Honorius, Senatoyu lağvedip 404 yılında oyunlara son verinceye kadar devam etmiştir.[138]

Neden Ata Soldan Binilir

Hayatımız sebebini hiç bilmediğimiz alışkanlıklarla doludur. İlk yapıldığında bir hikmete binaen yapılan bazı uygulamalar sonradan yerleşmiş ve maslahat ortadan kalksa bile uygulama süregelmiştir. Bunlardan biri de ata sol taraftan binilmesidir.

Bu durum şöyle açıklanmıştır; insanların büyük kısmı sağ elini kullanır. Dolayısıyla kolay kılıç çekebilmek için kılıçlarını sol tarafta taşımaktadırlar. Kılıç çekerken bir avantaj olan bu durum, ata binerken bu defa işleri zorlaştırmaktadır.

Dizin altına kadar uzanan kılıçlarla ata sağdan binmek işleri zorlaştırdığından, atın sol tarafına geçmek suretiyle sol ayağı üzengiye koyarak sağ ayak at üzerine atılırsa sorun kalmıyordu. Bu durum askerlik uygulamaları esnasında bir disiplin gereği olarak aynı şekilde yapılması gerektiğinden dolayı asker sağ veya sol hangi elini kullanırsa kullansın ata aynı yönden binilmesi icap etmekteydi.

İşte eski çağlardan itibaren var olan bu alışkanlık zamanla âdet haline almış ve günümüzde de ata hep sol taraftan binilmeye devam edilmiştir.[139]

Cesedi Niye Nehre Attılar

Romalılar gömülmeyen ölülerin ruhlarının huzur bulmayacağı ve yeryüzünde öylece dolaşacağına inanırlardı. Bir ölünün gömülmemesi aşağılayıcı bir durumdu, nehre atılmak ise daha da beterdi. Bu ceza kendi akrabalarını öldürenler için de uygulanırdı. Colesium'da öğle molasında idamlar yapılır, cesetler Tiber'e götürülerek bir köprüden aşağı atılırdı. Bunu Romalılar aynı zamanda cezaya çarptırılanların günahlarından arınması olarak görürlerdi ki çok kızgın oldukları imparatorları da bu şekilde bir et çengeline asarak cezalandırırlardı.

Hristiyanlarda yeniden dirilmede vücudun bütünlüğü mühim idi ve bunu bilen Romalılar öldürdükleri Hristiyanların bedenlerinin bir kısmını parçalayarak köpeklere, kalan kısımları ise parçalayarak nehre, bazı kısımlarını ıssız yerlere atarlarken, bazı kısımları ise yakarlardı.[140] Hristiyanların bedenlerinin öldükten sonra bile huzur bulmaması için bunu yaparlardı. İbretlik kin ve nefret…

Babil'in Asma Bahçeleri

Babil'in Asma Bahçeleri, MÖ 7.yüzyılda Babil Kralı Nebukadnezar tarafından yeşil ve güzel bir memleketten gelen karısı Amytis'i neşelendirmek, çorak topraklarda memleket özlemini dindirmek için inşa ettirir.

Kral, karısının hasretini gidermek için onun memleketinin bir benzerini kendi topraklarında yapmaya karar vererek yapay dağlar ve suların akacağı büyük teraslar yaptırmıştır. Kral böylece memleketine götüremediği karısının memleketinin benzerini kendi ülkesinde inşa ettirmiştir. Bu bahçeler, Babil'in çorak topraklarının ortasında, ağaçlar, akan sular ve egzotik bitkilerin bulunduğu çok katlı bir bahçedir.

Coğrafyacı Strabon’un tanımına göre: *“Bahçeler birbiri üzerinde yükselen büyük direklerden oluşuyordu. Bunların içleri çukurdu. Büyük bitkilerin ve ağaçların yetişebilmesi için toprakla doldurulmuştu. Kubbeler, sütunlar ve taraçalar pişmiş tuğla ve asfalttan yapılmıştı. Yüksekteki bahçeleri sulamak için Fırat Nehri’nden zincir pompalarla su yukarılara çıkarılıyordu. Bu şekilde üst seviyelere taşınan su, bahçeleri sulayarak teraslardan aşağıya iniyordu”* Babil’in asma bahçelerinin günümüze gelen izleri yoktur. Fakat, bölgede araştırma yapan arkeologlar, Babil’deki sarayın kuzeydoğusunda görünüşü garip olan temel ve tonozlar buldular. Bunların Babil’in Asma Bahçelerine ait olup olmadığı tartışma konusudur.

Babil’in Asma Bahçeleri, klasik yazarlar tarafından ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Günümüzde bu tanımlara göre çizilen resimler bulunmaktadır. Sanılanın aksine efsanevi bahçeler bir yerlere asılı değil, sadece sütunlarla desteklenen taraçalar üzerinde kurulmuştur.[141] Bazıları da bahçeleri sadece üzüm asmalarından müteşekkil sanmaktadır ki bu da yanlıştır.

Yedi Günde 2699 Km.

Kral Yolu MÖ 5. yüzyılda Pers Kralı I. Darius zamanında düzenlenen tarihî bir yoldur. Bu yol Ephessos’tan Persepolis’e kadar uzanan uzun mesafeyi hızla alabilmek amacıyla yapılmıştır.

Zamanında Pers kuryelerinin çok hızlı hareket ettiği ve dünyada bunlardan daha hızlısının bulunmadığı belirtilmiştir. Bu kuryelerin yedi günde 2.699 km. yol aldıkları bilinmektedir. Kral Yolu, batıda Sardes ve Efes’ten başlayarak doğuya doğru şu anki Türkiye’nin orta kuzey kısmından Asur’un başkenti Ninova’ ya kadar ulaşır. Buradan da Babil’in güneyine geçen yol Ecbatana’ya ve Persepolis’e doğru gider. Bu yolun Anadolu’daki bölümlerini ilk olarak ticaret amaçlı olarak Lidyalılar yapmıştır. Kral Yolu sayesinde ticari ve kültürel alanlarda çok önemli

ilerlemeler olmuş ve doğu-batı arasında etkileşim artmıştır. Bu yol Roma döneminde bile kullanılmış olup halen eski dönemlerde Diyarbakır'da kullanılan bir köprü mevcudiyetini devam ettirmektedir.[142]

Küçük Çizmeden Büyük Zalim Çıkarsa

"Caligula" Roma'nın dördüncü imparatoru *"Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus"* un takma adıdır. Annesi Agrippina tarafından babasının yanında katıldığı seferde minyatür bir askeri üniforma giydirilip silah kuşatılmış ve bu durum askerlerin çok hoşuna gitmiştir. Bu şirin görünümünden dolayı kendisine*"Küçük Çizme"* demek olan *"Caligula"* lakabı takılmıştır. Şirin Caligula, büyüdüğünde savurgan ve acımasız bir despot olmuş dört yıl süren iktidarı boyunca yapmadığı zulmü bırakmamıştır.

Başlangıçta gayet iyi ve anlayışlı bir hükümdar portresi çizen Caligula bir gün aniden hastalanmış ve günlerce ağır ateş altında yatmıştır. Sonunda iyileşen Caligula'nın huyu değişmiş ve ortaya bambaşka bir adam çıkıvermiştir.

İyileştikten sonra hastalığı esnasında ölümünü istedikleri gerekçesi ile birçok kimseyi cezalandırır. Kayın pederini ve Tiberius Gemellus Macro ve karısı Ennia'yı kendi kendilerini öldürmeleri için zorlar. Evli kadınları kocalarından ayırarak bunlarla evlenir ve sonra da boşayarak ortada bırakır.

Tiberius'dan kalan 27.000.000.000 sesterslik hazineyi müsriflikle harcayarak para sıkıntısına düşünce pek çok zenginin mallarına el koydurarak onları sürgüne yolladı. Halka ağır vergiler koydurunca isyan eden halkı çok şiddetli cezalara uğrattı. Saçtığı altınların üzerinde yürümeye ve onları kucaklamaya başladı. Yahudi tapınaklarına tanrı heykelleri koydurtarak onları kendisine tapınmaya zorladı. En sonunda MS 41 yılı 24 Ocak tarihinde Ludi Palatini şenlikleri esnasında tiyatrodan dönerken saldırıya uğradı. İlk darbeden sonra ölmediği anlaşılınca suikastçi otuz

darbe daha vurdu. Karısı Caesaonia da bir yüzbaşı tarafından bıçaklandı. Kızı Drucilla'nın ise kafası duvara vurularak parçalandı. Caligula'nın cesedi ise gizlice yakılarak Lamia bahçelerine gömüldü. Öldürüldüğünde henüz 29 yaşındaydı.[143]

Mezarda Merdivenin İşi Ne

Merdiveni eski Mısırlılar iyi şansın bir sembolü olarak görürdü. Aynı zamanda tanrıların katına tırmanmak için de bir sembol idi. Eski Mısır'da gerçekleştirilen arkeolojik mezar kazıları esnasında açılan antik mezarlarda merdivenler görülmüştür. Bunların, ölünün cennete tırmanması maksadıyla buralara konulduğu düşünülmektedir.[144]

Amazonlar Aslında Kimdir

Amazonlar hakkında pek çok şey söylenmiştir. Bunlar, Güney Karadeniz kıyılarında Thermodon Irmağı dolaylarında yaşamıştır. Ordu ve Fatsa arasında bulunan Themiskyra en önemli yerleşmeleridir. Herodotos, Amazonları erkekleri öldürenler anlamına gelen "*androktones*" olarak tanımlamaktadır. İskit dilinde de bunlara "*oiorpata*" yani "*erkek öldüren*" denmektedir.

Haklarında yerli yersiz onlarca efsane uydurulmuştur. Azerbaycan da dahil olmak üzere Amazonlar dünyanın pek çok yerinde betimlenmiştir. Karadeniz'den Kuzey Afrika'ya kadar geniş bir alan üzerinde hareket etmeleri sebebiyle buralarda Amazonlara dair efsaneler yayılarak gelişmiştir.

Aslına bakılırsa Amazonlar muhtemelen bölgede bağımsız hareket eden savaşçı İskitlerin kadınlarıdır. Beraber girdikleri savaşlardan birinde eşleri savaşta yenilince düşmana karşı kendilerini savunma içgüdüsüyle son derece kahramanca hareket etmişler sağladıkları başarılar efsaneler halinde dilden dile aktarılmış bugüne kadar ulaşmış ve gerçek dışı pek çok süslemelerle mitoslara karışmıştır.[145]

Sende mi Brutus

Cumhuriyetçiler Sezar'ın gittikçe artan gücü karşısında Roma İmparatorluğu'nun diktatörlüğe kaymasından endişeleniyorlardı. Sezar'ı öldürerek bu tehlikeden kurtulmak istiyorlardı ve bunun için de bir örgüt kurdular ve suikast için de MÖ 44 yılının 15 Mart gününü seçtiler. Sezar'ı Mart'ın 15'inden sakınması konusunda Spurinna adlı bir falcı uyarmış ve ona Mart'ın 15'inde evinden çıkmamasını tembih etmişti. Karısı da bir gece önce çok kötü bir rüya görmüştü.

Aslında Sezar o gün senatoya gitmeyecekti. Ancak Sezar'ın eski sevgililerinden birinin oğlu olan Brutus'ün adaşı olan başka bir Brutus, bu tür boş inançlara bağlılığın Sezar'a yakışmayacağını söyleyerek onu senatoya gitmeye ikna etti.

Yolda Sezar kahinle karşılaştı. "Kahin, Sezar'a Mart'ın 15' inden sakınmasını tekrar hatırlatınca Sezar adamı kalabalığın içinde bularak Mart'ın 15' i geldi ve bak hâlâ sapasağlamım demiş kahin ise ona "*Geldi, ama bitmedi!"* cevabını vermişti.

Sezar, Senato'ya geldiğinde suikastçılar bir bahane ile etrafını sardılar. Biri Sezar'a bir soru yöneltti. Sezar onunla meşgulken diğerleri sakladıkları hançerleri vurmaya başladılar. Evlatlığı Brutus'un de suikastçıların yanında olduğunu gören Sezar hayretler içinde ona "*Et tu, Brute? Sende mi Brutus*?" diyerek son sözlerini söyledi.

Sezar vücuduna aldığı yirmi üç darbe ile cansız yerde yatıyordu. Katiller yaptıklarının halkı memnun edeceğini düşünerek kan içinde kalan hançerleri halka gösteriyor ve *"Zalimin vücudu ortadan kalktı."* diye haykırıyorlardı.

Beklenen olmadı halk *"Katillere ölüm!"* diyerek ayaklandı. Senato katillerin bağışlandığını açıklayınca bu defa tepkiler senatoya yöneldi ve halk senatoyu ateşe verdi. Bunun üzerine Sezar'ın katilleri Roma'dan

kaçmak zorunda kaldılar. Bunların hiçbiri üç yıldan fazla yaşamadı. Brutus'a gelince, Makedonya'da yakalanacağını anlayınca intihar etti.[146]

Eski Kalemler

Modern anlamda kalem 1795 yılında keşfedilmiştir. İlk kalemler "*Stilus*" veya "*Graphium*" olarak adlandırılırdı. Bunlar bronz, demir, fildişi veya diğer sağlam metallerden yapılıyor balmumuna yazmak için kullanılıyordu. Bu kalemlerin arkası küçük bir topuz şeklinde yapılmaktaydı ki bundan maksat yazarken meydana gelen hataları düzeltmekti.

Papirüs'a yazmak için "*Calamus*" adı verilen bir kalem türü kullanılmaktaydı. Kamış olduğu için çabuk körlenen Calamus süngertaşı veya çakı- bıçak türü aletler ile sivriltilebiliyordu.

Çivi yazısı yazmak için kil tabletlere en çok ucu geniş ve ince olan kamış kalem kullanılırdı. Bu kamışlara da Stilus denmekteydi. Hitit kazılarında oldukça kaliteli işçiliğe sahip bronz stiluslar bulunmuştur. Bu tür kalemlerin seçkin kişiler tarafından kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bronz ve kamış kalemlerin yanında kemik ve tahta kalemler de kullanılmıştır.

Kuş tüyü kalemlerin parşömenin ortaya çıkışından sonra kullanılmaya başlandığı tahmin edilmektedir. Bu kalemlerin yapımında karga, kartal ve kaz tüyü kullanılırdı. En çok tercih edilen ise kaz tüyüdür.[147]

Mürekkep Yapımı

Yazmak için kullanılan tüyler, mürekkebe batırılır ve parşömen üzerine yazı yazılırdı. Mürekkep çok eski zamanlardan beri biliniyordu. Kayseri'de Geç Hitit döneminden kalma bir vazo üzerine mürekkeple yazı yazıldığı tespit edilmiştir. Eski Çağda Mürekkep iki şekilde elde edilmekteydi: İlk yöntem mürekkep balığının sıvısından, diğer yöntem ise kurum ve is gibi ateşin arkasında bıraktığı lekelerin işlenmesinden.

Daha sonra katkı maddesi olarak mürekkebe safra suyu veya eritişmiş metal katıldığı da bilinmektedir. Mürekkebin uzun süre önce bilinmesine karşılık yazıda uzunca bir süre kullanılmamasının sebebi parşömen ve kağıt

gibi gereçlerin mürekkebe göre oldukça geç dönemlerde icat edilmesinden kaynaklanır.

Bu dönemde kullanılan mürekkepler sadece siyah renkli değildi. Eski Mısır papirüslerinde kırmızı mürekkebe de rastlanmıştır. Siyah mürekkebe farklı maddeler katılarak farklı renklerin elde edilmesi mümkün olabiliyordu. IV. yüzyıldan itibaren siyah ve kırmızı mürekkep imal edilebilmiştir. Kırmızı mürekkep ise özellikle başlıkların yazımında kullanılmıştır. Mürekkebin dayanıklılığını artırmak için içine sirke de katılmıştır.[148]

Etrüskler Bizden mi Yoksa

Etrüskler, İtalya'nın Tiber ile Arno nehirleri arasında yer alan Etruria bölgesinde yaşamış ve MÖ 6. yüzyıla dek varlığını sürdürmüş bir halkın adı olup Antik Romalılar tarafından *"Etrusci"* veya *"Tusci"* adlarıyla tanımlanmışlardır. Etrüsk halkı ve kültürü zamanla Roma içinde erimiştir.

Etrüskler, İtalya'daki diğer kavimlerden çok daha ileri bir uygarlık düzeyine sahiptiler. Roma uygarlığının mitolojiden hukuka kadar kökenini hemen hemen tümüyle Etrüsk uygarlığından almış olduğu günümüzde bilinen bir durumdur. Yunan tarihçi Herodotos Etrüsklerin Küçük Asya' dan (Lidya) İtalya'ya göç ettiklerini yazar. Pek çok tarihçi de Etrüskler ile özellikle Troia başta olmak üzere birçok Anadolu uygarlığı arasında bağ kurmakta olup bu yüzden Etrüsklerin kökeninin Doğu uygarlıklarına dayandığını savunurlar.

Etrüsklerin kökeni hakkında 2004 yılında çeşitli İtalyan üniversitelerinden gelen bir grup genetik bilimci tarafından bir araştırma yapılmıştır. Buna göre MÖ 7-3 yüzyıllar arasında yaşamış Etrüsklere ait 80 iskeletten alınan DNA örnekleri günümüzde yaşayan çeşitli milletlere ait DNA'lar ile karşılaştırılmış ve sonuçta Etrüsklerin genetiğinin en çok bugünkü Türkiye

Türkleri ile yakın olduğu % 98,2 oranında ortaya çıkmıştır. Bu durum antik çağda Anadolu'dan, İtalya'ya yapılan göçlerle açıklanmaktadır.

Etrüskler'in İtalya'ya göçüyle ilgili değişik varsayımlar ortaya konmuştur. Bazıları göçün kaynağını Ege, Anadolu veya Kafkasya olarak gösterirken bazıları da Orta Asya'dan kaynaklandığını söyler.

Dünya tarihçileri Etrüsk göçünün genellikle Batı Anadolu Bölgesinden yapıldığını kabul ederler.[149]Onlara göre ise bu göçün sebebi Yunanlıların, Troialılara ve Lidya'lılara yaptığı saldırılardır. Troia'da yenilenler Aeneas ve beraberindekilerle bu bölgeye gelmiş olmaları tesadüf olmasa gerektir. Belirtilen ifadeler geçmişte yaşamış bu halkın prototürk veya Türk olarak belirtilmesine gerekçe olacak pek çok öngörü bulundurmaktadır. Zamanla yapılacak yeni araştırmalar meselenin açığa kavuşmasına katkı sağlayacaktır.

Kyrillikos Kardeşler

MS 9. yüzyılın ortalarında Ruslar, Doğu Avrupa'da bir tehlike olarak belirmeye başlamış ve Doğu Roma İmparatorluğu'na büyük sıkıntı vermiştir. Doğu Roma bu tehlikeyi Rusları Hristiyanlaştırarak bertaraf etmeyi dener. Bunun için de son derece akıllı ve kültürlü bir papaz olan Selanikli Konstantinos Kyrillikos'u kardeşi Metodios ile birlikte görevlendirerek sistemli bir Hristiyanlık propaganda faaliyetlerine girişir.

Kyrillikos Kardeşler, Hristiyanlık'ı İslav halkına kendi dillerinde anlatır. Önce yeni bir alfabe düzenlerler. Glagolitik alfabe denen bu alfabeye Kyrillikos'a nispet edilerek bugün "*Kyril alfabesi*" de denmektedir.[150] Rusların Hristiyanlaşmasının ardından bölgede Doğu Roma ile iyi ilişkiler kurmak isteyen Bulgar Hanı Boris de Hristiyanlık'ı bu dönemde kabul etmiştir.

Alkibiades Uşaklara Ne Dedi

Atinalı devlet adamı Alkibiades, Perikles'i ziyarete gittiğinde uşakları kendisine Perikles'in halka nasıl hesap vereceğini düşündüğünden dolayı çok meşgul olduğunu ve ziyaretçiye ayıracak vakti olmadığını söylerler. Bunun üzerine Alkibiades uşaklara Perikles için bir tavsiyede bulunur, halka yaptıklarının hesabını vermektense *"Halka hesap vermekten nasıl kaçınacağını düşünse daha iyi eder."* der ve oradan uzaklaşır.[151]

Kapıdan Kov Bacadan Girsin

Anadolu'nun en eski yerleşmelerinden biri Çatalhöyük'tür. Çumra Ovası'ndan akan Çarşamba Çayı'nın kıyısında bulunur. Bu yerleşmenin mühim bir özelliği evlerin kapılarının damda olmasıdır. Kapılar damda olunca dolayısıyla sokaklar da evlerin damında yer almaktadır. Evlerde pencere ve kapı bulunmaz.

İçeriden merdivenler aracılığıyla dama çıkılır. Günlük işler de bu damlarda yapılır. Ortak çöplük olarak kullanılmakta olan geniş açıklıklar mevcuttur. Evin tek çıkışı vardır ve burası kapı, pencere ve baca olarak üç işlevi birden görür. Merdivenin altında ocak vardır.

Dikdörtgen şeklinde kerpiçten yapılan evler genellikle bir ana oda ve bir veya iki de yan odadan oluşmaktaydı; odalar arasındaki geçitlerde kapı yoktu. Evlerin içinde banyo da yoktu. Evler iki bölümden oluşur ve hep temiz tutulan derli toplu bölümde tabanın ve sekinin altına gömülü atalar bulunur. İşte binlerce yıl öncesine ait bir Anadolu evi.[152]

Eski Zamanlarda Kıl Tüy Mevzuu

Tıraş özellikle erkeklerin günlük hayatında mühim bir yer tutar. Günümüz şartlarında bile ne kadar zorluk çektiğimiz görülmekte ve geçmiş insanların jilet vs. gibi aletler olmadan bu tıraş işini nasıl yaptıkları bir hayli merak konusu olmaktadır. Gerçi bazı eski toplumlar için sakal bırakmak bir aksesuar olmaktan ziyade bir gerekliliktir. Ancak Romalılar gibi bazı toplumlarda ise insanların genellikle traşlı gezdikleri ve günlük olmasa da tıraşlarını oldukları anlaşılmaktadır.

Alplerde 5.200 yıl öncesine ait bulunan donmuş insan bedeni incelendiğinde cesette sakal ve bıyığın olmadığı görülmüştür. Tarih öncesi devirlere ait incelemelerde mağara duvarlarındaki resimlerin incelenmesiyle

sakal tıraşı için keskinleştirilmiş çakmak taşlarının, deniz kabuklarının ve köpekbalığı dişlerinin kullanıldığı fark edilmiştir.

Obsidyen de tıraş olmakta kullanılabilecek mühim bir malzemedir. Mısırda açılan bazı mezarlarda eski Mısırlıların MÖ 4. yüzyılda sakal kesmek için kullandıkları altın ve bakır aletler bulunmuştur.[153]

Vücutta beliren kıl ve tüylerin alınması eski toplumlarda "zırnık" adı verilen kötü kokulu bir bitki ile yapılıp bitki macun hale getirildikten sonra vücudun temizlenecek bölgesine sürülür ardından yıkanarak temizlenir ve bu esnada temizlenen bölgedeki kıllar dökülürdü.

Helle'nin Denizi

Romalıların Dardanellos adını verdikleri Çanakkale Boğazı'na Yunanlılar da "Hellespontos" derler. Bu adın nereden geldiği konusunda konuşulan ilginç rivayet şöyledir: *"Yunanistan'ın Thebai kentinin Kralı Anthamas ile güzel karısı Nephele'nin, Phriksos adında bir erkek ve Helle adında bir kız çocuğu vardır. Ancak kral bir süre sonra karısından bıkarak ikinci bir kadınla evlenir. Anthamas'ın ilk karısını ve çocuklarını kıskanan kadın, kâhinleri etkileyerek, o sırada sürmekte olan kıtlığın giderilmesi için iki çocuğun kurban edilmesi gerektiğini söyletir. Kurban töreni sırasında Nephele çocukların ikisini de kaçırır. Çocukları kanatlı ve altın bir posta bindirerek Karadeniz'e yollar. Ancak Çanakkale Boğazı'nı geçerlerken büyük bir fırtına kopar ve Helle denize düşerek boğulur."* Ondan sonra da buraya "*Helle'nin denizi*" anlamına gelen Hellespontos adı verilmiştir.[154]

Hakkâri Mağaralarında Bulunan İncil

Barnabas aslen Kıbrıslı olup Yahudi bir ailedendir. Asıl adı Joseph'dir. Barnabas ise "*teselli oğlu*" anlamında ona sonradan verilmiş bir lâkaptır. Barnabas İncili, İsa'nın bir şakirdi tarafından yazılmış ve bugüne kadar gelmiş, bilinen tek İncil'dir.

Kabul edilmiş dört İncil yazarlarının aksine, o Hz. İsa ile doğrudan temas içinde olmuş ve öğretisini doğrudan ondan almıştır. Diğer İncil yazarlarının hiçbiri Hz. İsa'nın talebeleri olmayıp yazdıkları İncillerin hepsi Hz. İsa'dan çok sonra MS 1. yüzyıl içinde kaleme alınmıştır. Sadece Yuhanna MS 110-115 yılları arasına tarihlenir.

Barnabas İncili, MS 325'e kadar İskenderiye Kiliselerinde Kanonik bir İncil olarak kabul ediliyordu. Tevhid lehinde yazan Iraneus'un (MS130–200) yazılarından, bu İncil'in İsa'nın doğumundan sonraki birinci ve ikinci yüzyıllarda elden ele dolaştığı anlaşılmaktadır. Barnabas İncil'i MS 325'teki konsilden sonra yasaklandı. Matta, Markus, Luka ve Yuhanna haricindeki tüm İncil nüshalarının yakılması talimatı üzerine Barnabas İncil'ini de bulunduranların öldürülme emrinin verildiği söylenir. Hatta MS 366' da papa olan Damasus'un (304–384), Barnabas İncili'nin okunmaması hakkında buyrultu yayınlandığı kaydedilir. Bu buyrultu MS 395'te ölen Sezarya piskoposu Gelasus tarafından da desteklenmiştir.

Bu İncil apokrif yani *'halktan gizlenen'* bir İncil olmuştur.[155] 1983 yılında Hakkari' de bulunan bir mağarada aram dilinde yazılmış bir İncil bulunmuş yapılan incelemelerde bunun da Barnabas İncili olduğu anlaşılmıştır.

Pavlus

Resmî Roma Hristiyanlık'ının kurucusu Pavlus'tur. Tarsuslu Saul olarak da bilinir. MS 10–67 yılları arasında yaşayan Pavlus, Roma yurttaşlığını kazanmış Yahudi bir aileden geliyordu. Bu sebeple hem Yahudi adı Saul'u hem de Romalı Adı Pavlus'u kullanıyordu.

Kudüs'de hahamlık öğrenimi gördü. İlk dönemlerinde ferisi mezhebinden bağnaz bir Yahudi din adamı idi. Hristiyanlık'ı, Yahudilik karşısında büyük bir tehdit saydığı için kilise üyelerine yönelik kıyımlarda, yüzlerce inananın öldürülmesinde etkin roller oynadı.

Sonraları, "*inananların peşine düşerek Şam'a giderken yolda İsa'nın görüntüsü'yle karşılaştığını, böylece tevbe ettiğini*" iddia etti. İddiasını doğru kabul eden Hristiyanların arasında yaşadı. Kısa bir süre sonra bu topluluğun lideri haline gelerek inananlar arasında önemli ayrışmalara sebep oldu. Hristiyanlık dinini, Yahudi olmayanlar arasında yayması farklı yönlerinden birisidir.

Pavlus Hristiyanlık'ın bir Yahudi mezhebi olmaktan çıkıp bir Roma dinine dönüşmesinde belirleyici katkıda bulunan kişidir.

Yeni Ahid'in yaklaşık 1/3 ünü oluşturan mektupları günümüze ulaşmış en eski Hristiyan metinleridir ki bugünkü Hristiyan ilahiyatının temellerini oluşturur. Yeni Ahid'deki Resullerin İşleri kitabının yarıdan çoğu Pavlus'un etkinliklerini aktarır.

Roma'nın resmî dini haline gelen Hristiyanlık Pavlus'un takipçilerinin dini anlayışını yansıtır. Roma kilisesi/ Pavlus kilisesi, tevhide (Allah'ın birliği inancı) inanan ya da buna yakın diğer Hristiyan mezhep ve topluluklarını ortadan kaldırmak için mücadele etmiş, bu uğurda afaroz (dinden atma) ve ölüm cezaları uygulamış ve bunlarla korkutmuştur.

Pavlus, Hristiyanlık'ta olmayan pek çok inancı bu dine sokmuştur. Her doğanın günahkâr doğduğu iddiasını ileri sürerek "*İlk Günah Kavramı*" ve

"*Keffaret yani İsa Peygamberin çarmıha çekilerek kendini, insanların günahtan kurtulmaları için feda ettiği, böylece sadece Hz. İsa'ya inanmanın sonsuz kurtuluş için yeterli olacağı*" inanışını sokmuştur. Tevrat'ta yasaklanan domuzun Hristiyanlık'a sokulması da onun vesilesi ile olmuştur. [156]

Hristiyanlık'ın güç kullanılarak ortadan kaldırılamayacağını anlayan Pavlus'un muhtemelen bu yeni dini Yahudilerden uzak tutmak ve özünü paganlaştırarak bu sayede tevhidden uzak bir din oluşturma gayretiyle bunları yaptığını düşünmekteyiz. Zaten bunda da çok başarılı olmuş ve bugün yaşayan Hristiyanlar tevhidden ayrı bir din ile teslise hizmet eder mahiyet almışlardır.

28 Şubat Kavgası

MÖ 758 yıllarında Romulus'un Eski Roma takviminde 10 ay ve 304 gün vardı. Birinci ay Mart ve sonuncu ay ise Aralık idi. Numa Pompilius zamanında takvimin önüne ocak ve sonuna ise şubat ayı ilave edilerek gün sayısı 355 oldu. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise şubat, ocaktan sonraya getirildi. Ancak 10 günlük eksiklik halen devam ediyordu. Bunu Sezar düzelterek, bir yılı 12 aya ve 365 güne böldü. Bu takvime göre ayın bir günü 30 ve diğer günü de 31 gün oluyordu. Yılın son ayı olan şubata 29 gün verdi, her dört senede bir şubata bir gün ilavesini kabul etti. Ancak sonra Janairus'u (Ocak) yılın ilk ayı olarak ilan etti. Böyle olunca da, her 4 yılda bir eklenecek bir günün, yeni durumda yılın ikinci ayı konumuna gelmesine rağmen Februarius'a (Şubat) eklenilmesine devam edildi.

Sezar'a ithafen asırlar sonra Romalılar bu çok sevdikleri imparatorlarının anısına quintilis (temmuz) ayının ismini july olarak değiştirdiler. Ondan sonra tahta çıkanlardan, Augustus kendi şerefine, sextilis (ağustos) ayının adını kendi ismi ile değiştirerek, bu aya august adını verdi. Ama ortaya başka bir sıkıntı çıkmıştı. Sezar'ın ayı 31 gün, Augustus'un ayı ise 30 gün

çekiyordu. Sorunu yine imparatorun kendisi çözdü ve zaten 29 gün olan Şubat'tan bir gün daha alarak ağutosa ekleyiverdi. Böylece iki ay da eşitlenmiş oldu. Şubat ayı da böylece 28 oldu.[157]

Eros'un Oku

Peygamberimiz (s.a.s.) bir hadisi şerifte şöyle diyor. *"Harama bakmak, şeytanın oklarından zehirli bir oktur. Bu sebeple, Allah'tan korktuğu için harama bakmayı terk eden kimseye, mükâfat olarak Allah öyle bir iman verir ki, onun tadını kalbinde hisseder."*[158]

Bu hadisin yıllar sonra Eski Çağ tarihi konusunda ihtisasa başladığımda, eski Yunan mitoslarında geçen bir bahsi şerh eden bir özellik taşıdığını gördüm.

Elindeki ok ve yayı ile küçük bir çocuk betimlemesi ile gördüğümüz Eros, meğer Yunanlıların aşk tanrısı (!) imiş. Bu Eros, gençlerin bir arada bulunduğu ortamlara giderek, attığı oklarla gençlerin kalplerinde derin yaralar açarmış. Haram nazarların birbirlerine çevrildiği ortamlarda bu oklarla yaralanan insanlar derin acılara gark olurmuş. İşte Eros bir şeytan ayinesi olarak tasavvur ediliyor ve okları şeytanın gençleri yoldan çıkarmak için uyguladığı taktiklerden biri olarak gösterilerek hadisi şerifin verdiği bilgilerin eski Yunan'da da bilindiği böylece ortaya çıkıyor. Bu kitabımızın başka bölümlerinde mitoslarda anlatılanlar ile İslam dini arasında ki bağı ortaya koymuş ve mitosların aslında Hz. Adem'in anlattığı dinin tahrif edilmiş hali olduğunu söylemiştik. Bu Hadis-i Şerif'in ise durumu açıklayan bir başka güzel bir örnek olduğu görülüyor.

Bir Leopar Yakalasam

Romalıların en büyük eğlencesi olan dövüşler sanki bir aksiyon sineması gibi idi. Bu sinemada hayvanlar da rol alırdı; arslanlar başta olmak üzere, leopar, pars, fil, timsah gibi yırtıcı hayvanlar yanında hipopotam, devekuşu, ceylan, zürafa gibi otçul hayvanlar da bulunurdu. Arenalara dövüşler için getirilen hayvanlar arasında "*Anadolu parsı*" adı verilen hayvanlar da vardı. Bu hayvanlar "*Kaplan Kapanı*" adı verilen taştan yapılmış dehlizler kullanılarak yakalanırdı ve bu dehlizlerin kalıntıları Toros'larda hâlâ görülmektedir.

Kapanların haricinde hayvanların yakalanması için ağ da kullanılırdı. Yakalanan bir leopara 500.000 denarii, aslana 125.000-150.000 denarii, ayıya 20.000-25.000 denarii ücret ödenmesi İmparator Diokletianus'un emriyle MÖ 301 yılında bir kararname ile düzenlenmişti. Otçul hayvanlar daha ucuzdu. Devekuşu 5.000, Yaban eşeği 5.000, yaban domuzu 4.000-6.000, geyik 2.000-3.000 denarii ile fiyatlanırdı. Daha önceki şenliklerde fiyatlar öylesine yükselmişti ki imparator hayvan fiyatlarını düzenlemek gerekliği duymuştu.[159]

Altın Neden Isırılır

Eskiden paralar sikke şeklindeydi. Şimdiki gibi kâğıt paralar henüz tedavüle çıkmamıştı. Bu sikkeler altın, gümüş ve bakır gibi madenlerden yapılmaktaydı. Çok sonraları bakır ve demir paraların basıldığı da görülmektedir. Eski sahtekarlar bu paraların kenarlarından kazıyarak kopardıkları parçaları ayrıca değerlendirirken ellerinde bulunan parayı tahrip etmiş olsalar da yine kullanıyorlardı. Bunu fark eden bazı uyanık tüccarlar, ağırlığı eksik olan bu paraları kabul etmiyorlardı. O paranın sahibi de elinde kalan bu paralar dolayısıyla mağdur olmaktaydı.

Yontulan paralar dolayısıyla eski paraların büyük bir kısmının tam yuvarlak olmadığı bazılarının oval olduğu görülür. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak ve halkı bu düzenbazlara karşı korumak için sikkelerin kenarları tırtıllı olarak yapılmıştır. Bu tırtıllar sayesinde paranın kenarının kazındığı hemen belli oluyor ve kenarı kazınmış parayı da kimse almıyordu. Günümüze kadar devam eden bu âdetle paraların kenarları bu şekilde yapılmaya devam etmiştir.[160] Ayrıca eskiden altın para bulanlar, bu paraları dişleriyle ısırırlardı. Bu şekilde yumuşak bir maden olan altının ısırıldığında üzerinde diş izi çıkması gerekiyordu. Böylelikle paranın içerisinde bulunan altın ayarı da takribi olarak anlaşılmış oluyordu.

Para Nasıl Basılırdı

Para hayatımızda çok önemli bir yere sahiptir. İlk insanların kafasında para düşüncesi yoktu. “*Trampa*” adını verdiğimiz mal takası yapıyorlardı.

Yerleşik hayata geçildikten sonra ortaya çıkmıştı sonradan tüm yeryüzüne dağıldı. Hatta göçebeler bile ticarette bu sistemi benimsemişlerdi. Bir malın değerinin belirlenmesi aynı şekilde değer ve eşdeğer düşüncesini de doğurmuş ve zamanla bir değişim aracı olan sikkeler ortaya çıkmıştır.

Kâğıt paralar, metal paralar ardından da kredi kartları günümüzde aynı misyonu yerine getirmeye devam etmektedir. MÖ 7. yüzyılda ortaya çıkan ve ilk örneklerine sikke denilen bu değişim araçlarını hayatımıza Lydialılar soktu ve ilk sikkeler son Lydia kralı Kroissos döneminde askerlerin ücretlerinin ödenmesi için basıldı.

İlk sikkelerin basıldığı atölyelere argyrokopeion denirdi. Bu atölyeler günümüz darphanelerine göre oldukça mütevazıydı. İçinde pulun ısıtıldığı bir ocak, kalıp yapmada kullanılan aletler, örs, çekiç, tartı ve ıstampa bulunuyordu.

Önceleri sikke pulları çubuk şekline getirilerek kesiliyor ve metali ortaya çıkıyordu. Sonraları ise maden eritilerek yuvarlak sığ kalıplara dökülmeye başlandı. Sikke pulu artık bu şekilde daha düzgün olarak ortaya çıkarılıyordu. Madeni parça ağırlığı ayarlanarak dökülüp ardından değerini göstermek amacıyla damgalandığında ise sikke oluyordu.

İlk sikkeler tüccar, banker ve aristokrat aileler tarafından basıldığı için bu kimselerin armaları da üzerinde bulunurdu. Ardından bağımsız kentler de sikke basmaya başlayınca bu defa kentler aynı şekilde üzerine kendilerini tanıtıcı bir şekil koydular. Bakla şeklinde kesilerek darp edilen bu ilk sikkeler başkent Sardes’ten geçen Paktolos Irmağı’nda bulunan ve adına elektron denilen altın ve gümüş alaşımı bir madenden basılmaktaydılar.[161]

Anadolu Mutfağından

Annelerimizin bayramlarda sardığı üzüm yaprağı sarmasına “*dolmakis”* adı verilirdi. Bu yemeklerin yapıldıkları ve Ermenilerin tandur /tandır olarak adlandırdıkları ateşte pişirme yerlerine İtalyancadan dilimize giriş şekliyle “forno” kelimesinden bozulmuş olarak biz fırın deriz. Latinler bunu fornax olarak kullanırdı. Bugün İtalyan mutfağının en mühim yemeği olan “*pizz*a” Romalılarca “*peda*” olarak adlandırılıyordu. Bu arada Hititlerin en sevdiği yemeklerden birinin adı “*Hurri usülü narlı koyun budu*” idi.

Eskiden gıda maddelerinin bozulmadan saklanabilmesi için buzdolabı yerine evlerin altında soğuk hava akımı sağlayan ızgara evler bulunurdu. İçi oyuk çınar ağaçlarının da soğuk hava deposu olarak kullanıldığını görmekteyiz. Tuz ile besinleri konserve yapmak Mezopotamya’da olduğu gibi Anadolu’da da bilinmekteydi. Tuz üreten işçilere “*Tuz adamları”* adı veriliyordu. Üzümler taze iken yendiği gibi kurutularak da yenmekteydi.[162]

---

42 Ostrogorsky 1981, 25 vd.
43 Umar 1993, 180.
44 Alp 2000, 5.
45 Akurgal 1997, 1-65.
46 Lequenne 1991, 1-183.
47 Develi 2009, 239.
48 Michel 1992, 100; Dvornik 1990, 3-26; Uçar 1990, 42-50.
49 Özsait 1982, 402.
50 Akşit, 1985, 540; Özsait 1982, 404 vdd ; Uçar 1990, 42-50.
51 Umar 1993, 303.
52 Herodotos, *Historiai*, 1, 53, 75, 84.
53 Strabon, *Geographika*, XII, III, 9.
54 Er 2004, 131.
55 Tekin 2002, 35.
56 Akşit 1985, 245.
57 Meijer 2008, 181 vdd.
58 Tekin 2002, 212.
59 Meijer 2008, 179.
60 *Kitab-ı Mukaddes, Tekvin*, 2,10 /15.
61 Herodotos, *Historiai*, II, 17-22.

62 Ergin 2007, 5.
63 Guy 1980, 58.
64 Moscati 2004, 27.
65 Bahar 2011, 111.
66 Kramer 2002, 216.
67 Yıldırım 2004, 138 vd.
68 Herodotos, *Historiai*, 1, 93-130.
69 Uçankuş 2002, 22-30.
70 Sevin 1982, 248-273.
71 Guy 1980, 62 vd.
72 Tekin 2002. 60 vd.
73 Mansel 1988, 204-309.
74 Tekin 2002, 62.
75 Bir drahminin altıda biri bak. Tekin 1992, 13.
76 Sinanoğlu 1999, 81.
77 Erhat 1989, 188; Grimall 1997, 380.
78 Özsait 1992, 410; Ventura 1934, 17-27; Umur 1982, XVIII.
79 02.04.2012 tarihli muhtelif gazeteler
80 Plinius, *Naturalis Historiae*, IV, XII, XVI.
81 Plutarkhos, *Caesar*, LVI ; Özsait 1982, 368 vd.
82 Akurgal 1997, 40 vd. ; Lloyd 1998, 1-20.
83 Erhat-Kadir 1988, 5-71.
84 Ceram 1994a, 115-118;Lloyd 1998, 37-48; Akşit 1981, 84-94.
85 Akşit 1981, 84-94; Ceram 1994a, 125-142.
86 Eyice 1982, 574.
87 Birand 1987, 1-134; Tekin 2002, 64-65
88 Mansel 1988, 113-119.
89 Özsait 1998,607-627.
90 Emre 1978, 145.
91 Koçak-Işık 2008, 1-2. vd.
92 İnan 1992, 233.
93 Ergin 2007,114.
94 İnan 1992, 232 vd.
95 Özer 1987, 210-212.
96 Kuhrt 1995, 266.
97 Mclntosh 1999, 28-29.
98 Şenbark 1992, 1-126 ; Wissowa 1864-48- 1- A1, 1011-1104.
99 Wissowa 1864-III- 1, 1116-1160.
100 Wissowa 1864-III 1, 1116-1160; Demirkent 2001, 205 vd.
101 Larousse 1992, 10, 75vd.
102 Yıldız 1982, 489.
103 Wissowa 1864-X 2, 1559-1560.
104 Harman 2000, 466.
105 Meijer 2004, 124.

106 Leguenne 1991, 168 vd.
107 Kafesoğlu 1999, 59.
108 Carter 1981, 56.
109 Quoniam-Sergey 1976, 15.
110 Duru 1998, 94 vd.
111 Korugan 2001, 17.
112 Comte 2000, 45.
113 Comte 2000, 88.
114 Wissowa 1864-XII 2, 2015-2020.
115 Herodotos, *Historiai*, VII,53 vd.
116 Moscati 2004, 134.
117 Wissowa 1864 VIII.1, 1145 vd.
118 Wissowa 1864-II 1, 507 vdd.
119 M. Taner Tarhan, Eskiçağ Tarihinin Kaynakları Ders Notları.
120 http://islampencereleri.athost.net/tuzlu_su.htm / Erişim 21.01.1969.
121 Plinius, *Naturalis Historia*e II, CVI, 224.
122 Kuhrt 2007, 370.
123 Yılmaz 2011, 141-177; Leckie 2007, 1-228.
124 Sayılı 1991,24.
125 Keklik 1987:72 ; Erdem 1998, 141-143.
126 Barret 1990.
127 Wissowa 1864-VIII 1, 58-90.
128 Sevin 1982, 257.
129 Akşit 1981,148-150.
130 Şentuna 1994, 1-112; Tekin 2002, 115.
131 Rachet 1980, 37.
132 Tekin 2002, 161.
133 Larousse 1992, 17 vd.
134 Carter 1981, 17.
135 Er 2004, 226.
136 Mansel 1988, 291-293.
137 Eyice 1982, 572-573.
138 Meijer 2008, 13-185.
139 Korugan 2001, 12.
140 Meijer 153-154.
141 Erdem 1991, 393 vd. ; Oates 2004, 135-172 Vdd.
142 Ramsay 1960, 26 vd.
143 Akşit 1985, 79-86.
144 Korugan 2001,18.
145 Işık 2001, 1-220.
146 Akşit 1985; Tekin 2008.
147 Yıldız 1985, 34; Hırçın 2000, 25; Martin 1964, 1.
148 Yıldız 1985, 34; Demiriş 2002,1-24.
149 Demircioğlu 1993, 16-31.

150 Yıldız 1982, 509.
151 Blunt 1984, 31.
152 Çatalhöyük 2006, 1-208.
153 Korugan 2001, 11-12.
154 Umar 1982, 74-77.
155 Barnabas İncili, 1-48.
156 Michel 1992, 44-48; Lloyd 1998, 251- 270.
157 Korugan 2001, 22; Tekin 2002, 216.
158 Hakim, Müstedrek, 4/314; Münzirî, et-Tergib ve’t-Terhîb, III, 63.
159 Meijer 2008, 103-113.
160 Korugan 2001,23.
161 Tekin 1992, 1-42.
162 Ünal 2007, 1-190.

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARİH VE DEVLET

TARİH VE DEVLET

Colosseum

MÖ 1. ve 2. yüzyıllarda Romalılar dövüşler için *"Forum Romanum"* denen yeri kullanıyordu. Burada bir açık alan vardı. Bu alanın etrafına seyirciler için tahta platformlar kurulur iş bitince de bunlar tekrar kaldırılırdı. Burası zaman içinde bir yangınla tahrip oldu. Sezar tekrardan düzenleyerek, buraya bir alt geçit ile beraber merdiven ve rampalar koydurdu. Bu sayede arenada dövüşecek olan gladyatörler birden bire ortada belirebilecekti.

Çeşitli ilavelerle arenalar daha gösterişli bir hâle getirildilerse de hiç biri MÖ 70 yılında imparator Vespasianus tarafından yaptırılan Roma Colosseumu'nun yerini tutmadı. Bu yapı İmparator Neron'un sarayının yerine yapılmıştı. Açılan drenaj kanallarıyla sarayın içinde bulunan göl kurutulmuştu. Köleler ve ücretli çalışan halk ile beraber Roma'nın getirdiği 10.000 esir de bu inşaatlarda çalışmış ve yapı on yılda tamamlanabilmiştir. Colosseum açılmadan binanın şöhreti imparatorluğun her tarafında yayılmış ve Colosseum'u görmek için Roma'ya turlar düzenlenmiştir.[163]

Roma'da İdama Mahkûm Olmak

Roma, kanunların en katı şekilde uygulandığı bir yerdi. Bugün de kanunlara temel oluşturan Roma Hukuku üniversitelerde ders olarak okutulmaktadır. Kanunların uygulanmasında adaletin ne ölçüde sağlandığı tartışılabilir ancak Roma'da idama mahkûm edilenler, cezaları infaz edilinceye kadar çok ağır muamelelere maruz kalırlardı. Bu cezalar acımasızlığın tavan yaptığı yerlerdi. İdama mahkûm edilmiş birisi, yük arabalarına bağlandıktan sonra bütün kentte dolaştırılır ardından geceyi geçirmek üzere Arena'ya getirilirdi. Burada karanlık bir hücrede sabahı beklerlerdi. Bu durum mahkûmların maneviyatını bozardı hatta bir mahkum

kendisini götüren arabanın tekerleğine, boynunu koyarak intihar etmiştir.[164]

Roma vatandaşları ile köleler ayrılırdı. Önce vatandaşlar idam edilirdi. Köleler onları beklemeliydi. Vatandaşlar tek bir kılıç darbesiyle öldürülürdü. Vatandaş olmayanlar ve kölelerin ise cezası çok kötü olurdu. Bunlar ya vahşi hayvanlara atılır ya da çarmıha gerilerek öldürülürdü. Bu şekilde uygulanan cezalar itaatsizlik edenler için gözdağı vermeyi de amaçlıyordu. Mahkûmların cezaları son olarak onları izleyen yüzlerce insanın aşağılamaları altında ölümleriyle son bulurdu.[165]

Ateş Almaya mı Geldin

Eskiden henüz kibritin olmadığı zamanlarda ateş şimdiki kadar kolay yakılamazdı. Ateş tapınağında sönmeyen ateş vardı. Burada ateşi sürekli yakmakla vazifeli rahipler bulunurdu ki tapınağın hizmetlerini ifa ettikleri gibi aynı zamanda evlerdeki ocağı ilk tutuşturmak için gereken kor ateşin oluşmasını da sağlarlardı. Ateşe ihtiyacı olanlar buraya gelerek közlerden alır ve evlerindeki ateşi tutuşturmak üzere acele hareket ederek ateşin sönmeden eve varmaya çalışırlardı. *“Ateş almaya mı geldin ?”* sözü muhtemelen kökeni buralara kadar uzanan bir deyim olarak günümüze kadar gelmiştir.

Annesinin Karnında Tahta Geçen Kral

Sasani Hükümdarı Nerseh, Romalılarla yaptığı savaşı kaybettikten sonra Sasaniler bugünkü Dicle Irmağı’nın batısında bulunan tüm toprakları Roma’ya terk etti. Bu olaydan sonra Nerseh MS 301 yılında öldü ve yerine oğlu II. Hürmüz geçti. MS 302 ve 309 yılları arasında tahtta kalan bu zayıf karakterli kral ise bir av esnasında öldürüldü. Hürmüz’ün ölümüyle beraber harekete geçen Araplar, Sasanilerin güney bölgelerinden itibaren yağma ve sınır tecavüzlerine başladılar.

II. Hürmüz'ün büyük oğlu bu karışık dönemde İran'da bulunan asiler tarafından öldürüldü. Bir oğlu hapsedildi ve diğer oğlu ise kör edildi. Rivayete göre bütün bu olanların ardından tahta geçebilecek ancak tek bir kişi kalmıştı. Ancak o da henüz doğmamıştı. II. Hürmüz'ün eşlerinden biri gebeydi. Henüz doğmamış olan son oğluna taht kalıyordu. Krallık onun kaderiydi. Ülkenin ileri gelenleri krallık tacını annesinin karnının üzerine koyarak bu doğmamış çocuğu kral ilan ettiler. Devlet bu küçük kralın annesi ve asillerin idaresi ile uzun zaman yönetildi. Kral büyüdü ve devleti yönetecek kararları alma konumuna geldiğinde ise yönetimi eline aldı. Dirayetli bir hükümdar oldu ve devleti aktif ve etkili bir şekilde yönetti. Bu hükümdar Sasani İmparatoru II. Şapur'dur.[166]

Lidyalıların Uygarlığa Katkıları

Anadolu'nun batı kesimlerinde bugünkü Manisa merkez olmak üzere kurulan Atyadlar, Heraklidler ve Mermnadlar olmak üzere 3 hanedan döneminde egemenlik süren Lidyalılar, Anadolu'da pek çok ilki gerçekleştirmişlerdir. Bunların en büyük icadı paradır.

Parayı bulduktan sonra önemli mali sistemlerin doğuşunu sağlamışlardır. İlk bankacılık uygulamaları, karayolu ile gerçekleştirilen uzun mesafeli ticari satışlar, ilk parfümler, ilk kozmetik ürünleri ve ilk tekstil merkezi bunlar arasında yer alır. Lidyalılar ilk pişirilmiş tuğla ve kiremitleri yaparak, mimariye yeni bir bakış açısı getirdiler. Civayı, bakır levhalarla sıvayarak aynayı yaptılar. Madencilik alanında da mühim işler yaptılar. Altın, gümüş, bakır, arsenik ve antimuan gibi madenleri kimya bilgileriyle işlemeyi başardılar. Lidyalılar yüzüklerine taktıkları Lidya guarz taşını uzun süre mühür olarak kullandılar. Tarihteki ilk kuyumculuk da burada ortaya çıktı.

Oyunun her türlüsüne düşkün olan Lidyalılar bir taş etrafına kumaş sararak elde ettikleri top ile çeşitli top oyunlarını, aşık kemiğiyle başlayan

oyunları ve zamanla bu kemiğin işlenerek zar şekline dönüşmesiyle, zarla oynanan kumar oyunlarını keşfettiler. Lidyalılar, günümüze kadar gelen ve halen oynanan beştaş, dokuztaş gibi oyunların da mucidi oldular. Tavlanın da Lidya icadı olduğu belirtilmektedir. Ancak Persler bu oyunu beğenip ülkelerine götürmüşlerdir. Tarihçi Herodotos, bu oyunların çıkış sebebini 18 yıl süren kıtlık döneminde günaşırı yemek yiyebilen halkın açlığını unutmak gayesiyle geliştirilmiş olduğunu söyler.[167]

Şemsiye Deyip Geçmeyin

Yağmurlu havaların vazgeçilmezidir şemsiyeler, bir ayrıcalık sembolü olarak ilk defa Mezopotamya'da kullanılır. Ancak ilk şemsiyeler bugünkünden çok farklı bir maksatla yağmurdan değil de güneşten korunmak için kullanılmıştır. MÖ1200 yıllarına gelindiğinde şemsiyeler Mısır'da dinî bir karakter kazanmıştır. Mısırlılar gökyüzünü tanrının vücudundan yapılmış ve dünyayı koruyan bir şemsiye olarak düşündüklerinden başlarının yukarısında taşınan şemsiyeler onlar tarafından yüksek ahlak sembolü olarak kabul görürdü.

Romalılar kadınsı olarak gördükleri için şemsiye kullanmamıştır. Burada sadece kadınlar tarafından kullanılan şemsiyelerin güneşi geçirmediği gibi suyu da geçirmediği görülmüş ve kadınlar tarafından çok rağbet görmüştür. Özellikle Arena'da güneşten korunmak için kullanılırken işlevi fark edilince yağmurdan korunmak amaçlı olarak da kullanılmaya başlanmıştır.[168]

13'ü Nasıl Uğursuz Yaptılar

Dünyaya yayılmış batıl inançlar arasında 13 sayısının uğursuz olarak görülmesi de vardır. Bu inanç hayatta ciddi olarak yer bulur. Ev kapılarına, otel odalarına, uçak koltuklarına, asansör düğmelerine vb. 13 numara verilmediği görülür. Ayın 13'ünde işe gelmeme, o gün yapılan uçak ve tren rezervasyonlarının iptali, o gün alışverişte toplam harcamanın düşmesi gibi

davranışlar başta ABD olmak üzere bu ülkelere milyonlarca dolara mal olmaktadır.

Bu bir çeşit korku hastalığıdır ve kökeninin Hz. İsa'nın meşhur son yemeğinde gelişen olaylardan kaynaklandığı sanılsa da kökü çok daha eskilere mitolojik tanrıların yaşadığına inanılan çağlara kadar uzanır. Rivayete göre "Işık ve güzellik tanrısı (!) Balder bir ziyafet verir. Balder, Viking baş tanrısı (!) Odin ile Frigga'nın oğulları ve aynı zamanda ay kraliçesi (!) Nanna'nın da eşidir. Bu ziyafete Loki denilen yalan ve hile tanrısı (!) davet edilmez. Buraya sadece 12 tanrı (!) davetlidir. Ancak Loki, davetli olmadığı halde, 13. olarak zorla katılmak isteyince çıkan tartışmada çok sevilen Balder'i öldürür." Bu mitolojik hikaye İskandinavya'dan Avrupa'nın güneyine kadar her yere yayılır.

Hristiyanlar bu halk masalını Hz. İsa'nın son yemeğine uyarlar. Burada Balder'in yerini Hz. İsa, Loki'nin yerini de hain Yahuda alır. Bu yemekten sonra Hristiyanlar Hz. İsa'nın çarmıha gerilerek öldürüldüğüne inanır ve bu yüzden de akşam yemeğinde 13 kişi bir araya gelirse bunlardan birinin başına bir felaket geleceğine inanırlar. Bunun daha da ilerisi 13 sayısı uğursuz görülür ancak ayın cumaya rastlayan 13. günü tamamen uğursuz kabul edilir. Sadece bugün doğanlar için tam tersi bir durum söz konusudur. 13 onlar için uğurlu bir gündür. Cuma gününün uğursuz sayılmasında Hz. Âdem ile Havva'nın cuma günü cennetten kovulması, Hz. Nuh zamanında meydana gelen büyük selin cuma günü olması, Hz. İsa'nın cuma günü çarmıha gerildiğinin düşünülmesi sebep olmuş olabilir. Bizim inancımızda ise tam tersidir cuma günü kutsaldır ve bu güne diğer günlerden daha çok değer verilir.

Ayın bir yıl içinde 13 kez dolunay olarak gözükmesi, 13 sayısının uğursuzluğuna sebep olarak gösterilen başka bir görüştür.[169]

Ne Tür Bir Mumya İstersiniz

Her toplum ölü gömme âdetlerini inançlarına göre düzenlemiştir. Medeniyetler ölümden sonra cesedinin ne olacağı konusunda farklı yöntemler uygulamıştır. Kimi toplumlar, cesedi yakarken; kimileri gömmeyi, kimileri ise ölünün gök tanrıya ulaşması (!) için cesedin etlerini kuşlara yedirmeyi âdet edinmişlerdir. Eski Mısır'da bir kişi öldükten sonra uygulanan mumyalama yöntemi hepsinden farklı ve enteresan bir mahiyettedir. Burada kendi inançlarına yeniden dirilişte tekrar kullanılması için bedenin muhafaza altında olması gayesiyle ölüler mumyalanmıştır.

Herodotos mumya konusunu şöyle anlatmaktadır: *" Eski Mısır'da birisi öldüğü zaman şöyle bir ölü merasim âdeti vardır. Bir evde hatırı sayılır biri öldü mü, evin bütün kadınları başlarına, yüzlerine çamur sürerler; sonra ölüyü evde bırakıp sokaklara dökülürler, eteklerini bellerine kadar kaldırırlar, memelerini açarlar ve dövüne dövüne sokak sokak gezerler; bütün akrabaları da onlarla beraber giderler; diğer yandan erkekler, unlara sıvanmış olarak dövünürler. Bu törenden sonra ki cenaze, ölücüye götürülür.*

Mumya yapmanın gizlisini bilen, bu işle görevli uzmanlar vardır. Kendisine bir ölü getirildiği zaman, müşteriye boyalı tahtadan, gayet güzel taklit edilmiş modeller gösterilir. Bunların en iyisi, diye anlatır müşteriye, adının anılmasını büyük günah saydığım kişiye (Osiris) benzeyenidir; arkasından ikinci bir model gösterir, birinci kadar iyi değildir ve daha ucuzdur, sonra bir üçüncü ve en ucuzu.

Bu açıklamalardan sonra sorar, ölünün yakınlarına, hangisinden istiyorsunuz diye müşteri fiyatta anlaştıktan sonra gider, mumyacı evden dışarı çıkmadan ölü oyulur. En iyi mumyalama dediğimiz şudur: Önce demir kanca ile burun deliklerinden beyni çeker; ama hepsini alamaz kalanını ilaçla eritir. Arkasından keskin bir etiopia taş ile ölünün böğrünü uzunlamasına keser ve içindeki her şeyi boşaltır; içini böyle temizledikten sonra hurma şarabından geçirir ve kokular püskürtür; karnına dövülmüş

saf mür ve çeşitli kokular doldurur ve diker. Sonra tabi sodyum karbonat içine daldırıp yetmiş gün onun içinde bırakma suretiyle tuzlar. Yetmiş günden sonra çıkarır yıkar ve baştan aşağı Mısırlıların genellikle yapıştırıcı olarak kullandıkları zamka batırılmış gayet ince tül şeritlerle sarar. Ve ölünün yakınlarına teslim eder, onlar da tam bir insan gövdesine göre yapılmış olan bir tabut hazırlatırlar ve mumyayı içine kapatırlar; kapandıktan sonra ölü odasına götürülür, ayaküstü bir duvara yaslanır. İşte en pahalı mumya budur.

Çok masraftan kaçan ve orta karar bir mumya isteyenler ise şöyle yaptırırlar: Mumyacı, ölünün karnını yarıp iç organlarını çıkarmadan, içine sedr ağacından çıkarılan bir yağ şırınga eder; gereken gün sayısı kadar tuz içinde bırakılır; son gün içerdeki sedr likörü çekilir. Öyle kuvvetli bir şeydir ki bu likör, kendisiyle beraber ölünün içinde ne varsa hepsi sıvı halde dışarı çıkar; tuz eti yer, ölüde bir deri bir kemik kalır. Bundan sonra, fazlasına bakmada ölüyü teslim ederler. Şimdide fakir fukara için üçüncü sınıf mumyalama. Ölünün içi iç sürdürücü bir tuzla temizlenir, yetmiş gün tuza batırılır ve ailesine teslim edilir...[170]

Kapalı Kapılar Ardında: Ianus

"Roma barışı / Pax Romana" bir deyim olarak yerleşmiştir. 2206 yıllık tarihi boyunca Roma çok az bir dönem hariç hep savaş halinde olmuştur. Bu barış dönemine "*Pax Romana*" denir ve bu dönemde İanus tapınağının kapıları kapalı tutulurdu. Romulus, kenti kurup ardından Sabin kadınlarını kaçırdıktan sonra Kral Tatius bir gece vakti ansızın Roma'ya bir saldırı düzenler. Bu arada Capitolium tepesinde bekçi olarak bulunan Tarpeia'nın kenti teslim ettiği esnada Ianus burada bir sıcak su kaynağını ortaya çıkarır ve bu durumdan endişelenen düşman kaçmak zorunda kalır.

Bu olayı tanrı Ianus'un koruması olarak değerlendiren Romalılar savaş esnasında kapıyı açarak düşmana her zaman böyle galip gelme isteklerini

yansıtmışlar ve bu durumun hatırası olarak Forumda inşa edilmiş olan Ianus tapınağının kapısını savaş zamanlarında açarak bu şekilde tanrının tanrının kenti koruması arzulanmıştır. Bu kapı sadece barış/pax zamanında kapatılırdı. Bunun haricinde tapınak kapıları tamamen açık kalmıştır. Tapınağın kapılarının kapalı kaldığı dönemler şunlardır. İlk olarak kral Numa Pompilius zamanında, ardından MÖ 235'de Titus Manlius zamanında, MÖ 29 yılında Roma'nın ilk imparatoru Octavianus zamanında ve son olarak da İmparator Vespasianus zamanında MS 70 yılında tapınağın kapıları kapatılmıştır.[171]

Neden Zeus

Eski Çağ tarihini öğrenmeye başlamadan önce “Zeus” adının ne manaya geldiğini ve Yunanlıların bu sözde baş tanrılarına neden bu adı verdiklerini çok merak ederdim. Sonunda ona neden “Zeus” dendiğini öğrendim. MÖ 5. yüzyılda Grekçe’de bir kayıp “T” harfi varmış. Bu harf bizim dilimizdeki peltek “Z” ye yani “Tz” harfine denk geliyormuş. Burada “Tz” harfinin “T” si zamanla dil kullanımı esnasında kaybolmuş ve “Z” olarak söylenmeye başlamış. Bu nedenle “Theos” yani “Tanrı” anlamına gelen sözcük zamanla “Zeus” olarak telaffuz edilmeye başlanmış, bu başka bazı dillere de “dios” olarak geçmiştir.[172]

Neden Latince

Roma edebiyatı ile Yunan edebiyatı karşılaştırıldığında Roma edebiyatının büyük isimlerden yoksun olduğu görülüyor. Ancak Roma, felsefe ve bilim alanında mühim bir işlev üstlenmiştir. Latince, Yunan düşüncelerine tercümanlık ederek bunu bütün dünyaya yaymıştır. Latincenin en mühim özelliği bir anlamı tam olarak belirtme konusunda başka bir dil ile kıyaslanamayacak kadar zengin olmasıdır.

Cicero, Latincenin bu özelliğini ortaya çıkararak onu orta Avrupa'daki okumuş insanların ortak dili haline getirdi. Zamanla ilmi konularda hiç kimse Latinceden başka bir dil kullanamaz oldu.

Batıda Hristiyanların kilise ibadet dili Latinceydi. Elçiler ve diğer yüksek memurlar hep Latince kullanırlardı. Latince bugün kullanılan Fransızca, İtalyanca ve İspanyolcanın temelini teşkil ederken İngilizce ve Almancanın da büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Yunanlılar insanlığa doğru ve derin düşünme konusunda katkıda bulunurken, Romalılar ise açık ve tam olarak belirtilen anlamı ifade etmeyi öğretti.[173]

Rumlar Yunan mı

Herkes artık Bizans denilen devletin aslında doğu Roma imparatorluğunu biliyor. Ama Latince, Roma'nın resmî dili olmasına rağmen bugün geriye doğru baktığımızda ise Grek egemen bir kültürün varlığını görmekteyiz. Bunun sebebi gayet basittir. MS 5. yüzyıla gelindiğinde Doğu Roma'nın başına Kartaca eksarhının oğlu Heraklios geçti. İmparator Heraklios, Phokas'ı tahttan indirip idam ettirdikten sonra ülkede bazı reformlara girişti. Bu reformlar arasında o zamana kadar kullanılmış olan devlet dili Latince terk edilerek Grekçe kullanılmış ve bu şekilde imparatorluk batıdan koparak doğulu bir karakter arz etmeye başlamıştır.

Roma imparatorlarına verilen Caesar, Augustus ve İmparator gibi unvanlar değişerek yerine Grekçe Basileos almış ve MS 629 yılından itibaren de kullanılmaya başlanmıştır.[174] İşte Doğu Roma'nın kültür olarak Grekleşmesi böylece başlamıştır.

Zaman içerisinde eski Roma vatandaşları ve dilleri tamamen tahrip olmuş ve Grek kültürü içerisinde bunlar görülmeye başlanmıştır. Bugün biz İstanbul'da ve Kıbrıs'ta yaşayan Rumları, Yunan sanırız. Oysa bunlar Yunanlı değil, eski Romalılardan kalan halklardır. Yunanistan'ı kendilerine yakın olarak bulmalarının sebebi artık Roma'nın olmayışı dolayısıyla Yunanistan'ın onlara karşı yakın tutumundan kaynaklanır. Rumlar, Yunanlı değildir. Bunlara Romalı kelimesinin bozulmuşu olarak Rum adı verilmiştir.

Hammurabi'nin Adaleti

Kanunların bazı uygulamaları rahatsız etse de toplum hayatını düzenlemede ve kargaşayı sona erdirmede icra ettiği fonksiyon tartışma götürmez bir gerçektir. Tarihte belirtilen yazılı kanunlar arasında Hammurabi Kanunları bir ilk olarak belirlenmiştir. Bu kanunlar Akadca olarak kaleme alınmış ve silindir biçiminde bir dikili taş üzerine yazılmıştır.

Dikilitaş'ın en üstünde Tanrı Şamas betimlenerek Hammurabi'ye kanunları dikte ettiren tanrı (!) olarak burada yer almıştır. Kanunlar tam 282 maddede toplanmıştır. Bunlar bize Mezopotamya toplumunun sosyal ve siyasal durumu hakkında bilgi vermektedir. Hammurabi kanunları toplumu "*hür ve siyasî haklara sahip olanlar*", "*hür ve servet sahibi, ancak siyasî hakkı olmayanlar* ve *"köleler"* olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Kanunlar uygulamada her sınıf için ayrı ayrı kabul edilmiştir. Birinin herhangi bir organına zarar veren kişi hür bir insansa para cezası; suçu işleyen kimse hür olmayan biriyse ona da kısas uygulanırdı. Bu kanunların yazıldığı dikilitaş, 1902 yılında Sus kentinde bulunmuştur. Şimdi ise Louvre Müzesi'nde korunmaktadır.[175]

Kral Rhampsinitos'un Hazinesini Çalan Hırsızlar

Şimdi sizinle 2.500 yıllık bir hırsızlık olayını en ilginç yönleriyle yazarının[176]ağzından aktaracağım. Bu hikâye Mısır kralı Rhampsinitos'la alakalı olup bu kişinin de III. Ramses olduğu tahmin edilmektedir.

Hikâye şöyledir: *"Rhampsinitos'un o kadar çok altın ve gümüşü vardır ki ne kendinden önce ne de sonra onun zenginliğine bir daha kimse yetişemezdi. Kral hazinelerini iyi saklayabilmek için bir yüzü saray dışına bakan taş bir oda yaptırmıştı. Bu duvarı yapan mimar öyle bir yapmıştı ki bu taşları bir veya iki kişi duvardan kolayca alabilirdi.*

Kral inşaat bitince hazinelerini buraya yığmış. Ancak aradan zaman geçmiş ve burayı yapan mimar sonunun yaklaşacağını anlayınca iki oğlunu yanına çağırarak yaptığı işi onlara anlatmış ve taşın enini, boyunu, onu nasıl kaldıracaklarının ayrıntılarını anlatarak ölmüştü.

Oğulları çok beklemeden kralın sarayına giderek taşın yerini buldular ve kolayca yerinden çıkararak epeyce mal çaldılar. Kral gelip odayı açtığı zaman şaşırdı, torbalardaki gümüş azalmıştı; kimden kuşkulanmak gerektiğini bilemiyordu, zira oda iyice kapalıydı, mühürlere

dokunulmamıştı. İki üç sefer daha açtı kapıyı her defasında biraz daha azalıyordu, çünkü hırsızlar almaya devam ediyorlardı. O zaman bakınız ne yaptı: Ağlar ördürdü, gümüş torbasının çevresini bunlarla donattı.

Hırsızlar gene geldiler; birisi içeriye girdi ve torbanın yanına gelir gelmez tuzağa yakalandı. Başına bir bela geldiğini anlayınca kardeşini çağırdı, başına geleni söyledi, onu hemen odaya girip kafasını kesmesi için zorladı, çünkü yüzünü görecekler, bu falancadır diyecekler, o zaman kendisinden başka suç ortağının da kafası kesilecekti. Öbürü de kurtuluşu bu düşünce de buldu, bir iki demeden istenileni yaptı; sonra taşı yerine koydu ve evin yolunu tuttu, kardeşinin kafasını da beraberinde götürdü. Günü gelip de kral, hazineye girince şaşırıp kaldı, ağlara yakalanmış başsız bir gövde vardı, ama hazineye dokunulmamıştı, girecek çıkacak bir yer de görülmüyordu. Büsbütün aklı karıştı ve şöyle yaptı: Hırsızın ölüsünü duvara astırdı, köşeye bucağa gözcüler koydu, gözyaşı döken, acıyan olursa yakalayıp getirmeleri için emir verdi.

Ölünün asılmış olmasını düşünmek anasına dayanılmaz geliyordu; bunu öbür oğluna da söyledi ve kardeşinin ölüsünü, ne yapıp edip oradan almasını ve kendisine getirmesini emretti; eğer bu dediğini yapmaz, yan çizerse gidip kralı görecek ve hazineden çalınanların onda olduğunu söyleyecekti. Ana elinde kalan oğlunu böyle sıkıştırıyordu, çocuk baktı ki ne dese meram anlatamayacak, şöyle bir hileye baş vurdu. Bir kaç eşek aldı, semer vurdu, içleri şarap dolu tulumlar yükledi; sonra eşekleri önü sıra güttü. Asılı ölüleri gözleyen nöbetçilerin yanına gelince, tulumlardan ikisini üçünü boğazlarına bağlı ipleri çözüp açtı, şaraplar ortalığa saçıldı; bağırarak çağırarak başını dövmeye başladı, eşeklerden hangi birine bakacağını şaşırmış gibiydi.

Şarabın ziyan olduğunu gören nöbetçiler, ellerine birer kap geçirip doldurmaya koyuldular; sanki pek öfkelenmiş gibi onlara küfür etmeye başladı; nöbetçiler onu yatıştırmaya çalıştılar, az sonra yatışmış gibi yaptı,

bağırıp çağırmayı kesti sonunda eşeklerini toplayıp yolun kenarına çekti, yüklerini düzeltti.

Her kafadan bir ses çıkıyordu, adamlardan biri şakalar yaptı, o da pek hoşlandı tulumlardan birini onlara verdi. Az sonra herkes yerlere serilmişti. Kimsenin kıpırdayacak hali kalmamıştı ve içmekten başka bir şey düşünmüyordu. Onu da gelip kendileriyle beraber içmeye çağırdılar o da onlara uydu, oturup beraber içmeye koyuldu. Bir yandan içiyor bir yandan da onu pohpohluyorlardı, o kadar ki sonunda bir tulum daha açtı; çok içildi; nöbetçiler gırtlaklarına kadar dolmuşlardı.

Sonunda her biri bir yana sızıp kaldı. Gece bastırmıştı, adam kardeşinin ölüsünü çözdü ve alay eder gibi, nöbetçilerin sakallarının sağ yanını kazıdı; sonra ölüyü eşeklerinden birine yükleyip eve götürdü; anasının isteğini yerine getirmişti...”. Biraz daha uzunca olan bu hikayenin son bölümünde ise bu hırsızla baş edemeyeceğini anlayan kral, hırsızı kazanmayı dener ve olay şöylece sona erer : “*Kral bu olayları duyduğu zaman adamın zekasına ve korkusuzluğuna hayran kaldı; her yana adamlar salıp ilan etti ki, gelsin kendisini bildirsin, ona bir şey yapmadıktan başka, büyük iyiliklerde de bulunacaktır. Hırsız inandı ve geldi. Rhampsinitos pek hoşnut kaldı, onu insanların en beceriklisi sayıp kızıyla evlendirdi.”*

Mithridates’in Sonu

Tarih karizmatik ve maceracı liderlerle doludur. İnişli çıkışlı hayatlarıyla bu kişilerin hayatları bizim için de ayrı bir ibret misalidir. Bunlardan biri de Pontus kralı 6. Mithridates Eupator’dur.

V. Mithridates, MÖ 120 yılında Sinope’de öldürülünce ülkesi karısı Laodike ile oğulları Mithridates Eupator ile Mithridates Hrestos’a kaldı. Mithridates Eupator’un muhtemelen üvey annesi, ülkeyi oğlu Mithridates Hrestos’a bırakmak için, Mithridates Eupator’a birçok ölümlü tuzak kurdu.

Maksadı onu öldürerek kendi oğlunun tahta geçmesini sağlamaktı. Bunu da kaza süsü vererek yapmayı planlıyordu.

Sonunda burada kalmanın kendi canına mal olacağını anlayan Mithridates Eupator, Pontos Dağlarına kaçarak 9 yıl boyunca ormanlarda gizlendi. Burada vahşi hayvanlarla mücadele ederek kendisini geliştirdi. Yeterince güç sahibi olunca Sinope'ye gelerek üvey annesini ve kardeşini öldürüp MÖ 111 yılında tahta çıktı. Pontos'un kralı 6. Mithridates Eupator'un çok güçlü bir hafızaya sahip olduğu tam 22 dil konuştuğu, hatta her askerin kendi diliyle ona hitap ettiği bilinmektedir.

Çocukluğu acı içinde geçen kral son derece kinci ve intikam alıcı olarak hırsları uğruna hiçbir cinayetten de vazgeçmemiştir. Roma Consülü Manilius Aguillius Mithylenelilerce kendisine teslim edildiğinde önce ona bir şey yapmamış ve sadece bir eşek üzerine bindirerek "*Ben Roma Consülü Manilius Aguillius'um.*" diye bağırtarak şehirden şehre dolaştırmış ve ardından paraya doyamayan bu kişinin ağzından eritilmiş altın akıtarak onu öldürtmüştür.

Roma ile arası açılan ve Roma'ya karşı büyük bir düşmanlık içinde olan Mithridates, Roma'ya karşı giriştiği uzun mücadeleler sonunda Romalı komutan Pompeius karşısında yenilerek Kolkhis'e çekilmiş buradan hareketle bin bir güçlükle savaşçı Kafkas halklarını geçerek Kırım'a ulaşmıştır.

Mithridates hazinelerini ülkesinin emin yerlerindeki yüksek kalelerde saklıyordu. Pompeius'a yenilince o da Mithridates'in ta Persler zamanından beri kalan bu hazinelerini alarak Roma'ya götürmüştür. Sadece Talauri kentinden elde edilenlerin taşınmasının 30 gün sürdüğü belirtilmektedir. Mithridates, Kırım'a geçtiğinde burada yeniden güç kazanmış ve kendisine ihanet eden oğlu Mahares'i ortadan kaldırarak İtalya'yı işgale hazırlandığı esnada diğer oğlu Pharnakes ve ordusu tarafından da terk edilmiştir. Zor durumda kalan kral MÖ 63 yılında intihar ederek yaşamına son vermiştir.

Cenazesi Pompeius tarafından bir kadırga ile Sinope'ye getirilerek büyük bir törenle defnedilmiştir.[177]

Kim Barbar

Barbar denilince aklımıza kötü çağrışımlar gelir. Avrupalılar genellikle bu ifadeyi biz Türkleri tanımlarken kullanmaya çalışır. Biz de her nedense hep üzerimize alınır ve savunma pozisyonu alır ve bize barbar diyenlerin aslında kendilerinin barbar olduklarını kanıtlamaya çalışırız. Halbuki işin gerçeği, bize barbar diyenler ismen ve cismen barbarın ta kendileridir.

Barbar ifadesi Yunanların, Yunan olmayanlar için kullandıkları bir yakıştırmadır aslında. İranlıların kendilerinden olmayanlara "*Acem*" demesi gibi Yunanlarda kendilerinden olmayan kuzey halklarına "*barbar*" demişlerdir. Barbar denmesinin sebebi bu halkların saç ve sakallarının kızıllığından kaynaklanmaktadır. Bunlar sarıya çalan kızıl uzun saçlı, mavi gözlü, iri yapılı bir samotolojik özelliğe sahip olmaları dolayısıyla bu şekilde adlandırılmışlardır.

Avrupalıların ünlü denizcimiz Hayrettin Paşa'ya Barbaros adını vermelerinin sebebi de budur. O da kızıl saç ve sakallıdır. Avrupa'nın kuzeyinden güneyine, doğusundan batısına yayılmış olan bu halklar Gotlar (Vizigotlar ve Ostrogotlar), Süevler, Vandallar, Saksonlar, Bavyeralılar, Lombardlar, Langobardlar, Franklar, Alamanlar, Belçikler, Flemenkler, Markomaniler, Angıllar, Bretonlar, Danlar, Burgondlar, Galler (Keltler) ilk etapta sayılabilecek olanlardır.[178] Bunlar Germen kavimleri olarak da adlandırılmakta olup bugün Avrupa halklarının kökenini oluşturmaktadırlar.

Almanların, İngilizlerin ve Fransızların, Hollandalıların, Danimarkalıların, Belçikalıların ve bugün Avrupa kıtasında yaşayan diğer bazı halkların büyük bir kısmının kökenini bu barbar halklar teşkil ederler. Ama maalesef kendi özelliklerine ait nitelemeleri başka halklara yakıştırarak onları barbar olarak nitelemişlerdir. Bu gerçekten çok komik bir durumdur. Barbarlar başkalarına hakaret ederken "*Barbar*" demektedirler.

En Uzun Süre Yaşayan Devlet

Roma, MÖ 21 Nisan 753 tarihinde kuruldu. 510 yılına gelindiğinde son Etrüsk kralın kovulmasıyla krallık devri sona erdi ve cumhuriyet ilan edildi. MÖ 27 yılına gelindiğinde Octavianus zamanında imparatorluk dönemine geçildi. MS 395 yılında İmparator Teodosianus'un ölümüyle Doğu ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrıldı. Batı Roma, MS 476 yılında Germenler tarafından yıkıldı. Doğu Roma ise 29 Mayıs 1453 yılına kadar devam etti. Osmanlılar Fatih Sultan Mehmed kumandasında İstanbul'u fethederek Roma'ya son verdiler. Roma kuruluşu ile yıkılışı arasında tam 2206 yıllık bir zaman dilimini kapsamakta ve bu özelliğiyle dünyanın en uzun süre yaşayan devleti unvanını korumaktadır.

Bu da Buda

MÖ 5. yüzyıllarda Anadolu'da Pers-Yunan ilişkileri, tarihi şekillendirirken doğuda, Asya'da ise bambaşka bir gelenek doğuyordu. Bugün dünyanın en fazla taraftar kitlesine sahip dini olan Budizm'in kurucusu Buda MÖ 560 ile 480 yılları arasında Hindistan'ın kuzeyinde "*Kapila Vastu*" adlı şehirde bir kralın oğlu olarak dünyaya geldi. Asıl adı Gotama idi. Sonradan tanrıdan esin almış anlamında ona Buda denildi.

Bir prens olarak mutlu bir çocukluk evresi geçirdi. Babası ona 16 yaşında iken üç saray yaptırmış ve o bu saraylardan dışarı pek çıkmamıştı. Bir gün gizlice ayrıldığı bu sarayın dışarısında yaşanan hayatı ve ölümü fark etti. Buna karşı insanın kendisini feda etmesiyle sükûnete ulaşacağını düşünen Buda, karısını yeni doğmuş oğlunu babasının tahtını ve yakınlarını terk ederek seyahat etmeye başladı.

Saçlarını da kestirdi. 29 yaşında iken bir incir ağacının altında esin aldı. Bundan sonra insanlara kurtuluş için vaazlar vermeye başladı. Çok etkili bir vaiz idi. Kendisine inananlar 60 kişi olunca onları değişik yerlere göndererek öğrendiklerini anlatmalarını istedi. 80 yaşına geldiğinde yaklaşık 500 kişilik bir gruba vaaz ettiği esnada öldü. O tüm dünyadan elini çekmiş herkesin uğruna ölmeyi dahi göze alabildiği tahtı terk etmiş halk içinde cömert ve yumuşak huylu biri olarak yaşamıştı.

Doğumundan sonra bazı insanüstü olayların yaşandığı rivayet edilen Buda, Eski Çağ Asya'sında mühim bir isim olarak var olmuş, ölümünden sonra getirdiği prensiplerle alakasız bir şekilde insanlar tanrılaştırarak ona tapınmaya başlamıştır.

Buda'nın o dönemde insanlara öğretmeye çalıştığı olgular bugün de pek çok tasavvuf uygulamalarına örnek olarak karşımıza çıkar. Buda'nın öğretilerinin temelinde yatan olgular "*Bütün varlıklar acıya sebep olur*", "*Bütün acılar doymak bilmez arzulara boyun eğmek yüzünden olur*",

“*Acıların dinmesi arzuların dizginlenmesine bağlıdır” ve “İnsan ölçülü bir şekilde yaşamalıdır*”[179] şeklinde ifade edilebilir.

Anne Katili Bir İmparator

MS 1. yüzyılda 54-68 yılları arasında imparator olan ve deli olduğu söylenen Roma İmparatoru Nero'nun delilik derecesi nedir bilinmez ama, bilinen onun aynı zamanda bir ana katili olduğudur. Annesi Agrippina MS 54 yılında Afranius Burrus ile hassa alayını satın alarak henüz 17 yaşında iken sarayın merdivenlerinde onu imparator ilan ettirmişti. Yaşının küçüklüğü sebebi ile devlet, annesi Agrippina ile Filozof Seneca ve Burrus tarafından idare ediliyordu.

Nero devlet idaresinde nüfuz ortaya koymaya çalıştığında bunlar tarafından engellendi. Annesinin iktidar hırsı ile giriştiği entrikalar Nero için tehlike oluşturmaya başladı. Bu arada Octavia ile evlenen Nero, Poppaea Sabina adlı evli bir kadınla da aşk yaşamaya başladı. Kadının kocasını Lusitiana'ya tayin ederek böylece daha rahat hareket edebilme imkânı buldular. Bu kadın da çok entrikacıydı ve Nero'nun annesi Agrippina ortadan kalkmadıkça amaçlarına ulaşamayacağını biliyordu. Agrippina çok zeki bir kadındı. Zehirleyerek öldürme yöntemlerini gayet iyi bildiğinden onu bu şekilde öldürmek oldukça zordu.

Nero'yu da ikna ederek bir plan yaptılar ve bu plana göre Agripina'ya Baiae'de Nero ile buluşma teklifi yaptılar. Bu buluşmadan sonra Agrippina evine kendi şerefine yapılmış olan bir gemi ile dönecekti. Bu gemi dönüşte parçalanarak batacak şekilde inşa edilmişti. Ancak istenilen olmadı.

Agrippina yüzerek karaya çıkmayı başardı. Evine dönen kadın oğluna kurtuluş haberini gönderdi. Bundan sonra Nero, Anicetus ve adamlarını annesinin yaşadığı villaya göndererek onu öldürttü. Ancak onun bu tavrı Romalıların hakkındaki intibaının daha da kötüleşmesine yol açtı. Bu olaydan sonra altı ay Roma'ya gelemedi.[180]

Roma Yangını

Roma’da MS 64 yılında Circus Maximus’ta çıkan ve Roma’nın üç bölgesinin tamamen yedi bölgesinin kısmen yandığı sadece dört bölgesinin kurtulduğu bu yangın çok büyük bir zayiata sebep olmuştu.

Yangın esnasında başka bir yerde bulunan Nero tüm yaptığı olumlu çalışmalara rağmen bu töhmetten kurtulamadı. Nero yangını duyar duymaz Roma’ya gelerek Maecenas’ın evinin üzerinde *“Troia’nın yağması”* adlı şarkıyı söylediği rivayet edilmektedir.

Bu yangını Nero’nun çıkardığı yolundaki ithamlar aslında net değildir. Nero’nun böyle bir işe girişmesi için pek fazla bir sebebi de yoktur. Hatta yangından sonra zararın tazmini ve kentin taştan yeniden inşası için de büyük paralar harcamıştır. Nero bu ithamlardan yangını Hristiyanların çıkardığı şayiasını yayarak kurtulmaya çalışmıştır. Bundan sonra hazır fırsat da ortaya çıkmış iken Hristiyanlar yapılan gece eğlencelerinde canlı meşale olarak kullanılmış ve vahşi hayvanlara atılmışlardır.

Yahudiler de boy hedefi haline gelmiş ancak Poppaea tarafından korundukları için fazla zarar görmemişlerdir. Bu yangın Nero’ya olan nefreti daha da arttırmış ardından kenti yeniden imar etmek amacıyla girişilen çalışmalarda Yunanistan ve Küçük Asya’dan getirilen birçok eser şehri süslemek için kullanılmıştır.[181]

Eden Bulur

Yaptığı zalimlikler sebebiyle Roma'da huzuru kalmayan Nero, buradan Napoli'ye geçti. Kente geldiğinde Galya Lugdunensis Valisi Vindex'in isyan haberini aldı, ancak bunu gücüne güvendiğinden dolayı pek fazla önemsemedi. Bu arada "*Hispania Tarraconensis*" valisi Sublicius'unda isyan ederek Vindex ile beraber hareket ettiği haberini alınca durumun vahametini anladı. Bu arada Nero'ya karşı diğer güçler de bu ittifaka katılmaya başladılar. En yakınındakiler birer ikişer kendisinden ayrıldı.

Nero, Mısır'a kaçmaya çalıştıysa da muvaffak olamadı. Sonunda azatlısı olan Phaon'un evine saklanarak etrafta Mısır'a kaçtığı yolunda söylenti çıkardı. Senato ise Nero'yu vatan haini ilan etti. MS 9 Haziran 68 yılında, otuz altı yaşında iken gırtlağına sapladığı bir kılıç ile hayatına son verdi. Ölürken son sözü "*gualis artifex pereo / nasıl bir artist ölüyor.*" oldu. Cesedini Campus Martius'da bulunan kabrine gömdüler.[182]

Roma Mühendisliği Hakkında

Yunan bina tasarımından etkilenmiş olan, Roma medeniyetinin üslup olarak da Yunan mimarisi ile büyük benzerlikleri bulunmaktadır. Roma mimariye fazla katkı sağlayamamış ve Yunan mimarisini tekrarlamaktan öte bir şey yapamamıştır. Roma'nın gösterişli yapıları ise sanatındaki saflığa işaret eder. Etrüsk mimarisinden giren kubbe, Roma'nın medeniyete sağladığı en mühim katkıdır.

Romalılar ilk yapılarında mermer, MÖ 1. yüzyıla gelindiğinde ise beton kullanmaya başlamışlardır. Uyguladıkları tekniklerle bugün bile bazı bölümleri ayakta olan yollar inşa etmişler, su sağlamak için büyük bir bölümü yer altında bulunan pek çok su yolları da inşa etmişlerdir. Bu yolların bazı bölümleri ise su kemerleri ile desteklenerek yüzeyde inşa edilmiştir.

Roma evlerinde tuvalet, boru tesisatı, kanalizasyon sistemi mevcuttu. Bunlar yapılırken malzeme olarak kurşun kaplama kullanılmıştır. Bunun zamanla kurşun zehirlenmesine yol açarak Roma'nın çöküşünü hazırlayan sebeplerden birini teşkil ettiği ifade edilmektedir. Çünkü bu kurşun doğumlarda azalmaya, toplumun güçten düşmesine ve geniş çaplı bir zehirlenmeye sebep olmuştur. Binaların iç mekân düzenlemelerinde yararlanılan mozaik ise Sulla tarafından, Yunanistan'dan getirilmiş ve Roma'da yaygınlaşmıştır. MÖ 50'li yıllardan başlayarak cam üfleme sanatı da Roma'da gelişme göstermiştir.[183]

İlk Beyin Ameliyatları

Eski Çağ'ın en gizemli konularından biri de geçmişte beyin ameliyatı yapıldığına dair ortaya çıkan verilerdir. Samsun'da 1974 yılından beri devam eden İkiztepe höyüğünde yapılan kazılarda bulunan kafataslarında yer alan ameliyat izleri, yaklaşık 4500 yıl önce yaşamış insanlara beyin ameliyatı uygulandığını gösterir.[184]

Bu çalışmalar esnasında çıkarılan iskeletler üzerinde yapılan araştırmalarda kafatasları üzerinde meydana gelen boşlukların doğal etkenlerden dolayı değil de bilinçli olarak oluşturulduğu belirlenmiştir.

Kafataslarının bir tanesi Bafra Müzesi'ne diğer 3 tanesi ise sergilenmek üzere Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne kaldırılmış olup müzenin bugün en fazla ilgi toplayan eserleri arasında yer almaktadır. Bunlardan başka Çayönü'nde de delgi operasyonunun yapıldığı görülmektedir.

Çayönü akeramik çağa ait iskelet grubu içerisinde erişkin bir erkeğe ait kafatası üzerinde Parietal kemik parçası üzerinde 8 mm. çapında düzgün kesilmiş delik tespit edilmiştir. Buna trepanasyon (baş delgi ameliyatı) denir. Bu delik ya insan ölmeden operasyon halinde iken açılmış veya sonradan maksatlı olarak açılmış olabilir.[185]

Deli Bal

Xenophon "*Onbinlerin D*önüşü" adlı eserde bölge halkları ile aralarında geçen olayları anlatırken "*deli bal*" denilen bir bal çeşidinden bahseder. Bölgeye gelen Yunanlılar tuzak olarak yollara konan bu ballardan bilmeyerek bol miktarda tüketince derin bir sarhoşluk içine düşmüş, ishal, mide bulantısı ve kusma şeklinde beliren hastalık hali ertesi gün balın yendiği saate kadar devam etmiştir.[186]

Bal yendiği andan itibaren 3 veya dört gün süreyle yiyen kişiyi etki altında bulundurmaktadır. Bu balın ortaya koyduğu bu hastalık hali "*maenomenon*" olarak adlandırılır.[187] Strabon'un anlattığına göre ise Pompeius'ün ordusuna ait üç Roma bölüğünü bölgeden geçerken Heptakometler kâselerle yola koydukları deli ballar sayesinde imha etmeyi başarmışlardır.[188] Bu deli baldan yiyenler balın üretildiği bitkilerin içerisindeki maddeler bal vücuda alındıktan sonra tansiyonu ve kalp ritmini düşürüyor ve bu durum ölümlere bile sebep olabiliyordu.

Kolomp'tan Önce Amerika

Dünyanın diğer yerleri göz önüne alındığında Amerika kıtasının tarih olarak çok daha yakın dönemleri kapsadığını görürüz. Kolomp öncesi deyimi ile Avrupalılar Amerika'ya çıktıklarında burada yaşayan başta Mayalar, İnkalar ve Aztekler olmak üzere kendilerine ait köklü bir medeniyet oluşturmuş olan Olmekler, Toltekler, Teotihuacanlar, Zapotekler, Mixtecler, Mocheler, Chibchalar ve adını burada sayamayacağımız daha onlarca halk anlaşılır. Biz bu halklar arasında genellikle Maya, İnka ve Aztekleri tanırız. Adı geçen bu uygarlıkların bir çoğu daha Avrupalılar gelmeden çok önce ortadan kalkmıştır. Ancak bıraktıkları eserler sayesinde onlar hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Bıraktıkları bazı metinler Hristiyanlar tarafından dine karşı oldukları gerekçesi ile tahrip edilmiştir.

Amerika kıtasının eski sahipleri olan bu insanlar burada büyük bir uygarlık oluşturmuşlar ve içinde binlerce insanın yaşayabileceği kentler kurmuşlardır. Bugün Mexico City olarak adlandırılan Tenochtitlan bunlardan sadece biridir.

İlk Amerikalıların buraya ne zaman göç ettikleri tam olarak bilinemese de ilk dönemlerde avcılık ve toplayıcılıkla geçinen bu halkların kıtaya gelişleri hakkında MÖ 5000 yıllarına kadar uzandığına dair rivayetler bulunmaktadır. Göç yollarında ise en mühim bölge Bering Boğazı'dır. Asya'dan hareket eden kişi veya gruplar muhtemelen kış mevsiminde boğazı geçerek Alaska üzerinden Amerika'ya giriş yapmıştır. Tarih boyunca da buradan aşağıya yani Güney Amerika'ya doğru bütün kıta üzerinde yayılmışlardır.

Amerika'da yaşamış olan yerli halklardan alınan DNA örneklerinin Asya'da yaşayanlarla büyük benzerlikler içerdiği ortaya çıkmıştır. Zaten coğrafi olarak da bu durum tetkik edildiğinde Amerika'nın eski sakinleri için buradan başka bir yolla göçü çok zor görülmektedir. Aslında bizim bu kadar basit bir izahı idrak edemeyişimiz yıllarca okullarda tarih ve coğrafya derslerinde dünyayı açılmış ve düz bir noktada görmemizden kaynaklanan bir durumdur.

Küre şeklindeki dünyada Amerika ve Asya birbirine yakın bir noktada birleşmektedir. Amerika'ya göç eden insanlar oluşturdukları hayat şekliyle burada özgün bir medeniyet kurmuşlar ve bu durum beyazların gelmesinden sonra da 18. yüzyıla kadar varlığını devam ettirmiştir. Bugün dünyada çok bilinen meyve ve sebzelerin büyük bölümü Amerika kaynaklıdır.

Amerika'nın ilk sakinleri avcılık ve toplayıcılıktan sonra tarım üretiminde de ilerlemiş ve mısır hasadında ustalaşmışlardı. Burada üretilen diğer ürünler arasında patates, domates, kabak, biber, bezelye, ananas, tatlı patates, çikolata, vanilya, soğan, yer fıstığı, çilek, böğürtlen, papaya, avakado sayılabilir.

Patates İnkalara özgü bir sebze olmuş ve çikolata ise Aztekler tarafından üretilmiştir. Aztek kralı günde bardak bardak erimiş çikolata içmiştir.

Amerikalı halklar büyükbaş hayvan da yetiştirmiştir. Orta Amerika ve Meksika'da geyik evcilleştirilerek et ve süt ihtiyacı için kullanılmıştır. And Dağlarındaki uygarlıklar aynı işlev için, lama, alpaka ve domuz yetiştirmiştir. Orta ve Güney Amerika'da et kaynağı olarak iguana da tüketilmiştir. Binlerce yıl boyunca Amerika yerel halkları çok sayıda bitki türünü de evcilleştirip, yetiştirmişlerdir.[189]

İskender'in İntikamı

Adını duymayan yoktur İskender'in. Tarih'in Cengiz'den sonra en geniş topraklarına sahip olmuş cihangir hükümdarıdır. Makedonyalıdır. Babasına Philip derler. Namı diğer *"Kör Philip"*. Girdiği savaşlardan birinde gözünün tekini kaybetmiştir. Babasının ölümünden sonra Kuzey'deki barbarlara karşı ülkeyi güven içine aldıktan sonra Asya'nın en büyük kralı Dareios'a doğru bir öç alma seferine çıkmış ve Pers İmparatorluğu'nu yok etmiştir.

İskender Çanakkale'de

İskender, Yunanistan ve Makedonya'da kontrolü sağladıktan sonra yerine komutanlarından birini bırakarak 35.000 yaya ve 5.000 süvari asker ile Trakya üzerinden Çanakkale Boğazı'na inerek kuzeybatıdan Anadolu'ya girmiştir. Burada Troia Savaşı'nda ölenlere yönelik İlion'da saygı duruşunda bulunduktan sonra tüm sahil boyunca Anadolu kentlerini Perslerin elinden almıştır.

İskender sahil boyunu ele geçirerek buradan Pers garnizonlarının merkeze yardım yapmalarını engellemiştir. Mısır'a girerek tüm bu bölgeleri de ele geçirmiş ve burada İskenderiye kentini kurmuştur.

İskender ve İskenderun

İskender bu sefer boyunca onlarca kent kurmuştur. Bu kentlerden biri de adını da İskender'den alan bizim İskenderun ilçemizdir. Damascus'u (Şam) ele geçirince Pers kral hazinelerinin bir bölümü onun eline geçmiş ve bundan sonra bir daha para sıkıntısı çekmemiştir. İssos, İpsos ve Gaugamela Savaşlarını yaparak Pers kralının kaçmasını sağlamış ve kralın komutanlarının ihaneti ile öldürülmesiyle de Asya'nın en büyük kralı olmuştur.

İskender, Babil'i ele geçirince burada 10.000 doğulu ile 10.000 batılı arasında toplu bir nikâh kıydırmış ve kendisi de Roksana adlı bir doğulu ile evlenmiştir. Bu dünyanın bilinen ilk toplu nikâh töreni olup İskender burada doğunun ve batının kralı olarak cihanın tek hükümdarı olduğu vurgusunu yapmıştır. İskender'in bu evlilikten bir oğlu olmuş ancak bu çocuk, generaller arasındaki mücadeleler esnasında öldürülmüştür.

Gordion Düğümü

Gordios, Phryg kralı ilan edildikten sonra öküz arabasını Phryg tanrısı Sabazios (!) için tapınağa adamış ve arabanın oku ile boyunduruğu kızılcık dallarından bir düğümle ustaca tapınağa bağlanmıştır ve kehanete göre bu düğümü çözecek kişi Asya'nın hâkimi olacaktı. Büyük İskender Asya seferi esnasında bu bölgeye geldiğinde söylemini duyduğu Gordion'daki bu tapınağa gelerek MÖ 334 yılında bu düğümü çözmeye çalıştı. Ancak düğümü açamayan İskender öfkeyle kılıcını çekerek düğümü kesti.

Derler ki, Asya'nın hakimi olmak yolunda yola çıkan İskender bu sabırsız davranışıyla tapınakta kılıcını çekerek düğümü kesmesi tanrılara karşı bir saygısızlık olarak nitelenmiş ve 33 gibi genç bir yaşta ölmüş olması da onun bu saygısızlığının cezası olarak zamanın bilgelerince yorumlanmıştır. [190] Kur'ân-ı Kerim'de Kehf Suresi'nde geçen *Zülkarneyn*, eski tefsirlerde

daha çok cihan fatihlerinden Makedonya Kralı Büyük İskender olarak anlatılsa da son devir İslam alimleri, onun bazı vasıflarının Kur'ân'da bildirilen Zülkarneyn'e uymadığını belirtmektedir.[191]

Kleitos Olayı

Kleitos, İskender'in yakın arkadaşıdır. Granikos Savaşı'nda İskender'in hayatını da o kurtarmıştır. Ancak aralarında geçen bir olay, İskender'in Kleitos'u öldürmesi ile sonuçlanır. Hadisenin asıl sebebi, komutanlar ile İskender arasında seferin başından beri meydana gelen mağlupların durumu hakkındaki görüş ayrılıklarıdır.

Komutanlar yendikleri toplumları köleleri olarak görüyor ve bunlar üzerinde üstünlüklerinin de hissettirilmesini istiyorlardı. İskender ise bu konuda onlardan çok farklı düşünüyor ve ayrı bir siyaset takip ediyordu. Mağluplar da İskender'in yanında yer alabiliyor ve aktif görevlerde kullanılıyorlardı. Tabi bu durum İskender'in komutanlarıyla ve hatta diğer Makedon askerleriyle aralarında hoşnutsuzluklara sebep olmaktaydı. Ayrıca Kleitos'a, *"Hetair"* birliklerinin komutanlığı ile Baktria satraplığı verilmişti. Ancak Kleitos bu görevi İskender ile beraber devam edeceği seferleri engellediği için bir uzaklaştırma olarak yorumlamış ve bu durum ağırına gitmişti. Bu sürtüşme nihayet MÖ 328 yılı yaz aylarında kavgaya dönüştü.

İskender Kleitos'u Nasıl Öldürdü

İskender, Marakanda'da komutanlarla bir gece eğlence sofrasındaydı, içkinin tesirindeydi. Olay gecesinde Grekler, Spitamenes adlı bir komutanın askerlerinin yendiği Makedonyalı komutanları hiciv eden şarkılar söylüyordu. Komutanlar bu durumdan çok rahatsız oldu. Birden olayın boyutu değişti ve farklı bir yöne sürüklenerek sataşmalar İskender'e yöneldi. Kleitos, Granikos Savaşı'nda İskender'in hayatını kurtarmıştı. Bu durumu İskender'in başına kakarak sağ elini ona gururla uzattı ve *"İskender seni o zaman kurtarmış olan bu eldir."* diyerek onu aşağıladı. Ardından tüm bu yaptıklarıyla İskender'in artık bir Makedonyalı olmadığını, babasının da *"Zeus"* değil *"Zeus-Amon"* olduğunu söyleyerek onunla alay etti.

İskender, Kleitos'u uyararak terbiyeli davranmasını istedi. Kleitos ise bu defa daha ağır hakaretlere başlayarak İskender'e, *"Asyalılara kendisinin seviyesindekiler gibi davrandığını, bu bakımdan kendisinin hür erkeklerle değil, kölelerle aynı sofraya oturması gerektiğini*" söyledi. İçkinin tesiriyle Kleitos gibi sarhoş olan İskender, bu sözler üzerine kendini kaybederek, eline geçirdiği bir mızrakla Kleitos'u öldürdü.

İskender İntihara Girişti

Aniden gelişen Kleitos olayı İskender'in canını çok sıkmıştı. Hatta intihar etmeye bile kalkıştı, ancak yanındakiler tarafından engellendi. Bir arkadaşının özellikle de can borcu olduğu birinin bu şekilde kendisi tarafından öldürülmüş olması onu derinden yaraladı. İskender bu olaydan sonra kederinden dolayı yemeden içmeden kesildi ve hatta birkaç gün çadırından bile çıkmadı. Daha sonra İskender'in isteğiyle onu yargılayan *"Makedonya Savaş Meclisi"* İskender'in beratına ve bu olayda Kleitos'un suçlu olduğuna hükmetti.[192]

Opis İsyanı

İskender döneminde Perslerin ordu ve yönetim kademesinde kendileriyle eşit konuma geçmesi Makedonya soylularını derinden yaralıyordu. Ayrıca bu soyluların en değer verdiği şeylerden birisi ordu içindeki en önemli birim olan ve *"kralın arkadaşları"* demek olan "*Asilzade Süvari Birliği*" *"Hetairoi"* idi.

Birliğin içerisine Makedonyalılardan başka Baktria, Sogdiana ve Arakhosia gibi Doğu ülkelerinden gelen süvariler de katılmıştı. Çünkü İskender bu halklardan 30.000 kişiyi daha orduya almıştı.

İskender ele geçirdiği yerlerde bulunan halkları ezmek yerine onları kazanarak hedefleri doğrultusunda kullanmayı esas alan bir yönetim sergilemiş ve bu durum da Makedonyalıların itirazlarına sebep olmuştur.

Makedonyalı askerler İskender'den devamlı olarak *"Makedonyalıların hâkim, mağlupların da köle"* olmalarını arzulamaktadır. Ama bu arzular askerin dar bakışının fevkinde hedeflerle hareket eden İskender'in siyasetine uygun düşmüyordu. Tabi bu bakış açısını kavrayamayan askerler arasında bu durum hoş karşılanmadığı gibi alınganlıklara da sebep olmaktaydı.

Sonuçta İskender MÖ 324 yılında Opis şehrinde toplanan askerlere bir duyuru yaptı ve yola çıktığı askerlerden yaşları askerlik için ilerlemiş olanlardan 10.000 kadarını hediyelerle terhis edeceğini duyurdu. Ancak bu duyurudan askerin hoşnut kalacağını beklerken İskender'e karşı büyük itirazlar yükseldi. Askerler İskender'e artık memleketlerine döneceklerini bundan sonra da babası Amon ve yeni dostları olan Perslerle beraber yola devam etmesini söylediler.

İtirazlar üzerine İskender askerler arasından en azgın on üç kişiyi seçerek astırdı. Ardından diğerlerine de tekliflerinin uygun olduğunu söyleyerek terhis edildiklerini ve memlekete dönebileceklerini söyledi. Bu olaydan

sonra birkaç gün görünmeyen İskender, ardından Pers ileri gelenlerini saraya davet ederek onlara mühim görevler verdi. İskender'in bu konuda ne kadar ciddi ve kararlı olduğunu gören askerler en sonunda İskender'in yanına gelerek ondan özür dilediler. İskender taahhüt ettiği gibi gitmesini istediği 10.000 askeri türlü hediyelerle memleketlerine gönderdi.[193]

Helenizm Dönemi Demek Doğru mu

İskender'in açtığı çığırla Makedonyalılar, Grekler, Anadolulular, Persler, Mısırlılar, Hintliler ve diğer eski Ön Asya halkları ve kültürleri bir araya gelip kaynaşmış yeni bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu dönem Alman tarihçisi J.G.Droysen tarafından Hellenizm (Hellenistik) devri olarak adlandırılmıştır.[194] Hellenizm tarihi İskender'in ölümünden sonra komutanlarının kurmuş oldukları krallıklar arasında geçen mücadelelerle dolu olarak 300 yıl kadar devam etmiş ve son Hellenistik Krallık olarak adlandırılan Ptolemaiosların MÖ 30 yılında Roma İmparatoru Octavianus tarafından ortadan kaldırılmasıyla son bulmuştur.

Devrin "*Hellenistik Devir*" olarak adlandırılması Avrupalı tarihçiler için yadırganacak bir durum oluşturmasa da bizim açımızdan bu adlandırmanın pek uygun olmadığı görüşündeyiz. Zira İskender bir Grek değil Makedon'dur. Onun Grek kültürüne yakınlığı yaptıklarının Greklere mal edilmesini gerektirmez. Bu yanlış yakıştırma birileri tarafından yapılsa da bizim bunu tatbik etmemiz gerekmez.

Helenizm ve Kültür Mücadeleleri

Sıcak ve soğuk savaşların yaşandığı bir dünyada kültür savaşlarının da varlığını unutmamalı ve tarihî bir rekabet içerisinde olduğumuz Yunanlılar ile ilişkilerimizde bu durumu göz ardı etmemeliyiz. Bu satırları okuyan bazı kimselerin "*aman ne olacak bundan*" der gibi düşündüklerini buradan hissedebiliyorum. Onlar için ise şu hatırlatmayı yapmayı uygun görüyorum.

Eski Yugoslavya'nın dağılmasından sonra kurulan Makedonya'nın bayrağı hakkındaki ihtilafın Yunan-Makedon ilişkilerinde yaptığı tahribatın büyüklüğüne ve dünya arenasında Makedonya'nın, Yunan girişimleri sonucunda düşürüldüğü durumları hatırlatmak isterim.

Bunlar bizim dış siyaset alanında uygulamamız gereken siyasetin yönünü tayin için mühim argümanlar olup Yunanlıların kültür rekabeti dolayısıyla Makedonya'ya yaptıklarının ne kadar önemsenmesi gerektiği konusunda bize iyi bir referans vermektedir. Dolayısıyla bu devrin *"Hellenizm Devri"* olarak ortaya konması milli çıkarlarımız adına çok sakıncalıdır. Bu dönem için *"Makedon Krallar Devri"* şeklinde bir adlandırma sanırım daha uygun olacaktır. Zaten İskender bu karma kültürü oluştururken sadece Grek unsurları değil, diğer milletlerin de değerlerini ortaya çıkararak karma bir değer oluşturmaya gayret etmiştir. Bunları dikkate almak gerek.

İmparatorlar da Ölür

İskender'in İmparatorluğu ta Hindistan'a kadar uzanmakta idi. İndus Nehri'ne kadar gelen kral burada yerli kral Poros ile Hydaspes Irmağı kenarında savaşmış ve onu da yenmiştir. Buradan Himalayalar üzerinden Orta Asya'ya da geçmeye niyetlenen İskender, Babil'e dönmüş ve 13 Haziran 323 tarihinde Babil'de ölmüştür. İskender'in yakalandığı sıtma hastalığından veya zehirlenerek öldüğü söylenmektedir.

Babasının küçüklüğünde onun için satın aldığı atı Bucephalus savaşlarında hep kendisine yol arkadaşlığı etmiştir. İskender'in ölümünden sonra generalleri arasında çıkan iç mücadelelerde devleti birkaç parçaya ayırmış en son olarak MÖ 30 yılında Ptolemaioslar hanedanı ile son Makedon devleti de ortadan kalkmıştır.[195]

Zehir ve Nergis

Eski Yunan mitoslarında Narcissos adında bir avcının hikâyesi anlatılır. Rivayete göre Narcissos bir yaz günü avlanırken dinlenmek ve susuzluğunu gidermek için bir su kaynağının yanında durur. Çimenlerin üzerinde yatarak su içmek üzere kaynağa doğru uzanır. Yüzünün aksi suya vurur. Gördüğü güzellik karşısında dona kalan Narcissos suya vuran aksine âşık olur. Bu aşk onu yakar kavurur ve en sonunda orada ölerek öylece kalır. Gelenler onun cesedi ile karşılaşırlar.

Saçlarını keser ve onu yakmak için hazırlıklara girişirler. Tekrar geldiklerinde delikanlının bedeni yerinde bugün onun adı ile anılan **"***nergis çiçeği"*ni *bulurlar.*[196] Psikolojide Narsizm olarak adlandırılan ve "*kabaca kuvvetli benlik duygusu*" veya "*insanın kendine* âşık *olma hali"* olarak adlandırılan bu ruh hali buradan esinlenerek şekillenmiştir. Nergis zehirlidir bu yüzden hiçbir hayvan yemez.

Haliç Altın Boynuz mu

"*Altın Boynuz*" olarak tarihe geçen Haliç'i hepimiz biliriz, ancak ona neden bu adın verildiğini pek bilmeyiz. "*Keras*" olarak da adlandırılır burası. İstanbul şehrinin en nadide mekanlarından birisidir.

Haliç, takriben 7.000 yıl kadar önce, bölgede bulunan iki önemli dereden Kydaros olarak bilinen Alibey Deresi ile Barbyzes olarak bilinen Kağıthane Deresi'nin İstanbul Boğazı'ndan gelen deniz sularıyla birleşmesi neticesinde oluşmuştur. Buraya neden "*Altın Boynuz"*dendiğine gelince. Antik yazar Plinius'un ifadelerine göre:

"*Haliç'e (Keras) Altın Boynuz denmesinin nedeni, bu körfezde kaynayan balıklardan dolayıdır."* Keza, Strabon da "*akıntının palamutları sürü halinde Haliç'e girmeye zorladığını ve dar bir alanda elle bile yakalandığını"* söyler. *Antikçağın içi meyve dolu bereket boynuzu*

(cornucopiae) Byzantion'da içi palamut dolu bereket boynuzuna dönüşmüştü. Altın ile anılmak istenen, palamut balıklarından başka bir şey değildi..."[197] diyerek durumu ifade eder. Boğaz'ın güneyinden batısına doğru uzanan boynuz şeklindeki yapısından dolayı İlk Çağ'da "*Khrysokeras*" yani "*Altın Boynuz*" olarak anılan Haliç, tarihi Byzantion kenti ile bugün Beyoğlu denen Pera tarafını birbirinden ayırmaktadır.

Nuh Tufanı

Tufan olayı sadece İslami literatüre has bir kavram olmayıp Hristiyanlar, Yahudiler ve hatta paganlar tarafından da bilinmektedir.

Çivi yazılı metinlerde Tufan gerçekliğini ifade eden bulgulara rastlanmaktadır. Tufan olayı hakkında geçmişte yaşamış olan insanlar kendi kültür ve inanışlarına göre benzer söylenceler oluşturmuşlardır. [198] Tufan hadisesi çivi yazılı metinlerde de anlatılmaktadır.

Tufan ile ilgili olarak tek bir tablet çıkarılmıştır. Bu tabletin sadece üçte biri korunabilmiştir ve bunda Hz. Nuh olduğu düşünülen *"Ziusudra'* nın" dev gibi bir gemi yapması ve böylece kendini yok olmaktan kurtarmasını içeren metinler bulunmaktadır.[199] Tufan olayı Babil metinlerinde geçen Gılgamış destanında yer alan "*Utanapiştim*" adlı birinin yaptığı büyük kayıkla kurtuluşu şeklinde anlatılmaktadır.

İncil'de ve diğer kutsal kitaplarda geçen bu olayın geçmiş kavimler tarafından birbirlerinden etkilenerek aktarıldıkları ifade edilirken Sir Leonard Wooley, eski Ur kentinde yaptığı kazılarda büyük bir keşif yaparak o güne kadar sadece bir efsane olarak bilinen tufanın maddi kanıtlarını bulmuştur.

Mezarlığı derinlemesine kazan Wooley MÖ 4. bin yıllara kadar uzanan tarih öncesi seviyeleri geçerek verimsiz bir balçık tabakasına ulaşmıştır. Çalışmalarına devam eden arkeolog bu tabakanın altında yeni bir arkeolojik yüzeyin varlığını da fark etti. Tufandan sonra suların çekilmesiyle beraber bu tabakanın üzerinde yeni bir yerleşme yeri teşkil edilmiştir.

Darius ve İskitler

Pers kralı Darius, MÖ 513 yılında Karadeniz'in kuzey sahillerinde göçebe olarak yaşayan İskitler üzerine bir sefere çıkar. Kral, Yunanlı bir mühendisin yapmış olduğu bir köprüden, İstanbul Boğazı'nı geçerek Trakya içlerine doğru yürür. Donanmasını ise karadan ilerleyen ordusunu Tuna Nehri'nin ağzında karşılaşması için Karadeniz'e gönderir.

Tuna Nehri'ne geldiğinde, sallardan kurulmuş bir köprü üzerinden nehrin karşı tarafına geçti. Burada yapılan köprüyü korumaları için de İyonyalılardan oluşan bir müfreze asker görevlendirdi. Hesabına göre 60 gün içerisinde geri dönecekti. Askerlerine düşman karşısında köprüyü koruyamazlarsa yıkma talimatı vererek, Karadeniz'in kuzeyindeki bu topraklarda İskitleri aramaya başladı.

İskitler, güçlü Pers kralına karşı müttefik edinmeye gayret ettiler, ancak birkaç kabile dışında kimse onlarla beraber hareket etmeyince Pers kralına tabi olmayı savaşmaya tercih ettiler. İskitler ordularını üç gruba ayırarak her ordunun başına bir komutan atadılar. Bu ordular, Büyük Kral karşısında toprak bırakarak sürekli geri çekilmek suretiyle bir savaş taktiği uyguladılar.

Stratejiye göre üç gruptan hangisi Darius tarafından takip edilirse o grup, kuyuları ve çeşmeleri kapatarak, ekili araziyi ve otlak yerlerini yakarak içerilere doğru geri çekilecekti.

Don Nehri'ni geçen Darius, Volga'ya doğru saldırıya geçti. Ancak karşılarında bir türlü savaşacak bir düşman bulamıyorlardı. İskitler, taktik gereği olarak devamlı geri çekiliyorlardı.

Darius'un Tuna Nehri üzerindeki köprüyü savunmaları için İonyalılar'a verdiği altmış günlük süre hızla doluyordu ve askerleri de kovalamacadan sıkılmaya başlamışlardı. Persler hayvanlarına yem bulmakta güçlük çekiyorlardı. İskitler ise doğuya doğru çekilmeye devam ediyorlardı.

Sabrı tükenen Darius, takip ettiği İskit Kralı İdanthyrsos'a bir mektup göndererek ona şöyle seslenmişti. *"Ey garip adam, yapabileceğin başka iki şey varken, niçin devamlı kaçıyorsun? Eğer kendini bana karşı koyabilecek kadar güçlü sayıyorsan ona göre davran, kaçmayı bırak, savaşa gir; yok eğer kendini daha aşağı görüyorsan gene boyuna yürümekten vazgeç; efendine haraç olarak toprak ve su getir, huzuruna çık."* Bu mektup karşısında ise İskit kralının verdiği cevap oldukça ilginçtir:

"İranlı, işte benim kanaatim: Ben hiç kimseden ne korkar ne de önünden kaçarım. Senden de kaçtığım yok. Şimdiye kadar yapmış olduğum şey, barış zamanında her zaman yaptığım şeydir. Neden hemen savaşa girmiyorum, onu da sana açıklayayım: bizim ne kentimiz var ne de bir tek dikili ağacımız, ki elden gitmesin ya da yakılıp yıkılmasın diye korkup savaşa girelim; ama siz eğer ille de savaşmak istiyorsanız, bizim atalarımızın mezarları var: onları bulun onlara el kaldırın, o zaman görürsünüz mezarlarımız için dövüşüyor muyuz, dövüşmüyor muyuz. Ama daha önce - ve keyfimiz istemediği sürece- sizinle savaşmayacağız."

Kral Darius, bu cevap karşısında daha da ilerlemenin bir faydası olmadığını düşünerek takibi bıraktı ve geri çekilmeye karar verdi. İskitler ise yorulan Pers ordusuna defalarca saldırarak onlara ağır zayiatlar verdirdiler.

Pers kralı bin bir güçlükle askerlerini daha önce inşa edilen köprüye kadar getirmeye ve Tuna'yı geçirerek emniyetlerini sağlamayı başardı. Darius'un İskitya seferi böylece son bulmuş ve doğrusunu söylemek gerekirse, Pers kralı da büyük bir felaketten kurtulmuştu. Pers kralı, bir daha bu topraklara gelmeye cesaret edemedi.[200]

Toprak ve Su

MÖ 5 yüzyılda yaşanan Pers-Grek savaşları, MÖ 1240-1230 yıllarında cereyan eden Troia Savaşlarından sonra yeryüzünde doğu-batı çatışmasının ikinci mühim aşamasını teşkil eder.

Troia Savaşı, Eski Çağ tarihinin Birinci Dünya Savaşı olarak tanımlanır ve Akalar tarafından kazanılmıştır. Bundan sonra, Doğu ile Batı bir defa daha MÖ 5. yüzyılda karşı karşıya gelmiş ve bu savaşlar esnasında doğu dünyasını, bu defa da Persler temsil etmiştir.

Savaşın sebebi, Perslerin, Lidya krallığını yıktıktan sonra bölgedeki Yunan kentlerini hakimiyetleri altına almalarıyla birlikte, Perslere karşı Batı Anadolu'da Miletos kentinin önderliğinde ortaya çıkan isyanın Atina ve diğer Yunan kentleri tarafından desteklenmesi karşısında Perslerin Yunanistan'a karşı cezalandırma girişimidir.

Antik yazar Herodotos'un anlattıklarına göre; MÖ 491 yılına gelindiğinde bu isyanı bastıran Pers kralı, elçilerini göndererek bütün Yunan kentlerinden Pers egemenliğini kabul ettiklerinin kanıtı olarak *"toprak ve su"* istemiştir. Teslim olma anlamına gelen bu istek, birçok şehirde ret cevabıyla karşılanmıştır. Bütün bunlar bir yana, Perslere karşı bir *"Hellen birliği"* kurulmuş ve Perslere karşı bir direniş oluşturulmaya gayret edilmiştir.

Pers kralı, olanlardan sonra işi silah gücüyle halletmeye karar vermiş MÖ 480 yılının ilkbaharında Sardes'ten hareket ederek Çanakkale Boğazı'na gelmiştir. Gemileri yan yana dizdirerek kurdurduğu köprüden Boğaz'ın karşısına geçmeyi başarmış ve Pers ordusu, Trakya ve Makedonya üzerinden Terma'ya gelerek buradan Teselya'ya girmek üzere hazırlıklara başlamıştır.

Birleşik Yunan kuvvetleri, ilk önce Olimpos Dağı'nın güneyindeki Tempe Geçidi'ni tutmak üzere, oraya bir miktar kuvvet göndermişlerdi. Ancak Teselyalılara fazla güvenemediklerinden dolayı müttefikler, yurtlarından

pek uzaklarda savaşmak istemeyen Spartalılar'ın ısrarı üzerine, burasını terk ederek Orta Yunanistan'ın kapısı durumundaki Termopilai Geçidi'ni tutarak burada düşmanı durdurmaya çalışmışlardır.

Termopilai Geçidi'nin kahramanca savunulması bir yandan Yunanlıların maneviyatını yükseltirken diğer taraftan da Perslere karşı daha fazla kin duymalarına sebep olmuştur.[201]

Oturduğun Koltuğa Bak

Pers kralı II. Kambyses (MÖ 530-522) zamanında Sisamnes adında bir yargıç rüşvet almış ve açıkça haksız bir karar vermiş olduğu gerekçesiyle ölüme mahkum edilmişti. Kambyses, yargıcı idam ettirdikten sonra derisini yüzdürmüş ve bu deriden kayışlar kestirerek onun mahkemedeki koltuğunu ve kürsüsünü bunlarla kaplatmıştı. İşin ilginç olan kısmı ise şuydu: Kambyses, öldürttüğü yargıcın öz oğlu Otanes'i, babasının yerine tayin ederek, babasının derisiyle kaplanmış olan koltuğunda oturmağa onu mecbur etmiş ve ona hangi kürsü üzerinde yargıçlık ettiğini aklından çıkarmamasını tembih etmişti.[202]

Kuş Fare Kurbağa ve Beş Ok

Skythia seferine çıkan Dareios, hiç bilmediği bu topraklarda zor durumda kalmıştı. Skyth kralına bir elçi göndererek onlardan teslim olmaları anlamına gelen "toprak ve su" istemişti.

İskitler, Büyük Kral'ı ciddiye almıyorlar kendi taktikleriyle onları yıpratıyorlardı. Bu arada İskitlerde Büyük Kral'a armağanlar yollamışlardı. Bunlar bir kuş, bir fare, bir kurbağa ve beş tane ok idi. Elçi bunun ne anlama geldiğini söylemeden kralın huzurundan ayrıldı. İranlılar bunun anlamını aralarında tartışmaya başladılar. Büyük Kral, bunun İskitlerin teslim oldukları anlamına geldiğinde direniyordu. Ona göre fare, toprak içinde yaşardı ve insan gibi toprak ürünleriyle beslenirdi. Kurbağa su da

yaşar, kuş da at gibidir. Oklar ise düşmanın silahlarını teslim etmeleri anlamını taşırdı. O böyle düşünüyordu. Ancak farklı görüşler de ileri sürülüyordu. Gobryas adlı birisi bunu şöyle yorumladı: *"İranlılar, eğer kuş olup uçmazsanız, fare olup yerin altına girmezseniz ve kurbağa olup bataklığa dalmazsanız, yurdunuza dönemeyeceksiniz ve oklarla vurulup öleceksiniz".*[203]

---

163 Meijer 2008, 89 vd.
164 Seneca Letter, 70, 23; Meijer 2008, 124.
165 Meijer 2008, 124.
166 Öztuna 1990, 81.
167 Uçar 2010.
168 Korugan 2001, 9.
169 Korugan 2001,15.
170 Herodotos, *Historiai*, II, 85-87.
171 Dürüşken 2000, 195.
172 Taslıklıoğlu 1968; Şentuna 1981
173 Blunt 1984, 114.
174 Yıldız 1982, 497.
175 Tosun-Yalvaç 1975, 86-217.
176 Herodotos, *Historiai*, II, 121.
177 Plinius, *Naturalis Historiae*, VII, XXVI, 97; Özsait 1982, 366.
178 Yılmaz, 2004, 31 vdd.
179 Yurtaydın-Dağ 1978, 133 vd.
180 Ziegler -Sontheimer 1964, 71 vd.; Akşit, 1985, 107 vd.
181 Ziegler-Sontheimer 1964, 71 vd ; Akşit 1985, 108-119.
182 Ziegler-Sontheimer 1964, 71 vd ; Akşit 1985, 108-119.
183 Ünsal 1973, 309.
184 Bilgi 1986, 173.
185 Özbek 1998, Özbek 2000,500-510.
186 Xenophon, *Anabasis*, IV, VIII, 9-21.
187 Plinius, *Naturalis Historiae*, XXI, XLV, 77.
188 Strabon, *Geographika*, XII, III, 18.
189 Şenel 2009, 915-1038.
190 Lauffer 2004, 74.
191 Yıldırım 2008, 301
192 Arrianos, IV, VIII; Lauffer 2004, 132 vd ; Özsait 1982, 334-378.
193 Özsait 1982, 343 vd.
194 Özsait 1982, 341 vd.
195 Özsait 1982, 334-372.
196 Can TY, 83.

197 Ziegler-Sontheimer 1964 III, 196.
198 Can TY. , 16 vd.
199 Kramer 2002, 216.
200 Memiş 2005,48; Vernadsky-Karpovic,1 943, 69; Rice 1958, 48-50; Herodotos IV, 126, 12vd.
201 Memiş 2005,108.
202 Herodotos, *Historiae*, V,25.
203 Herodotos, V,25, 126 vdd.

KAYNAKÇA

ANTİK KAYNAKLAR

Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum Libri*, ed. J.C. Rolfe, London 1963-1964 (Loeb) Arrianos, *İskender'in Anabasisi*, Çev. H.Örs İstanbul, 1949.

Xenephon, *Anabasis /Onbinlerin Dönüşü*, Çev.H.Örs, Ankara, St1rabon, *Geographika / Coğrafya*, Çev. Adnan Pekman, İstanbul,1987.

Plinius, *Naturalis Historia,* ed. T.E. Page, London.

Plutarkhos, *Bioi Paralleoi*, ed. B. Perrin, Londan, 1959 (Loeb)

Polybios, *Historiae*, ed. W.R Paton, London, 1960, (Loeb) Herodotos, *Herodotos Tarihi*, Çev, Müntekim Ökmen, İstanbul,1991.

ANSİKLOPEDİLER

Britannica 1992, *Temel Britannica Ansiklopedisi*, İstanbul,1992.

Eyice 1982, Semavi EYİCE, "Türkiye'de Bizans Sanatı", *Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi"*, C. 3. İstanbul, 1983.

Erdem 1991, Sargon ERDEM, "Babil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, 1991.

Larousse 1992, *Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, 1 ve 24. Ciltler, Sabah Gazetesi, İstanbul, 1992.

Özsait 1982, Mehmet ÖZSAİT, "Anadolu'da Hellenistik Dönem", *Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, İstanbul, 1982.

Korugan 2001, Taner KORUGAN, *Lüzumsuz Bilgiler Ansiklopedisi I*, İstanbul, 2001.

Korugan 2001b, Taner KORUGAN, *Lüzumsuz Bilgiler Ansiklopedisi 2*, İstanbul, 2001.

Demirkent 2001, Işın DEMİRKENT, “İstanbul”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul, 2001.

Sevin 1982, Veli SEVİN, “Frygler”, *Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, İstanbul,1982.

Wissowa 1864, Georg WİSSOWA, *Paulys Real- Encyklopedie der Classischen Altertumswissenschaft*, Stuttgart 1896.

Yıldız 1982, Hakkı Dursun YILDIZ, “Bizans Tarihi”, *Görsel Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, İstanbul, 1982.

Ziegler-Sontheimer 1964, Konrat ZİEGLER, Walter SONTHEİMER, *Der Kleine Pauly* Stutgart,1964.

MODERN ESERLER

Akşin 1991, İlhan AKŞİN, *Hititler*, 1991.

Akurgal 1995, Ekrem AKURGAL, *Hatti ve Hitit Uygarlıkları*,1995.

Akşit 1985: Oktay AKŞİT, *Roma İmparatorluk Tarihi*, İstanbul,1985.

Akurgal 1997, Ekrem AKURGAL, *Anadolu Kültür Tarihi*, Ankara,1997.

Alp 2000, Sedat ALP, *Hitit Çağında Anadolu*, Ankara, 2000.

Armutak TY, Altan ARMUTAK, *”Eski Çağ Uygarlıklarında Kurban Edilen Hayvanlar Üzerine Bir İnceleme”*, İstanbul Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Dergisi, İstanbul.

Arsebük 1990, Güven ARSEBÜK, İnsan ve Emrim, Ankara 1990.

Bahar 2010, Hasan BAHAR, *Roma ve Bizans Tarihi*, Konya, 2010.

Bahar 2011, Hasan BAHAR, *Eskiçağ Uygarlıkları*, Konya, 2011.

Barraclough 1980, Geoffrey BARRACLOUGH, *Dünya Tarihi Atlası*, İstanbul, 1980.

Barret 1990, Anthony BARRETT, *Calicula: The Corruption of Power*, New Haven, Yale 1990.

Barrow 2002, R.H. BARROW, *Romalılar,* çev. Ender Gürol, İstanbul, 2002.

Barnabas İncili

Bayatlı 1996, Osman BAYATLI, *Bergama Tarihinde Krallık Devri*, İzmir, 1996.

Berve 1958: Helmut BERVE. *Eskiçağ Tarihine Dair Altı Konferans*, İstanbul, 1958.

Bijiskyan 1969, P.M.BİJİSKYAN, *Karadeniz Kıyılarının Tarih ve Coğrafyası*, İstanbul, 1969.

Bilgi 1987, Önder BİLGİ, " İkiztepe Kazılarının 1986 Dönemi Sonuçları", *IX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1987.

Bilgin 2000, Mehmet BİLGİN, *Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan*, Trabzon, 2000.

Birand 1987, Kamıran BİRAND, *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Ankara 1987.

Blunt 1984, A.W.F. BLUNT, *Batı Uygarlığının Temelleri*, Çev. Müzehher Erim, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984.

Brier 1999, Bob BRİER, *Tutanhamon Olayı*, 1999.

Can TY.: Şefik CAN, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul.

Ceram 1994a, C. W. CERAM, *Tanrıların Vatanı Anadolu*, 1994.

Ceram 1994b, C.W.CERAM, *Tanrılar, Mezarlar ve Bilginler*, 1994.

Carter 1981, Ron CARTER, *Uygarlık Tarihi*, İstanbul, 1981.

Child 1971, Gordon CHİLD, *Doğu'nun Prehistoryası*, Ankara, 1971.

Coe 1996, Michael D. COE-Sophie D. C0E, *The True History of Chokolate*, London, 1996.

Comte 2000, Fernand COMTE, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul 2000

Çatalhöyük 2006, *Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük From Earth To Eternity Çatalhöyük*, İstanbul, 2006.

Çığ 2000, Muazzez İlmiye ÇIĞ, *Hititler ve Hattuşa*, 2000.

Dvornik 1990, Francis DVORNİK, *Konsiller Tarihi İznikten Vatikan'a*, Ankara, 1990.

Demircioğlu 1993, Halil DEMİRCİOĞLU, *Roma Tarihi*, Ankara, 1993.

Demiriş 1995, Bedia DEMİRİŞ, *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul,1995.

Develi 2009, Özgür DEVELİ, *Antik Çağda Kuşatmalar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2009.

Duru 1998, Orhan DURU, *Kısas-ı Enbiya*, İstanbul, 1998.

Dürüşken 2000, Çiğdem DÜRÜŞKEN, *Roma'nın Gizem Dinleri*, İstanbul 2000.

Emre1978, Kutlu EMRE, *Yanarlar*, Ankara, 1978.

Er 2004, Yasemin ER,. *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Ankara, 2004.

Erdem 1998, Hüsamettin ERDEM, *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Konya, 1988.

Erdem 1991, Sargon ERDEM, "Babil" *DİA*, 4, İstanbul 1991.

Ergin 2007, Hasan ERGİN, *Mısırlıların Dini İnanç ve Adetleri (Milattan Önceki Devirler)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2007.

Erhat-Kadir 1984, Azra ERHAT-A.KADİR, *Homeros / Odysseia*, İstanbul,1984.

Erhat 1989: Erhat 1989, Azra ERHAT, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul, 1989.

Estin-Laporte 2003, Colette ESTİN-Helene LAPORTE, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, Çev. Musa Eran, İstanbul, 2003.

Freeman-Herron 2002, Scott FREEMAN Jon C. HERRON, *Evrimsel Analiz*, Çev.: Battal Çıplak, Hasan H. Başıbüyük, Süphan Karaytuğ İslam Gündüz, Palme Yayıncılık, Ankara, 2002.

Graves – Patai 2009, Robert GRAVES-Raphael PATAİ, İbrani Mitleri, Çev. Uğur Akpur, İstanbul, 2009.

Gabriel 2002, Richard A. GABRİEL, "The Great Armies of Antiguity", *Greenwood Publishing Group*, Westport, 2002.

Gamlin 1999, Linda GAMLİN, *Evrim*, Çev. Aksu Bora, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 1999.

Gilbert-Coterell 2001; Adrıan Gilbert, Maurice M. Cotterell, Maya Kehanetleri, Çev. Özge AKBULUT, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, 2001.

Girard 1993, Raphail Girard, Popol Vuh/*Maya Kişeler'in Kutsal Kitabı*, Çeviren: Suat Tahsuğ, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul, 1993.

Grimal 1997, Pierre GRİMAL, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul, 1997.

Guy 1980, Guy Rachet, *Kaybolmuş Dünyalar*, İstanbul, 1980

Günaltay 1987, Şemsettin GÜNALTAY, *Yakın Şark Elam ve Mezopotamya*, Ankara, 1987.

Hall-Litt 2008, H.R. HALL, – D. LİTT, *The Ancient History of the Near East From the Earliest Times to the Battle of Salamis*, Londra, 2008.

Harman 2000, Ö.F. Harman,"İsa" *DİA*, 465-472, İstanbul 2000.

Hırçın 2000, Selen HIRÇIN, Çivi Yazısı, İstanbul, 2000.

Işık 2001, Adem IŞIK, *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, Ankara, 2001.

İnan 1992, Afet İNAN, *Mısır Tarihi*, Ankara,1992.

İplikçioğlu 1990, Bülent İPLİKÇİOĞLU, *Eskiçağ Tarihinin Anahatları*, İstanbul,1990.

Jacg 1998, Christian JACG, *Ramses: Kadeş Savaşı*, 1998.

Kafesoğlu1999, İbrahim KAFESOĞLU, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul, 1999.

Kansu 1991, Şevket Aziz KANSU, İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetleri 1. Cilt, Ankara, 1991.

Keklik 1987, Nihat KEKLİK, *Felsefenin İlkeleri*, İstanbul, 1987.

Kramer 2002, Samuel Noah KRAMER, *Sümerler*, Çev. , Özcan Buze, İstanbul, 2002.

Koçak-Işık 2008, Özdemir KOÇAK, Adem IŞIK, ”2005 Yılı Afyon Karahisar İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması”, *XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı , 26-30 Mayıs*, Ankara, *2008.*

Kuhrt 1995, Amelia KUHRT, *Eskiçağ'da Yakın Doğu*, Cilt 1, İstanbul,1995.

Kınal 1991, Füruzan KINAL, *Eski Anadolu Tarihi*, Ankara, 1991.

Köksal 2001, Mustafa Asım KÖKSAL, *Peygamberler Tarihi*, Ankara, 2001.

Lauffer 2004, Sıegfried LAAUFFER, *Büyük İskender*, Çev. Nilgün Sorguç, İzmir, 2004.

Larsen-Wilson 2006, Clarc Spencer LARSEN, Simon Wilson, “İnsan Kalıntıları: Çatalhöyükte Hayat Tarzı ve Sağlık”, *Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük*, İstanbul, 2006.

Leakey 1988, L.S.B. LEAKEY, İnsanın Ataları, Çev. Güven Arsebük, Ankara,1988.

Leckie 2007, *Alplerin Fatihi Hamibal*, İstanbul, 2007.

Lequenne 1991, Fernand LEAGUENNE, *Galatlar*, Ankara,1991.

Lewin 1997, Roger LEVİN, *Modern İnsanın Kökeni*, Çev. Nazım Özüaydın, Ankara,1997.

Lloyd 1998, Seton LLOYD, *Türkiyenin Tarihi*, Ankara,1998.

Luaghi 2000, Raimondo Luraghi, *Sömürgecilik Tarihi*, İstanbul, 2000.

Mclntosh 1999, Jane MCLNTOSH, *Arkeoloji,* Tübitak Yayınları, Ankara 1999.

Mansel 1988, Arif Müfit MANSEL, *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara,1988.

Martin 1964, Henri-Jean MARTİN, *Histoire du Livre,* Paris 1964.

MEB 1985; Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, *Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti,* Ankara, 1985.

Meijer2008, Fik MEİJER, *Gladyatörler*, Çev. Doğa Gönenç, İstanbul, 2008.

Memiş 2010, Ekrem MEMİŞ, *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, Bursa 2010.

Memiş 2012, Ekrem MEMİŞ, *Eskiçağ'da Mezopotamya*, Bursa 2012.

Memiş 2005, Ekrem Memiş, *Troya ve Troyalılar*, Çizgi Kitabevi Yayını, Konya,2005.

Michel 1992, Thomas MİCHEL. *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul, 1992.

Moscati 2004, Sabatino MOSCATİ. *Fenikeliler*, Ankara, 2004.

Naumann 1991, Rudolf NAUMANN, *Eski Anadolu Mimarlığı*, Ankara, 1991.

Nemeth 1982, Gyula NEMETH, *Attila ve Hunları*, Ankara, 1982.

Oates 2004, Joan OATES, *Babil*, Çev. Fatma Çizmeli, Ankara, 2004.

Orhun 2009, Murat ORHUN, "Hititler'de Karaciğer Falı, Kuş Uçuşu Falı ve Bunların Etrüskler'deki Uzantısı", *Akademik Bakış,* Cilt 3, Sayı 5, Ankara, 2009.

Ostrogorsky1981, Georg OSTROGORSKY, *Bizans Devleti Tarihi,* Çev. Fikret Işıltan, Ankara, 1981.

Özer 1987, Yusuf Ziya ÖZER, *Mısır Tarihi*, Ankara,1987.

Özbek 2010, Metin ÖZBEK, *İnsanın Tarih Öncesi Evrimi,* İstanbul, 2010.

Özbek 1998, Metin ÖZBEK, "Çayönü'nde Kafatası Delgi Operasyonu, *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1998.

Özbek 2000, Metin ÖZBEK, "*Dünden Bugüne İnsan"* Ankara, 2000.

Özsait 1998, Mehmet ÖZSAİT, "1996 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı", *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, 1998.

Öztürk 2005, Özhan ÖZTÜRK, *Heyamola,* İstanbul, 2005.

Öztuna 1990, Yılmaz ÖZTUNA, *Devletler ve Hanedanlar, III*, Ankara, 1990.

Owusu 2004, Heike OWUSU, *İnka Maya ve Azteklerde Semboller,* İzmir, 2004.

Rachet 1980, Guy RACHET, *Kaybolmuş Dünyalar*, Çev. Orhan Tercan, Baskan Yayınları, İstanbul, 1980.

Ramsay 1960, W.M.RAMSAY, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, İstanbul, 1960.

Rice 1958, Tamara Talbot Rice, *The Scythians*, London,1 958.

Saran 1993, Nephan Saran, *Antropoloji*, İstanbul, 1993.

Sayılı 1991, Aydın SAYILI, *Eski Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp*, Ankara, 1991.

Sevin 1999, Veli SEVİN, *Arkeolojik Kazı Sistemi El Kitabı*, İstanbul, 1999.

Sinanoğlu 1999, Nüzhet Haşim SİNANOĞLU; *Grek ve Romen Mitoloisi*, İstanbul, 1999.

Sungur 2007, Nevin SUNGUR, *"Zaman Tünelinde Haliç"* National Geographic, İstanbul 2007

Şahin 2001, N. ŞAHİN, *Zeus'un Anadolu Kültleri*, İstanbul, 2001.

Şentuna 1981, Candan ŞENTUNA, *Yunanca Gramer,* Ankara, 1981.

Şentuna 1994, Candan ŞENTUNA, *Sokrates'ten Anılar*, Ankara, 1994.

Şenel 2009, Alaaddin ŞENEL, İnsanlık Tarihi, Ankara, 2009.

Seeher 1999, Jürgen SEEHER, *Hattuşa Rehberi (Hitit Başkentinde Bir Gün)*, 1999.

Şenbark 1992, Sabahat ŞENBARK, *Titus Livius, Roma Tarihi*, İstanbul, 1992.

Quoniam-Sergey 1976, *Nasıl Yaşarlardı*, Baskan Yayınları, İstanbul, 1976.

Taşlıklıoğlu 1968, Ziya TAŞLIKLIOĞLU, *Grekçe Gramer ve Syntoks*, İstanbul 1968.

Tekin 1992, Oğuz TEKİN, *Antik Nümismatik ve Anadolu*, İstanbul,1992.

Tekin 2002, Oğuz TEKİN, Eski *Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul, 2002.

Tosun-Yalvaç 1975, Mebrure TOSUN-Kadriye YALVAÇ, *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammi-Şaduga Fermanı*, Ankara,1975.

Uçankuş 2002, Hasan Tahsin UÇANKUŞ, *Ana Tanrıça Kybele ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia*, Ankara, 2002.

Umar 1993, Bilge UMAR, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul 1993.

Umur 1982, Ziya UMUR, *Roma Hukuku*, İstanbul, 1982.

Uçar 2010, Mustafa UÇAR, "*Paranın Doğduğu Kent: Sardes*", Bursa, 2010.

Uçar 1990, Şahin UÇAR, *Anadolu'da İslam Bizans Mücadelesi*, İstanbul, 1990.

Ünal 2007, Ahmet ÜNAL, *Anadolu'nun En Eski Yemekleri*, İstanbul 2007.

Ünsal 1973, Behçet ÜNSAL, *Mimari Tarihi*, İstanbul,1973.

Vernadsky-Karpoviç 1943, George VERNADSKY-Micheal KARPOVİÇ , *Ancient Russia*, New Haven, 1943.

Ventura 1934, Mişon VENTURA, *Roma Hukuku*, İstanbul, 1934.

Woods 2011, Michael WOODS and Mary B. WOODS, "Ancient Warfare Technology From Javelins to Chariots", *Twenty-First Century Books*, Minneapolis, 2011.

Yahya 1999, Harun Yahya, *Evrim Aldatmacası*, İstanbul 1999.

Yazgı 2008, Aynur YAZGI, *Troas Bölgesi Arkaik Dönem Yunan Kolonizasyon Hareketleri*, Çanakkale Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2008.

Yeğin 1983, Abdulah YEĞİN, *Osmanlıca Türkçe Yeni Lügat*, İstanbul,1983.

Yegül 2006 , F. YEGÜL, *Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkanma*, İstanbul, 2006.

Yıldız 1985,Nuray YILDIZ, *Eskiçağ Kütüphaneleri*, İstanbul,1985.

Yıldırım 2004, Recep YILDIRIM, *Uygarlık Tarihine Giriş*, Ankara, 2004.

Yıldırım 2008, Suat YILDIRIM, Kur'an-ı Kerim Meali, 2008.

Yılmaz 2004, Mehmet YILMAZ, *Avrupa Tarihi*, Konya 2004.

Yurtaydın-Dağ 1978, Hüseyin G. YURTAYDIN, Mehmet DAĞ, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1978.

Yonarsoy 1991, Y. Kenan YONARSOY, *Grek Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 1991.

WEB

www.zaman.com.tr/haber.do?habcrno= 1275790 / Erişim 16.05.201
islampencereleri.athost.net/tuzlu_su.htm / Erişim 21.01.1969
www.sevdaseli.net/forums/showthread.php?
s=aa41b913af2f56fdbd2fl81ed277c895
&t=49575&goto=nextnewest/Erişim: 5/5/ 2012
http://tr.wikipedia.org/wiki/Etr%C3%BCskler / Erişim 15.06.2012